

Tieslietu ministrijas un ANO Attīstības programmas projekts
“Atbalsts tiesu sistēmai”

Latvijas Republikas
Tieslietu ministrija

www.tm.gov.lv

Latvia

PĒTĪJUMS
PAR TIESU PRAKSES VISPĀRINĀJUMU
VEIKŠANAS METODOLOĢIJU

Pētījuma autors:
M.iur. Māris Vainovskis
Latvijas Universitātes doktorants

Pētījuma eksperts tiesību aktu projektu izstrādes jautājumos:
M.iur. Jānis Neimanis
Latvijas Universitātes doktorants

Pētījuma asistente:
Stud.iur. Monika Eversone

Pētījuma zinātniskais konsultants un
Pētījuma veikšanas iniciators:
Prof. Dr.habil.iur. Edgars Melņķis

Rīga, 2004. gada februāris.

Pētījuma gala ziņojuma satura rādītājs

	<i>lpp</i>
1. Vispārīga informācija par Pētījuma mērķiem, uzdevumiem un paveikto darbu.....	4
1.1. Pētījuma mērķi un uzdevumi.....	4
1.2. Pētījuma avotu un veiktā darba apraksts.....	4
2. Tiesu prakse kā tiesību avots un tās pieejamības nozīme.....	10
2.1. Tiesu prakses vieta romāņu - ģermāņu tiesību saimes valstu kodificētajās tiesībās.....	10
2.2. Tiesu prakses publicēšanas un vispārināšanas nepieciešamība.....	15
3. Tiesu prakses apkopošanas metodoloģija ārvalstīs.....	17
3.1. Tiesu prakses apkopošanas vēsturiskā attīstība Rietumeiropas valstīs.....	17
3.1.1. Vācija.....	19
3.1.2. Austrija.....	20
3.1.3. Šveice.....	22
3.1.4. Itālija.....	23
3.1.5. Kopsavilkums.....	25
3.2. Tiesu prakses apkopošanas sistēmas ārvalstīs mūsdienās.....	26
3.2.1. Vācija.....	26
3.2.2. Austrija.....	32
3.2.3. Beļģija.....	37
3.2.4. Luksemburga.....	38
3.2.5. Dānija.....	39
3.2.6. Somija.....	41
3.2.7. Norvēģija.....	43
3.2.8. Grieķija.....	46
3.2.9. Čehija.....	48
3.2.10. Igaunija.....	50
3.2.11. Lietuva.....	52
3.2.12. Eiropas Savienība un starptautiskās tiesības.....	58
3.2.13. Kopsavilkums.....	59
3.3. ES direktīvas un Eiropas Padomes rekomendācijas attiecībā uz tiesu prakses apkopošanas sistēmu veidošanu.....	61
3.3.1. Tiesu prakses informatīvo sistēmu veidošana.....	61
3.3.2. Fizisko personu datu aizsardzības prasības.....	63
4. Tiesu prakses apkopošana un vispārināšana Latvijā.....	65
4.1. Tiesu prakses apkopošanas vēsturiskā attīstība Latvijā.....	65
4.2. Tiesu nolēmumu pieejamības normatīvais regulējums Latvijā.....	67

4.3. Līdzšinējie projekti tiesu prakses apkopošanā un vispārināšanā.....	68
4.4. Tiesu prakses apkopošanas sistēmas izveides un uzturēšanas aktuālie jautājumi.....	70
5. Judikatūras apkopošana un vispārināšana Tiesu prakses dokumentēšanas daļā.....	73
5.1. Tiesu prakses dokumentēšanas daļas darbības tiesiskais pamats, mērķi un pamatprincipi.....	74
5.2. Informācijas atlase un ievade Tiesu nolēmumu datu bāzē.....	75
5.2.1. Atlases veikšana tiesā.....	76
5.2.2. Atlases veikšana un informācijas apkopošana Tiesu prakses dokumentēšanas daļā.....	77
5.3. Publicējamo nolēmumu atlases kritēriji un vispārināšanas metodoloģija.	80
5.3.1. Pamata kritērijs – nolēmums izraisa juridisku interesi.....	80
5.3.2. Hierarhiskā atlase.....	81
5.3.3. Atlase pēc tiesību nozarēm.....	81
5.3.4. Atlase pēc satura.....	82
5.4. Atlasīto nolēmumu apstrādes verbāli tehnoloģiskais process.....	83
5.5. Pieejas līmeņi Tiesu nolēmumu datu bāzei.....	85
5.5.1. Neierobežota pieeja Tiesu nolēmumu datu bāzei.....	85
5.5.2. Tiesu nolēmumu datu bāzes publiskā daļa.....	86
5.6. Tiesu nolēmumu datu bāzē publicētās informācijas statuss.....	86
6. Pētījuma galvenie kopsavilkuma secinājumi.....	88
Pielikumi.....	93
<i><u>Pielikums Nr.1.</u> Informācijas pieprasījuma paraugvēstule nosūtīšanai Pētījuma “PAR TIESU PRAKSES VISPĀRINĀJUMU VEIKŠANAS METODOLOĢIJU” mērķiem.....</i>	93
<i><u>Pielikums Nr.2.</u> Pētījuma aptaujas respondenti no ārvalstīm.....</i>	97
<i><u>Pielikums Nr.3.</u> Ieteicamo papildinājumu projekts likumam “Par tiesu varu” jeb likumprojektam “Tiesu iekārtas likums” saistībā ar tiesu prakses vispārināšanas jautājumiem.....</i>	101
<i><u>Pielikums Nr.4.</u> Tiesu prakses dokumentēšanas daļas nolikuma projekts.....</i>	102
<i><u>Pielikums Nr.5.</u> Pētījumā izmantotās literatūras, tiesību aktu un tiesu prakses materiālu saraksts.....</i>	105
<i><u>Pielikums Nr.6.</u> Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācija “Par tiesas nolēmumu atlasī, apstrādi, prezentēšanu un arhivēšanu juridiskās informācijas sistēmās” (Rekomendācija R(95)11, pieņemta 1995. gada 11. septembrī).....</i>	110
<i><u>Pielikums Nr.7.</u> 1939. gada instrukcija Augstākās tiesas Senāta Spriedumu birojam.....</i>	117

Pētījuma moto:

*“Pilnīgas zināšanas par visu tiesu praksi
ir neatņemams priekšnoteikums likumu
taisnīgai piemērošanai.”*

[no EP MK Rekomendācijas R(95)11]

1. Vispārīga informācija par Pētījuma mērķiem, uzdevumiem un paveikto darbu

Šī ziņojuma ievada sadaļā tiek sniegta pamatinformācija par pētījumu “Par tiesu prakses vispārinājumu veikšanas metodoloģiju” (turpmāk tekstā saukts arī – “Pētījums”).

Pētījums veikts Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas un ANO Attīstības programmas projekta “Atbalsts tiesu sistēmai” ietvaros laika posmā no 2003. gada decembra sākuma līdz 2004. gada februāra beigām.

1.1. Pētījuma mērķi un uzdevumi

Pētījuma mērķis. Pētījuma vispārējais mērķis ir veicināt un pilnveidot informācijas par Latvijas tiesu judikatūru pieejamību tiesnešiem, kā arī sabiedrībai. Minētais savukārt sekmētu tiesu prakses vienotību un radītu iespējas līdz minimumam samazināt pretrunīgu tiesu nolēmumu pieņemšanas gadījumus, tādējādi nostiprinot un veicinot sabiedrības augstu uzticības līmeni Latvijas tiesu varai kopumā.

Pēdējo četrpadsmit gadu politiskie un ekonomiskie procesi mūsu valstī ir strauji veicinājuši jauno informācijas tehnoloģiju izmantošanu daudzās sociālās un ekonomiskās dzīves jomās. Informācijas tehnoloģijas ir kļuvušas arī par būtisku sastāvdaļu tiesu darba efektīvai administrācijai, kas nepieciešama demokrātijas attīstībai tiesiskā valstī. Viens no nozīmīgiem pasākumiem tiesu ikdienas darba atbalstam un tiesas procesu caurskatāmības nodrošināšanai ir tiesu informatīvo sistēmu veidošana. Informatīvā sistēma ietver tiesu ikdienas darba vadības mehānismus, veic precīzu lietu un dokumentu aprites uzskaiti, ļauj ātri piekļūt valsts administrētajiem informācijas reģistriem, kā arī nodrošina pastāvīgu saikni ar citām tiesu varai piederīgām institūcijām. Turklāt, tiesu informatīvās sistēmas publiski pieejamā daļa ir nozīmīga nodrošinot sabiedrībai pieeju juridiskās informācijas avotiem – normatīvajiem aktiem, sistematizētai tiesu praksei un dažās valstīs arī juridiska satura literatūrai. Minēto apstākļu dēļ Pētījumā uzmanība pievērsta tieši tiesu prakses vispārināšanas metodoloģijai, izmantojot modernās tehnoloģijas. Pētījumā īpaši akcentēta tiesu prakses informatīvajā sistēmā iekļaujamo tiesu

nolēmumu atlases¹ un sistematizēšanas problemātika. Pētījumā aplūkoti arī fizisko personu datu un informācijas autortiesību aizsardzības jautājumi.

Vienlaikus jāuzsver, ka moderno tehnoloģiju izmantošana tiesu prakses vispārināšanā nav uzskatāma par pašmērķi. Ļoti svarīgu lomu tiesu prakses apkopošanā saglabā arī tradicionālā tiesu nolēmumu publicēšana. Savukārt informācijas tehnoloģiju iespējas izmantojamas tikai kā līdzeklis tiesu prakses apkopošanas un vispārināšanas darbā. Minētā tēma ir aktuāla daudzās valstīs. Izmantojot jauno informācijas tehnoloģiju sniegtās iespējas, vairākās Eiropas valstīs tiek pārveidotas gan līdzšinējās tiesu informatīvās sistēmas, gan automatizētās (datorizētās) juridiskās informācijas sistēmas. Citās valstīs (piemēram, Igaunijā, Lietuvā, Krievijā, Grieķijā, Slovākijā²) tiek veidotas pilnīgi jaunas tiesu prakses informatīvās sistēmas, kuras daļēji būs pieejamas arī internetā. Arī Latvijā ir ticis veikts aktīvs darbs publiskās tiesu informatīvās sistēmas izstrādē, piemēram, Eiropas Savienības PHARE finansētā projekta “Par korupcijas novēršanu tiesu sistēmā”³ ietvaros. Tiesu informatīvās sistēmas izveides uzdevumi Latvijā ietver atklātības un caurskatāmības nodrošināšanu, korupcijas novēršanas pasākumus, sabiedrības līdzdalības veicināšanu, kā arī tiesnešu un citu ar tiesu varu saistīto personu aktīvu iesaistīšanu. Jāuzsver, ka tiesu informatīvās sistēmas ieviešana nedrīkst būt formāls process un izšķiroša nozīme projekta veiksmei ir arī tiesību speciālistu piesaistīšanai. Attiecībā uz sistēmā iekļaujamās informācijas saturu, būtiska ir avotu atlases un sistematizācijas metodikas izstrāde. Tādēļ Pētījumā tiek akcentēti jautājumi, bez kuru izvērtēšanas un risinājuma tiesu prakses informatīvās sistēmas veidošana var nesasnigt tai uzstādītos mērķus.

Pētījuma pamatuzdevums. Pētījuma tuvākais mērķis jeb pamatuzdevums ir piedāvāt risinājumu Latvijas tiesu nolēmumu apkopošanas, atlases, apstrādes, sistematizēšanas, arhivēšanas un publicēšanas ieteicamajai metodoloģijai, pamatojoties uz izvērstu izpēti par Latvijas un ārvalstu vēsturisko un mūsdienu

---

¹ Pētījuma gala ziņojumā arī tiesu nolēmumu atlases shematiskais modelis un principi, pēc kādiem veicama atlase tiesu informatīvās sistēmas publiskajā daļā pieejamajiem nolēmumiem.

² Piemēram, skat. Zdravkova D. Specific needs and problems of the Central and Eastern European States in setting up and redesigning court IT systems // Conference materials. Design of Court Systems and Legal Information Systems, 13th Colloquy on Legal Data Processing in Europe. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2000, 23.- 27.lpp.

³ 2001. gada pavasarī Eiropas Savienības PHARE programmas ietvaros tika izsludināta pieteikšanās konkursam par tiesībām Latvijā realizēt projektu “Par korupcijas novēršanu tiesu sistēmā” (*Prevention of Corruption within the Court System*). PHARE projekta identifikācijas numurs: SCRE/112026/D/SV/LV. 2001. gada rudenī par konkursa uzvarētāju tika atzīts starptautisks konsorcijs ar tā līderi Beļģijas konsultāciju kompāniju “SEMA”. Saskaņā ar konkursa darba uzdevumu (*Terms of Reference*), projektu bija paredzēts īstenot laika periodā no 2001.gada rudenim līdz 2002.gada ziemeļiem. 2002. gada 26. un 27. novembrī Rīgā rīkotā semināra ietvaros notika preses konference, kas bija veltīta projekta “Par korupcijas novēršanu tiesu sistēmā” darbības nobeigumam un tā rezultātiem. Notika arī tiesu interneta portāla (<www.tiesas.lv>) atklāšana. Preses konferencē tika uzsvērts, ka tiesu interneta portāls tiks pakāpeniski papildināts. Acīmredzot, jāturpina darbs arī pie tiesu nolēmumu informatīvās sistēmas publiskā daļas izveides, kas bija tieši viens no konkrētā ES PHARE projekta darba uzdevumā noteiktajiem mērķiem. Patlaban tiesu portālā ir pieejama norāde uz 2000.gadā ieviesto SIA “Lursoft IT” maksas pakalpojumu “Latvijas tiesu nolēmumu datu bāze”.

pieredzi tiesu prakses vispārināšanas jomā. Pamatmērķa sasniegšanai Pētījumā izvērtētas vairākas tiesu prakses vispārināšanas metodoloģijas un tiesu prakses informatīvo sistēmu attīstības procesi ārvalstīs, ievērotas Eiropas Savienības direktīvas, Eiropas Padomes Ministru Komitejas attiecīgās rekomendācijas⁴, citi tiesību akti, kā arī analizēti vietējie Latvijas apstākļi.

1.2. Pētījuma avotu un veiktā darba apraksts

Pētījuma avoti. Pētījuma veikšanas gaitā apzināti, iegūti un izstudēti gan Latvijas avoti (t.i. tiesību akti, vairāk kā 100 tiesu nolēmumi dažādās lietu kategorijās, tiesību publikācijas), gan starptautiskie tiesību akti, kas regulē tiesu prakses vispārināšanas jautājumus un ar šo vispārinājumu veikšanu saistīto personas datu aizsardzības aspektus. Izmantotās tiesību literatūras, tiesību aktu un tiesu prakses materiālu saraksts pievienots Pētījuma pielikumā Nr.5. Veikta arī plaša ārvalstu ekspertu aptauja, kā arī intervijas ar Latvijas tiesību speciālistiem. Piemērojot kritisku atlasī, Pētījumā izmantoti arī interneta resursi.

Latvijas avoti par tiesu prakses sistematizēšanas un vispārināšanas nozīmi. Publikācijas mūsdienās. Tiesu prakses kā tiesību palīgavota sistematizēšanas un publicēšanas nozīmi Latvijā vairākkārt uzsvēruši, piemēram, Prof. Edgars Meļķis⁵, Prof. Dītrihs A. Lēbers⁶, Egils Levits⁷, Daiga Iljanova⁸, Erlens Kalniņš⁹, Vineta

⁴ Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijas, kas vistuvāk skar tiesu informatīvo sistēmu veidošanas jautājumus ir sekojošas:

“Par tiesu sistēmu un juridiskās informācijas sistēmu izveidi un pārveidi, ievērojot līdzekļu efektīvas izmantošanas principu” (*The design and re-design of court systems and legal information systems in a cost – effective manner*), Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R(2001)2, pieņemta 2001. gada 28. februārī.

“Par tiesu un juridisko pakalpojumu pieejamību pilsoņiem, izmantojot jaunās tehnoloģijas” (*On the delivery of court and other legal services to the citizen through the use of new technologies*), Rekomendācija R(2001)3, pieņemta 2001. gada 28. februārī.

“Par tiesas nolēmumu atlasī, apstrādi, prezentēšanu un arhivēšanu juridiskās informācijas sistēmās” (*The selection, processing, presentation and archiving of court decisions in legal information retrieval systems*), Rekomendācija R(95)11, pieņemta 1995. gada 11. septembrī.

“Par problēmām saistībā ar informācijas tehnoloģijām un kriminālprocesuālo likumdošanu” (*Problems of criminal procedural law connected with information technology*), Rekomendācija R(95)13, pieņemta 1995. gada 11. septembrī.

“Par tiesnešu neatkarību un efektīvu darbību” (*On the independence, efficiency and role of judges*), Rekomendācija R(94)12, pieņemta 1994. gada 13. oktobrī.

⁵ Skat., piemēram, Meļķis E. Par tiesu prakses vienotību. LU zinātniskie raksti. Tiesu prakses veidošana. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001; Juridisko jēdzienu un normu abstraktums kā tiesību sistēmu vienojošs elements. Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999; Par precedentu un tiesu prakses veidošanu. // Latvijas Vēstnesis, 1998.gada 29.oktobris, Nr. 321; Par tiesu prakses apzinātu veidošanu. LU zinātniskie raksti. Procesuālais taisnīgums. Rīga: Latvijas Universitāte, 1998.

⁶ Skat., piemēram, Lēbers D.A. Latvijas Senāts viņdienās un mūsdienās // Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 29. decembris, Nr.387.

⁷ Skat., piemēram, Levits E. Latvijas tiesiskā iekārta transformācijas procesā // Likums un Tiesības, 1999, Nr.1.; skat. arī Levits E. Par tiesiskās vienlīdzības principu // Latvijas Vēstnesis 08.05.2003, Nr. 68 (2833) rubrika: Latvija un ES. Cita starpā Egils Levits secina: “Tāpat kā valsts pārvaldes pastāvīgās prakses gadījumā, no Satversmes 91.panta līdztiesības principa un Satversmes 1.panta tiesiskās drošības un palāvības principa izriet, ka tiesām ir jāievēro sava judikatūra.”

Skujeniece¹⁰ un citi. Arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas (“AT”) priekšsēdētāja Andra Guļāna, AT senatora Rolanda Krauzes un vairāku citu tiesību praktiķu un zinātnieku publikācijās un runās iezīmējas pārliecība par agrākās tiesu prakses apkopšanas praktisko vērtību. Jautājuma aktualitāti pamato arī 2002. gada 21. jūnija “Latvijas tiesnešu memorands”, kura 5. punktā teikts: “*Jāpanāk tiesu informācijas un spriedumu publicēšana, nosakot vienotus kritērijus personas datu aizsardzībai, lai jau tuvākajā laikā uzlabotu tiesu darba efektivitāti un spriedumu kvalitāti.*”¹¹ Arī konkrētā Pētījuma autors ir akcentējis nepieciešamību pētīt un analizēt tiesu praksi, lai novērstu pretrunas normatīvo aktu piemērošanā¹². Noteikti jāatzīmē, ka būtisku praktisku ieguldījumu līdz šim publicētās tiesu prakses sistematizēšanā ir veikuši BO VAS “Tiesu namu aģentūra” darbinieki izstrādājot koncepciju un veidojot tiesu nolēmumu indeksu¹³ kumulatīvo rādītāju (sadarbībā ar SIA “Lursoft IT”). Informācija par tiesas nolēmumu publicēšanu Latvijā iekļauta arī ES PHARE projekta “Par korupcijas novēršanu tiesu sistēmā” ziņojumā¹⁴.

Publikācijas pirmskara Latvijā. Par tiesu prakses apzinātas veidošanas un vispārināšanas nozīmi rakstījuši arī vairāki pirmskara vadošie tiesībzinātnieki un praktiķi, kā AT Senāta senatori, Prof. un senators Augusts Lēbers, senators Augusts Rumpēters¹⁵, senators un Senāta spriedumu biroja¹⁶ pārzinis Kārlis Ducmanis¹⁷.

---

⁸ Piemēram, var minēt lekcijas par tēmu “Tiesu nolēmumu publicēšana”, kas nolasītas ES PHARE finansētā projekta “Korupcijas novēršana tiesu sistēmā” ietvaros un Sorosa Fonda – Latvija organizētajā 2002.gada 5.novembra diskusijā “Tiesas spriedumu apspriešana” nolasītā lekcija par tēmu “Kādēļ ir svarīga tiesu spriedumu analīze”.

⁹ Skat., piemēram, Kalniņš E. Publiskas ticamības princips tiesu praksē // Likums un Tiesības, 1999, Nr.3; Tiesību tākālveidošana // Likums un Tiesības, 2001, Nr.24;

¹⁰ Skat., piemēram, Skujeniece V. Latvijas tiesu spriedumu kvalitātes problēmas // Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS (teksts), Rīga, 2003; izdevniecība Nordik (mākslinieciskais iekārtojums), Rīga, 2003.

¹¹ Latvijas tiesnešu memorands publicēts laikraksta Latvijas Vēstnesis 2002. gada 2. jūlija numurā.

¹² Skat., piemēram, Vainovskis M. Nodokļu krimināllietu aktuālā problemātika un atšķirības tiesu praksē // Likums un Tiesības, 2000, Nr.30.; Tiesu prakse lietās par nodokļu likumdošanas piemērošanu. LU zinātniskie raksti. Tiesu prakses veidošana. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001.; Tiesu prakses publicēšana un sistematizācija Rietumeiropas valstīs mūsdienās // Latvijas Vēstnesis, 2000. gada 20. aprīlis. Nr. 142/144; Tiesu prakses atšķirības lietās par vardarbību pret bērniem // Likums un Tiesības, 2000, Nr.4.

¹³ Kumulatīvais indekss rādītājs, dod iespēju atrast konkrētu tiesas nolēmumu pēc individuāla parametra (17-zīmju indeksa), kurā apkopota informācija par tiesas nolēmuma pieņemšanas gadu, tiesu, attiecīgā tiesu prakses izdevuma kārtas numuru un lappusi.

¹⁴ Skat. ES PHARE projekta “Par korupcijas novēršanu tiesu sistēmā” 3. ziņojuma “Situācijas apskats Latvijas tiesās” 8.3. punktu. Ziņojuma elektroniskā versija pieejama interneta portāla <www.politika.lv> arhīva sadaļā.

¹⁵ Skat. Rumpēters A. Atskats uz Senātu Latvijas tiesu sistēmā // Latviešu juristu raksti, Kalamazoo/Michigan, 1973, Nr. 12.

¹⁶ Senāta spriedumu biroja uzdevums bija dot iespēju pārredzēt un saskaņot Senāta praksi. Birojs veidoja Senāta pieņemto spriedumu kartotēku ar atzīmēm kā alfabētiskā kārtībā pēc priekšmetiem, tā arī sistemātiskā kārtībā pēc likuma pantiem un jautājumiem.

Pētījumu par kasācijas tiesu spriedumu saskaņošanu ārzemēs veikusi Senāta administratīvā departamenta virssekretāra palīdzē Anna Ripke¹⁸.

Konsultācijas ar Latvijas ekspertiem. Pētījuma veikšanas mērķiem veikta konsultēšanās ar Latvijas tiesību ekspertiem, viņu vidū, ar Latvijas Republikas tiesnešiem, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes mācībspēkiem, zvērinātiem advokātiem un citiem tiesību speciālistiem. Pētījuma autors izsaka lielu pateicību par sniegto palīdzību un izrādīto pretimnākšanu AT priekšsēdētājam Andrim Guļāna kungam, AT priekšsēdētāja vietniekam Gunāram Aigara kungam, emeritus profesoram Edgaram Melķiša kungam, asociētajam profesoram Jānim Lazdiņa kungam, zvērinātiem advokātiem Ilzei Baltmanes kundzei, Agrim Bitāna kungam, Jānim Neimaņa kungam un visiem pārējiem, kas palīdzēja Pētījuma sagatavošanā. Autors īpaši vēlas pateikties Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas darba grupai valsts sekretāra p.i. Veronikas Krūmiņas kundzes vadībā. Tieslietu ministrijas darba grupai tika sniegtas divas Pētījuma starprezultātu prezentācijas, kuru laikā darba grupas eksperti akcentēja aktuālus problēmjautājumus, sniedza informāciju par līdzšinējiem projektiem un attīstības perspektīvām, deva būtiskus norādījumus Pētījuma darba virzībai.

Ārvalstu tiesību speciālistu aptauja. Ņemot vērā, ka joprojām Latvijā ir pieejama ierobežota apjoma informācija par tiesu prakses apkopošanu tiesu un juridiskās informācijas sistēmās ārvalstīs mūsdienās, Pētījuma izstrādes ietvaros¹⁹ autors veica aptauju, izsūtot jautājumus²⁰ Austrijas, Beļģijas, Bulgārijas, Čehijas, Dānijas, Francijas, Grieķijas, Igaunijas, Īrijas, Islandes, Itālijas, Kipras, Krievijas,

---

¹⁷ Senators Kārlis Ducmanis izstrādājis Pārskatu par spriedumu birojiem Berlīnē, Leipcigā, Vīnē, Prāgā, Romā un Varšavā., Pētījums rakstīts 1938. gada 30. decembrī // LU zinātniskie raksti. Tiesu prakses veidošana. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001, 24.–68.lpp.

¹⁸ Skat. Ripke Anna. Kasācijas tiesu spriedumu saskaņošana ārzemēs, Tieslietu ministrijas Vēstnesis, Rīga 1937, 882.-892. lpp. Pētījumā apkopota informācija par institūtiem, kuru uzdevums ir novērst pretrunas kasācijas tiesas spriedumos. Aplūkota Austrijas, Čehoslovākijas, Ungārijas, Itālijas un Polijas pieredze. Sīki aprakstīta "Evidencbiroja" (Evidenzbureau) darbība Austrijā.

¹⁹ 2003. gada decembra mēneša beigās.

²⁰ Atkarībā no konkrētā adresāta tika uzdoti pētoši jautājumi par šādām tēmām:

- Konkrētās ārvalsts pieredze tiesu prakses apkopošanā un vispārināšanā.
- Tiesu prakses apkopošanas un vispārināšanas normatīvais regulējums vai akceptētās paražas.
- Pielietotā metodoloģija tiesu prakses vispārināšanā.
- Informācijas apstrādes un prezentācijas risinājumi.
- Informācijas apkopošanas, atlases un apstrādes prakse.
- Drošības noteikumi un pieejamības līmeņi informācijai.
- Tiesu prakses apkopošanas un vispārināšanas darba finansēšanas mehānismi.

Par katru minēto tēmu Pētījuma autors sagatavoja konkrētus jautājumus (robežās no 10 līdz 2 jautājumiem atkarībā no tēmas satura).

Lielbritānijas, Lietuvas, Luksemburgas, Maltas, Nīderlandes, Norvēģijas, Polijas, Slovākijas, Slovēnijas, Somijas, Spānijas, Šveices, Ungārijas, Vācijas un Zviedrijas konstitucionālajām tiesām, augstākajām tiesām, tieslietu ministrijām, tiesnešu biedrībām, universitāšu mācībspēkiem, juridisko informācijas sistēmu veidotājiem un citiem tiesību speciālistiem. Pētījuma autora sagatavotā informācijas pieprasījuma paraugvēstule angļu valodā pievienota Pētījuma pielikumā Nr.1.

Atsaucība no ārvalstīm ir bijusi ļoti aktīva. Atbildot gan ar tradicionālā, gan elektroniskā pasta starpniecību, ārvalstu tiesību speciālisti sniedza vērtīgas atbildes un nodrošināja materiālus par tiesu informatīvo sistēmu attīstības vēsturi, to saturisko veidošanu, informācijas atlases kritērijiem, tiesu prakses saskaņošanas un apkopošanas pieredzi augstāk minētajās valstīs. Daudzi speciālisti ir atsūtījuši arī ārvalstu tiesību aktu tulkojumus, publikācijas un grāmatas. Līdz 2004. gada februāra vidum Pētījuma autors ir saņēmis vairāk kā 100 atbildes no ārvalstīm par tiesu prakses apkopošanas un vispārināšanas pieredzi. Ārvalstu aptaujas respondenti, kas sniedza atbildes pēc būtības, uzskaitīti Pētījuma pielikumā Nr.2. Autors viņiem izsaka lielu pateicību, kā arī nosūtīs Pētījuma rezultātu aprakstu angļu valodā. Liels paldies arī visiem tiem aptaujas respondentiem, kas paši nesniedza atbildes uz jautājumiem, bet norādīja vērtīgu kontaktinformāciju pētījumu turpināšanai.

Internetā pieejamie materiāli. Pētījuma laikā gūtās informācijas avots ir arī internetā pieejamie materiāli, jo daudzās valstīs tiesu prakses un citas juridiskās informācijas sistēmas ir pieejamas tieši internetā.

Latvijas tiesu nolēmumu izpēte un tiesu prakses informatīvās sistēmas datu bāzes jeb matricas projekta izstrāde. Pētījuma ietvaros tika elektroniskā formā (*Microsoft Access* programmā) izstrādāts tiesu prakses apkopošanas sistēmas modelis, pamatojoties uz vadlīnijām un norādījumiem, kas ietverti Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijā “Par tiesas nolēmumu atlasī, apstrādi, prezentēšanu un arhivēšanu juridiskās informācijas sistēmās” (Rekomendācija R(95)11, pieņemta 1995. gada 11. septembrī). Pētījuma ietvaros tika izskatīti aptuveni 100 Latvijā pieņemti tiesu nolēmumi civillietās un krimināllietās. No izskatītajiem nolēmumiem 20 nolēmumi ievadīti un aprakstīti tiesu prakses informatīvās sistēmas datu bāzes modelī.

2. Tiesu prakse kā tiesību avots un tās pieejamības nozīme

Pirms pievērsties ārvalstu pieredzei par tiesu nolēmumu sistematizēšanu un tiesu prakses vispārināšanu informatīvajās sistēmās, šajā Pētījuma sadaļā tiek sniegts īss pārskats par tiesu prakses vietu tiesību avotu vidū un tās apkopošanas nozīmi gan vispārīgi, gan konkrēti Latvijā.

2.1. Tiesu prakses vieta romāņu - ģermāņu tiesību saimes valstu kodificētajās tiesībās

Visi tiesību avoti ir savstarpēji saistīti un kopā tie veido demokrātiskas valsts tiesību sistēmu. Nosakot tiesu prakses vietu tiesību sistēmā, jāņem vērā valsts piederība konkrētai tiesību saimei. Romāņu - ģermāņu tiesību saimes valstu kodificētajās tiesībās netiek pielietots *stare decisis* princips un tiesu nolēmumiem *de jure* nav tiesību pamatavota statuss. Tomēr tiesu praksei *de facto* ir piešķirama liela nozīme gan tiesību normu piemērošanā, gan tiesību tālākattīstībā. Rietumeiropas valstu praksē tiesību salīdzināšanas jomā īpaši skaidri ir iezīmējusies tendence, kas no normatīvo aktu sistēmiskas analīzes ved pie tiesu nolēmumu salīdzinošas izvērtēšanas. Minētā procesa nozīmīgums pamatojams ar apstākli, ka tiesu prakses analīze izpaužas kā reālus konfliktus izšķirošu lēmumu salīdzināšana.

2.1.1. Tiesu prakse un likumi

Tiesību pamatavots romāņu - ģermāņu tiesību saimes valstīs ir likums²¹ kā precīzi aprakstītu un vispārīgu uzvedības priekšrakstu apkopojums, kam raksturīgs vispārīgums. Normatīvo aktu vispārīgo raksturu atbilst nepieciešamība tos publicēt. Likumu publicitāti jau izseni nodrošina oficiālie likumu izdevumi²². Kā jau moderno tehnoloģiju attīstības laikā, normatīvie aktu teksti ir pieejami arī elektroniskās datu bāzēs, t.sk. internetā²³. Ir zināms princips, ka likuma nezināšana pati par sevi nav tiesiski pietiekams attaisnojums nodarītam pārkāpumam: ja likums ir noteiktā kārtībā izsludināts²⁴ - tātad tiesību adresātam par to ir jāzina.

---

²¹ Šeit "likums" saprotams paplašinātā nozīmē.

²² Latvijā šādi oficiālie izdevumi ir laikraksts "Latvijas Vēstnesis" un žurnāls "Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs".

²³ Latvijā pilnīgas normatīvo aktu datu bāzes ir pieejamas interneta mājas lapās <www.nais.lv>; <www.latlex.lv>. Atlasītu normatīvo aktu teksti pieejami arī interneta mājas lapās <www.likumi.lv>; <www.ttc.lv>, kā arī citās interneta mājas lapās.

²⁴ Latvijā normatīvo aktu izsludināšanas kārtību nosaka likums "Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību".

Tomēr pieņēmums, ka tiesību adresāti zina visus izsludinātos²⁵ likumus, ir maldīgs. Likumu apjoma dēļ tas vispār nav iedomājams. Pat lieliski pārzinot spēkā esošos normatīvos aktus, nav iespējams garantēt faktisko tiesību zināšanu. Šajā sakarā var pievienoties franču jurista Žiljo de Morandjē izteiktajam viedoklim pie Francijas Civiltiesību kodeksa komentāriem: *“Likumu teksti vairs nenodarbojas ar civiltiesību patiesuma interpretāciju, un tie, kuri aprobežojas ar kodeksa izlasīšanu, neapzinās šo patiesumu: jurisprudence vajag studēt.”*²⁶.

Tātad, var vispārīgi secināt, ka likumu uzdevums ir konstatēt tiesību galvenās normas un nostiprināt vispārējus tiesību principus, kas pamatojas taisnīgumā. Turpretim likumu²⁷ mērķis nav iedziļināties tādu jautājumu detaļās, kas var rasties par katru tēmu jebkurā dzīves situācijā. Savukārt normatīvo aktu piemērošana ir tiesnešu uzdevums. Tiesnešu darba rezultātam - nolēmumam - ir likuma spēks²⁸, tas ir obligāts un *“pret to jāizturas ar tādu pašu cieņu kā pret likumu”*²⁹. Ja spriedums personām uzliek konkrētus pienākumus, tie ir obligāti pildāmi. Būtiskā atšķirība ir tā, ka tiesas spriedums neuzliek pienākumus vai saistības neierobežotam personu lokam, kas savukārt ir normatīva akta pazīme. Tādēļ tiesas spriedums uzskatāms par individuālu tiesību avotu attiecīgās lietas dalībniekiem³⁰. Neatkarīgām personām tiesas spriedums ir obligāti saistošs tikai likumā noteiktajā kārtībā³¹. Tomēr Latvijas Republikas Satversmes³² 91. pantā ir nostiprināts princips: *“Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”* No tā izriet taisnīguma princips: līdzīgi gadījumi izspriežami līdzīgi³³. Tātad, cilvēkiem ir jābūt pārliecinātiem, ka valsts spēs nodrošināt pamatotu

---

²⁵ Šeit sal. Theo Mayer-Maly. Rechtswissenschaft. Frankfurt: J. Schweitzer Verlag, 1989, S 59; Spiros Simitis. Informationskrise des Rechts und Datenverarbeitung. Karlsruhe, 1970, S 15.

²⁶ L. Juillot de la Morandière. La Revision du Code Civile Français (Francijas Civiltiesību kodeksa pārskatīšana). Paris, 1979, P 149.

²⁷ Šeit likums saprotams formālā nozīmē - kā likumdevēja noteiktā kārtībā izdots normatīvais akts.

²⁸ Latvijā tiesas spriedums stājas likumīgā spēkā pēc tam, kad izbeidzies tā pārsūdzēšanas vai noprotestēšanas termiņš, un tas nav pārsūdzēts vai noprotestēts. Ja šis darbības ir veiktas, spriedums iegūst likuma spēku gadījumos, kad augstāka tiesa, izskatot sūdzību vai protestu, to atstāj negrozītu vai arī to groza, spriedumu neatceļot.

²⁹ LR likums. Par tiesu varu // LR Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1993. gada 14. janvāris, Nr. 1.

³⁰ Kramer E.A. Juristische Methodenlehre. Bern: Stämpfli Verlag AG, 1998, S 175.

³¹ Latvijā to paredz Civilprocesa likuma 476.pants: *“Likuma tulkojums, kas izteikts kasācijas instances tiesas spriedumā, ir obligāts tiesai, kas šo lietu izskata no jauna. Kasācijas instances tiesa nenorāda savā spriedumā, kāds spriedums jātaisa, izskatot lietu no jauna.”*

³² Latvijas Republikas Satversme // LR Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1994, Nr.6, 551-558 . lpp.

³³ Jāpiezīmē, ka attiecībā uz administratīvajiem aktiem, Administratīvā procesa likums ir vēl kategoriskāks, prasot vienādu lēmumu pieņemšanu pie vienādiem faktiskajiem un tiesiskajiem lietas apstākļiem. To paredz Administratīvā procesa likuma 6.pants (Vienlīdzības princips): *“Pastāvot vienādiem faktiskajiem un tiesiskajiem lietas apstākļiem, iestāde un tiesa pieņem vienādus lēmumus neatkarīgi no administratīvā procesa dalībnieku dzimuma, vecuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģiskās pārliecības, politiskajiem vai citiem uzskatiem,*

vienveidību taisnīguma izpratnē, kas panākams apzināti veidojot tiesu praksi. Šādi iezīmējas virzība uz vienotu izpratni risinot konkrētus tiesību jautājumus, ceļas tiesību piemērošanas efektivitāte, jo tiesību atzīšana no to puses, uz ko tās attiecas, ir leģitimitātes kritērijs. Savukārt leģitimitātes pamatā un saturā ir taisnīgums. Tātad, tiesu prakses spēks izpaužas tās pārliecināšanas spējā. Minētais attiecas uz visām tiesību nozarēm. Vienlaikus jāatzīmē, ka nav pieļaujama arī tiesas bezierunu piekrišana agrākajiem spriedumiem, vadīšanās pēc jau izteiktas argumentācijas, to neizvērtējot par jaunu. Izvērtēšanai ir jābalstās uz tiesību pamatavotiem. Ja tiesa uzskata, ka līdzšinējā prakse nenodrošina taisnīgumu un ir maināma pamatotu apstākļu dēļ, tai ir pienākums to darīt, skaidri un pamatoti argumentējot savu lēmumu.

2.1.2. Tiesu prakse un vispārējie tiesību principi

Tiesu praksei ir tieša saistība arī ar vispārējiem tiesību principiem, jo, kad tiesu nolēmumos kā pamatojums un arguments tiek iekļauts vispārīgais tiesību princips³⁴, tas kļūst par praksē piemērojamu un nostiprinās arī cilvēka – valsts attiecībās un sabiedriskajās norisēs.

2.1.3. Tiesu prakse un paražas

Attiecībā uz paražu piemērošanu līdzšinējā Latvijas tiesu prakses pieredze ir skopāka, bet, ņemot vērā straujo komercietību attīstību, arī paražu tiesību piemērošanai tuvākā nākotnē paredzama pienācīga vieta Latvijas tiesību sistēmā. Paražas ir minētas LR Civillikuma ("CL") 2. pantā, kas nosaka: "*Ieradumu tiesības nevar ne atcelt, ne grozīt likumu. Ieradumu tiesības piemērojamas tikai likumā noteiktajos gadījumos*". Normas gramatiskā interpretācija norāda, ka attiecībā uz paražu piemērošanu likumdevēja attieksme ir piesardzīga. Tomēr normas interpretācija, pielietojot sistēmisko, teleoloģisko (jēgas un mērķa) un vēsturisko metodi, liecina, ka atsaucei uz paražu ir pamatota nozīme kā argumentam konkrētā lietā (jo īpaši interpretējot saistības). Paraža var noderēt nolēmuma argumentācijā,

---

sociālās izcelšanās, tautības, izglītības, sociālā un mantiskā stāvokļa, nodarbošanās veida un citiem apstākļiem." // Latvijas Vēstnesis, 2001. gada 14. novembris, Nr.164.

³⁴ Šajā sakarā kā piemēru var minēt Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumus. Piemēram, atsauce uz tiesiskās paļāvības principu iekļauta 2002.gada 19. marta Satversmes tiesas spriedumā lietā "Par likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 26.punkta atbilstību Satversmes 91. un 109.pantam;

1998.gada 10.jūnija Satversmes tiesas spriedumā lietā "Par Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumu nr.148 "Kārtība, kādā atdodama manta vai atlīdzināma tās vērtība personām, kuru administratīvā izsūtīšana no Latvijas PSR vai KPFSR sastāvā iekļautās Latvijas PSR teritorijas daļas atzīta par nepamatotu" un Ministru kabineta 1997.gada 4.novembra noteikumu nr.367 "Grozījumi Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumos nr.148 "Kārtība, kādā atdodama manta vai atlīdzināma tās vērtība personām, kuru administratīvā izsūtīšana no Latvijas PSR atzīta par nepamatotu"" atbilstību likumam "Par politiski represētās personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem" un citiem likumiem";

2002.gada 5. marta Satversmes tiesas spriedumā lietā "Par Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 390.–392.2 panta un 1997.gada 20.februāra likuma "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā" pārejas noteikumu 3.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam."

palīdzot rast taisnīgu konkrētās situācijas risinājumu.³⁵ Tādējādi palielinās iespēja pieņemt nolēmumu saskaņā ar likuma “Par tiesu varu” 3. pantā noteikto principu, ievērojot “*visas taisnīguma prasības*”³⁶.

2.1.4. Tiesu prakse un tiesību doktrīna

Neapšaubāmi, arī tiesību zinātnei jeb doktrīnai³⁷ ir ievērojama nozīme tiesu prakses veidošanā. Tiesību doktrīna izstrādā tiesību pamatprincipus un jēdzienus, tātad formulē arī vispārējos tiesību principus. Būtiska loma doktrīnai ir arī metožu noteikšanā, ar kuru palīdzību tiek izziņātas tiesības un iztulkoti likumi. Pamatota tiesību zinātnes izmantošana nolēmuma argumentācijā liecina par tiesību piemērotāja teorētiskajām zināšanām un veicina t.s. “profesionālo spriedumu” prakses veidošanos³⁸. Minētais pamato tiesu nolēmumu pamatojumos iekļauto doktrīnas atziņu apkopošanas un sistematizēšanas vajadzību. Piemēram, Francijā izdotajos elektroniskās tiesību informācijas kompaktdiskos (CD-ROM) doktrīnas atziņas tiek ievietotas kopā ar atsaucēm uz tiesu nolēmumiem, kuros tās izmantotas kā argumenti. Savukārt Vācijā izveidoto maksas elektronisko juridiskās informācijas sistēmu lietotājs var nekavējoties piekļūt zinātnieku komentāriem par tiesību normu, uz kuru tiesa ir atsaukusies savā nolēmumā.

Latvijas tiesu praksē atsauces uz tiesību publikācijām pagaidām tiek pielietotas salīdzinoši. Lielāko ieguldījumu šajā jomā patreiz ir sniegusi Satversmes tiesa savos spriedumos³⁹.

---

³⁵ Sal. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные системы современности. Москва: Международные отношения, 1997, с.95.

³⁶ LR likuma “Par tiesu varu” 3.panta (Personas tiesības uz tiesas aizsardzību) 2. daļā noteiks: “Katrai personai ir garantētas tiesības, lai uz pilnīgas līdztiesības pamata, atklāti izskatot lietu neatkarīgā un objektīvā tiesā, tiktu noteiktas šīs personas tiesības un pienākumi vai pret to vērstās apsūdzības pamatotība, ievērojot visas taisnīguma prasības.”

³⁷ “Ar tiesību zinātnei saprotams to teorētisko uzskatu kopums, kas izteikts juridiskajā literatūrā (mācību grāmatās, likumu komentāros, zinātniskos rakstos, rokasgrāmatās, monogrāfijās, lekcijuursos, tiesu prakses apkopojumos), turklāt ne tikai pašmāju, bet arī ārvalstu juridiskajā literatūrā.” Kalniņš E. Tiesību tālākveidošana (III) Likums un Tiesības, 2001, 3.sēj.,nr.8(24) 248. lpp.; sal. Ferid M., Sonnenberger H.J. Das Französische Zivilrecht. Bd 1/1. 2.Aufl. Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, 1994, Rn 1, B 67.

³⁸ Sal. Gaidele Inse. Nolēmumu argumentācija (I). Likums un Tiesības, 2002, 4.sēj. Nr.8, 251.lpp.

³⁹ Piemēram, 2003. gada 18. decembra Satversmes tiesas spriedums lietā “Par Valsts civildienesta likuma 41. panta 1. punkta “f” apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 101. un 106. pantam”.

2002.gada 22.oktobra Satversmes tiesas spriedums lietā “Par “Izmeklēšanas cietumu iekšējās kārtības noteikumu” 59.1.6., 66. un 68. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 95. un 111. pantam”, sprieduma secinājumu daļas 4. punkts;

2002.gada 23.septembra Satversmes tiesas spriedums lietā “Par Saeimas vēlēšanu likuma 38.panta pirmās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 6., 8., 91. un 116.pantam”, sprieduma secinājumu daļa;

2002.gada 20.jūnija Satversmes tiesas spriedums lietā “Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 279.panta otrās daļas un 280.panta pirmās daļas 4.punkta daļā, kas nosaka, ka tiesas spriedums lietā par amatpersonas lēmumu par administratīvā soda uzlikšanu ir galīgs, un Latvijas Civilprocesa kodeksa 239.panta

---

ceturtās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 91. un 92. pantam, kā arī 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantam”, sprieduma secinājumu daļas 6.1. punkts;

2002.gada 4.jūnija Satversmes tiesas spriedums lietā “Par Prokuratūras likumā (33.panta pirmā daļa), Latvijas Republikas Advokatūras likumā (14.panta 3.punkts) un Notariāta likumā (9.panta 3.punkts) ietvertās prasības par Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes atzinuma nepieciešamību atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 106. pantam”, sprieduma secinājumu daļas 2. un 3. punkts;

2002.gada 20.maija Satversmes tiesas spriedums lietā “Par Ministru kabineta 2001.gada 31.jūlija noteikumu Nr.349 “Grozījumi Ministru kabineta 1995.gada 3.oktobra noteikumos Nr.291 “Suņu un kaķu turēšanas noteikumi” atbilstību Satversmes 105.pantam un Ministru kabineta iekārtas likuma 14. panta 3. punktam”, sprieduma secinājumu daļa;

2002.gada 17.janvāra Satversmes tiesas spriedums lietā “Par Civilprocesa likuma 348.panta septītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”, sprieduma secinājumu daļa;

2001.gada 26. jūnija Satversmes tiesas spriedums lietā “Par likuma “Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 1.punkta (daļā par ārvalstnieku un bezvalstnieku, kuru pastāvīgā dzīvesvieta 1991.gada 1.janvārī bija Latvija, apdrošināšanas stāžu) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 91. un 109. pantam un 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam un šīs konvencijas 1.protokola 1.pantam”, sprieduma secinājumu daļas 2. punkts;

2001.gada 13.marta Satversmes tiesas spriedums lietā “Par likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” Pārejas noteikumu 1.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109.pantam, 1966.gada 16.decembra Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 9.pantam un 11.panta pirmajai daļai”, sprieduma secinājumu daļa;

2000.gada 30.augusta spriedums lietā “Par Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 5. un 6. punkta un Pilsētas domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 9. panta 5. un 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 101. pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25. pantam”, sprieduma secinājumu daļas 1. punkts;

1999.gada 1.oktobra Satversmes tiesas spriedums lietā “Par Saeimas 1999.gada 29.aprīļa lēmuma par Telekomunikāciju tarifu padomi 1.punkta un 4.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 57.pantam un citiem likumiem”, sprieduma secinājumu daļas 1. punkts;

1999.gada 9.jūlija Satversmes tiesas spriedums lietā “Par “Nolikuma par kārtību, kādā izīrējami brīvie dzīvokļi Valsts nekustamā īpašuma aģentūras pārvaldīšanā esošajos namīpašumos” atbilstību likumiem”, sprieduma secinājumu daļas 3. punkts;

1998.gada 10.jūnija Satversmes tiesas spriedums lietā “Par Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumu nr.148 “Kārtība, kādā atdodama manta vai atlīdzināma tās vērtība personām, kuru administratīvā izsūtīšana no Latvijas PSR vai KPFSR sastāvā iekļautās Latvijas PSR teritorijas daļas atzīta par nepamatotu” un Ministru kabineta 1997.gada 4.novembra noteikumu nr.367 “Grozījumi Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumos nr.148 “Kārtība, kādā atdodama manta vai atlīdzināma tās vērtība personām, kuru administratīvā izsūtīšana no Latvijas PSR atzīta par nepamatotu” atbilstību likumam “Par politiski represētās personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem” un citiem likumiem”, sprieduma secinājumu daļa;

1998.gada 30.aprīļa Satversmes tiesas spriedums lietā “Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām”, sprieduma secinājumu daļas 1. un 3. punkts;

1998.gada 23. februāra Satversmes tiesas spriedums lietā “Par Ministru kabineta 1997.gada 16.septembra noteikumu nr.322 “Noteikumi par īpašuma nodokļa ieņēmumu daļas ieskaitīšanu pašvaldību finansu izlīdzināšanas fondā 1997.gadā” atbilstību likumam “Par budžetu un finansu vadību””, sprieduma secinājumu daļas 2. punkts.

Protams, atsaukšanās uz tiesību zinātņi nav tiesas pienākums, bet ar doktrīnas atziņām var pārliecinoši papildināt citus argumentu veidus⁴⁰. Vienlaikus gan jāatzīmē, ka tiesību doktrīnas atziņu atlasē un publicēšanā vienotā informatīvā sistēmā ir nepieciešama vērtējoša un piesardzīga pieeja. Pastāv iespēja, ka dažkārt “jurisprudences izteikumi netiek pārliecinoši pamatoti, īpaši, ja viena pretī otrai jāizsver dažādas vērtības vai labumi, vai arī ja šaubas paliek par to, vai atsevišķu gadījumu pieskaitīt tipu vai kritēriju sfērai. Tajā pašā laikā ar daudziem izteikumiem ir viegli pārliecinoši manipulēt.”⁴¹ Tādēļ Latvijā sākuma posmā būtu ieteicams galvenokārt sistematizēt tikai tās atsauces uz tiesību publikācijām, kas ietvertas Satversmes tiesas un Augstākās tiesas nolēmumos. Šādas apkopošanas galvenais mērķis ir nevis tikai izglītēt konkrētā sprieduma lasītāju vai pētnieku tiesību zinātnes atziņās, bet gan norādīt uz tiem tiesību publikāciju avotiem, kuru studijas sniegs papildu izziņas materiālu par apskatāmo tiesību jautājumu vai problēmu.

Tātad, pieejamība atsaucēm uz tiesību doktrīnas avotiem, lai arī ierobežotā daudzumā, Latvijas tiesu prakses informatīvajā sistēmā būtu jānodrošina jau no paša sākuma. Minētajam ir arī psiholoģiska nozīme, jo tiesību atziņu publikācija pievērstu tiesību piemērotāju uzmanību jurisprudences attīstībai un veicinātu zinātniskās darbības aktivizēšanos. Bez minētā, Latvijas tiesu prakses informatīvajā sistēmā jau sākotnēji būtu ieteicams nodrošināt pieejamību zinātniskajām publikācijām par Eiropas Savienības tiesību avotiem un to ietekmi uz dalībvalstu nacionālo likumdošanu, jo kļūšana par Eiropas Savienības dalībvalsti Latvijai nozīmē arī Eiropas Kopienas tiesību tiesu piemērošanu un pārākumu pār Latvijas tiesībām⁴².

Kā redzams, tiesu praksei ir ciešs sakars ar tiesību avotiem. Atzīstot tiesu praksi par vienu no tiesību palīgavotiem, ir kļūdaini uzskatīt, ka tiesa būtu noteikti saistīta ar agrākajos nolēmumos iekļautajām atziņām. Tāpat kā, mainoties apstākļiem, tiek grozītas tiesību normas, arī prakse attīstās un var tikt mainīta. Tomēr precizitātei, noteiktībai un prognozējamībai tiesu praksē ir īpaši liela vērtība⁴³.

2.2. Tiesu prakses publicēšanas un vispārināšanas nepieciešamība

Atgriežoties pie tiesu prakses publicēšanas un vispārināšanas nepieciešamības, jāuzsver, ka tiesību adresāti likuma normu var neizprast, ja viņi nepazīst praksi un, it

---

⁴⁰ Sal. Alexy Robert. A Theory of Legal Argumentation: The theory of rational discourse as theory of legal justification. Oxford: Clarendon Press, 1989, p. 255.

⁴¹ Larenz Karl. Canaris Claus – Wilhelm. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. Dritte, neu bearbeitete Auflage. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag, 1995, S 56.

⁴² Alehno Ivo, Buka Arnis, Jarinovska Kristīne, Škoba Laine. Ievads Eiropas Kopienas tiesībās (Tiesu prakse un komentāri). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001, 10.lpp.
Sal. Kollatz Udo, Priednieks Kristaps. Eiropas tiesības: lietu un materiālu izlase. Rīga: Latvijas Universitāte, 2000, 5.lpp.

⁴³ Korkunov, N.M. Law from the Objective and the Subjective Points of View and Positive Law in General Theory of Law, New York: Macmillan, 167 p.

īpaši, ja viņi nav lietas kursā par veidu, kādā norma tiek piemērota. Mūsdienu sabiedrībā vairākums cilvēku piešķir lielu vērtību tam, ka ir paredzamas viņu rīcības sekas, jo sevišķi juridiskās sekas, ko šī rīcība viņiem var radīt.

Tiesu prakses vispārināšanas jautājuma aktualitāte Latvijā, cita starpā, saistīta arī ar likumprojekta "Tiesu iekārtas likums" 4.panta 2.daļu, kas paredz *"Ja, izskatot citu lietu, nepieciešams atkāpties no pieņemtās tiesu prakses, tad tiesnesis ir tiesīgs to darīt, pienācīgi argumentējot savu viedokli."* No minētā secināms, ka tiesnešiem būtu jānodrošina pieeja modernam informatīvam resursam, ar kura palīdzību iespējams operatīvi iepazīties ar pamatoti apkopotu, atlasītu un sistematizētu informāciju par Latvijas tiesu judikatūru un tās attīstību.

Tātad, pirmkārt, tiesu prakses sistematizēšana un vispārināšana notiek tiesību adresātu informēšanai un šādi palīdz realizēt tiesiskās paļāvības principu. Otrkārt, tiesību piemērotājiem tiek nodrošināta viegla iespēja sekot tiesu prakses attīstībai. Treškārt, sistematizētas tiesu prakses pieejamība iegūst nozīmīgo funkciju nodrošināt tiesību piemērotāju uzticamību un prestižu "no ārpuses". Proti, nolēmumu satura analīzi un efektīvu pētniecību iespējams veikt tikai padarot nolēmumus publiskus (kas pats par sevi ir demokrātijas princips). Visbeidzot, nolēmumu pieejamība palīdz tiesību praktiķiem juridiskās argumentācijas gatavošanā, kā arī tiesību zinātnes studijās.

3. Tiesu prakses apkopošanas metodoloģija ārvalstīs

Šī Pētījuma sadaļa veltīta dažādu metodoloģiju un pieredzes izklāstam par tiesu nolēmumu apkopošanu tiesu prakses informatīvajās sistēmās ārvalstīs. Vispirms apskatīta tiesu prakses apkopošanas vēsturiskā attīstība vairākās Rietumeiropas valstīs ar Latvijai radniecīgu tiesību sistēmu (Vācija, Austrija, Šveice, Itālija). Vēsturiskais ieskats tiek sniegts, lai konstatētu galvenās idejas un mērķus, kas jau vēsturiski definētas tiesu prakses sistematizēšanas un vispārināšanas darba pamatojumam.

Vēsturiskā ekskursa secinājumu daļai seko izvērsti apraksts par visjaunākajām tendencēm tiesu prakses vispārināšanā un tiesu prakses apkopošanas sistēmu darbībā ārvalstīs mūsdienās.

Tiek sniegts arī izklāsts par ES direktīvu un Eiropas Padomes rekomendāciju ietekmi attiecībā uz tiesu prakses informatīvo sistēmu veidošanu. Īpaša uzmanība pievērsta personas datu aizsardzības prasībām pie tiesu nolēmumu publicēšanas.

3.1. Tiesu prakses apkopošanas vēsturiskā attīstība Rietumeiropas valstīs

Tātad, šajā nodaļā tiks sniegts koncentrēts pārskats, kā Rietumeiropas valstīs ar Latvijai radniecīgu tiesību sistēmu tiesu prakses publicēšanas un vispārināšanas jautājums tika pētīts 1970-to gadu vidū. Vēsturiskās attīstības apskats ir būtisks, jo tieši tiesību zinātnes aktivitātes nodrošinājušas to attīstības līmeni, kādu Austrija, Vācija un citas Rietumeiropas valstis ir sasniegušas mūsdienās tiesību palīgavotu pieejamības jomā.

Saistībā ar vēsturisko aspektu īpaši jāatzīmē pētījums, kuru 1973-1974 gados Vācijā veicis Dr.jur. Georg Leistner no Saarlandes Universitātes Eiropas tiesību institūta⁴⁴. Šajā pētījumā minēts, ka attiecīgajā laika periodā Vācijā gandrīz nekas nav bijis zināms par tiesu prakses publicēšanas principiem, ciktāl tā bijusi tiesu atbildības sfēra. Tas pats būtībā esot attiecies arī uz kritērijiem, kas bijuši pamatā tiesu spriedumu publicēšanai juridiskajos žurnālos. Pētījuma ietvaros tika aptaujātas desmit Rietumeiropas valstu augstākās tiesas jautājumā par tiesu prakses publicēšanu⁴⁵. Ir

---

⁴⁴ Leistner Georg. Über die Veröffentlichungspraxis oberster und höherer Gerichte in Westeuropa (Par augstāko tiesu spriedumu publikāciju praksi Rietumeiropā), Tübingen: Arbeitshefte der Arbeitsgemeinschaft für juristisches bibliotheks und dokumentationswesen, 1975.

⁴⁵ Atbildes tika lūgtas no šādām tiesām: **Vācijas Federatīvajā Republikā**: Federālā Konstitucionālā tiesa, Federālā Augstākā tiesa, Federālā Darba tiesa, Federālā Sociālā tiesa, Federālā Finansu tiesa, Federālā Administratīvā tiesa, Bavārijas pavalsts Augstākā tiesa, visu pavalstu augstākās tiesas, pavalstu darba tiesas, finansiālās tiesas, pavalstu sociālās tiesas, augstākās administratīvās tiesas; **Austrijā**: Konstitucionālā tiesa, Augstākā tiesa, Administratīvā tiesa, Grācas, Insbrukas, Lincas, Vīnes augstākās federālās tiesas; **Šveicē**: Šveices Federālā tiesa, Šveices Konfederācijas Apdrošināšanas tiesa, kantonu augstākās tiesas; **Beļģijā**: Kasācijas tiesa, Valsts Padome, Apelācijas tiesa; **Luksemburgā**: Augstākā tiesa, Valsts padome; **Francijā**: Kasācijas tiesa, Valsts padome, visas apelācijas tiesas; **Nīderlandē**: Hoge Raad; Dienvidu Grāvenhages, Arnhemas, Dienvidu Hertogenbošas, Leivardenas, Amsterdamas augstākās tiesas; **Itālijā**: Corte Costituzionale, Corte Suprema di Cassazione, Consiglio di Stato, visas Corti d'Appello; **Spānijā**: Tribunal Supremo, visas

vērts atzīmēt jautājumus, kādus pētījuma autors uzstādīja tiesu prezidentiem adresētajās anketās:

- 1) Vai tiesas spriedumu publicēšana ir noteikta ar likumu?
- 2) Ja nē: uz kā pamatojas potenciāli pieņemtā publikāciju prakse?
- 3) Vai pastāv oficiāls spriedumu krājums? Kāds ir tā tiesiskais pamats? Kā tiek organizēta iespiešana un izplatīšana? Vai tiesām un iestādēm ir pienākums sniegt atsauces?
- 4) Ja nav oficiāla krājuma: kādā veidā notiek nolēmumu publicēšana?
- 5) Vai konkrētajā gadījumā tiek publicēti visi spriedumi? Ja nē: cik liels ir npublicēto spriedumu procentuālais apjoms? Kādi kritēriji ir noteicošie, izvēloties publicējamus spriedumus? Kas tos nosaka? Kurš pieņem galīgo lēmumu par publicēšanu un izvēlas institūciju, kas nodarbosies ar publicēšanu?
- 6) Vai npublicētie spriedumi tiek īpaši apkopoti? Kam tie ir pieejami?
- 7) Vai publicējamie spriedumi tiek īpaši apstrādāti publikācijas mērķiem? Ja jā, tad kādā ziņā, pēc kādiem kritērijiem un kas to dara?
- 8) Vai tiesa, pamatojot savus nolēmumus, atsaucas arī uz npublicētiem agrākiem nolēmumiem, vai arī tas ir aizliegts, vai arī pati tiesa atsakās no šādas prakses?
- 9) Vai visus vai arī svarīgākos spriedumus jau pirms to gaidāmās publikācijas dara zināmus citām tiesām vai iestādēm?

Kā redzams, uzdotie deviņi jautājumi ir vienkārši, bet tajā pat laikā ļoti precīzi un pētījoši. Tie demonstrē autora padziļināto izpratni par tiesu prakses publicēšanas jomu. Jāpiezīmē, ka tiesu attieksme pret aptaujas veikšanu bijusi ļoti atsaucīga⁴⁶. Arī šī Pētījuma autors izvērtēja Leistnera aptaujas jautājumus, sagatavojot informācijas pieprasījumus par tiesu prakses vispārināšanas tradīcijām mūsdienās.

Citu interesantu darbu par tiesu prakses publicēšanas jautājumiem Rietumeiropas valstīs 1977.gadā publicējis tiesību profesors Igors Kavass no Vanderbilts universitātes, ASV. Darbs veltīts salīdzinājumam par tiesu prakses publicēšanas tradīcijām romāņu-ģermāņu tiesību sistēmā, un valstīs, kuras pieder *common law* tiesību sistēmai. Kavass uzsver, ka tiesu prakses pieejamības nozīme bieži pat netiek pieminēta plašajos zinātniskajos pētījumos par “tiesnešu tiesību”⁴⁷

Audiencias Territoriales, un, visbeidzot, **Portugāle**: Supremo Tribunal de Justiça, Supremo Tribunal Administrativo, kā arī Relaçãoes Koimbrã, Lisabonā un Porto.

⁴⁶ Leistners norāda, ka saņemto atbilžu skaits bija pārsteidzoši liels - apmēram 95%. No saturiskā viedokļa to kvalitāte esot bija dažāda, sākot ar detalizētu publicēšanas prakses aprakstu, no vienas puses (vairums anketu), un beidzot ar vairākiem gadījumiem, kad uz jautājumiem bez tuvāka pamatojuma tika sniegtas atbildes “jā” vai “nē”. Aptaujas rezultātā iegūtā informācija tika apkopota pētījuma ziņojumā. Autors ir pievērsis uzmanību tam, lai atbildes netiktu mainītas tās koriģējot. Pētījuma rezultāti (bez vērtējuma un komentāriem) piedāvāti, cik vien iespējams, tuvā formā pašu tiesu sniegtajām ziņām.

⁴⁷ Vācu valodā “Richterrecht”, jeb angļu valodā “Judge-made law”. Jāatzīmē, ka LR Ministru Kabineta Valsts kancelejas “Eiropas Savienības Juridiskās terminoloģijas starpinstitūciju darba grupas” akceptētais abu minēto terminu tulkojums latviešu valodā kā “precedentu tiesības”, nav precīzs šajā kontekstā. Darba grupas akceptēto terminu saraksts publicēts LR Ministru Kabineta interneta mājas lapā pēc adreses <<http://www.mk.gov.lv>>, arhīva sadaļā. Precīzāk būtu turpināt izmantot tulkojumu “tiesnešu tiesības”, jo “precedentu tiesības” vairāk

veidošanas pozitīvajiem un negatīvajiem aspektiem. Tomēr nevajag aizmirst, ka tieši nolēmumu tekstu ātra un viegla pieejamība ir būtisks priekšnoteikums šo pašu “tiesnešu tiesību” attīstībai⁴⁸. Arī Kavasa pētījumā ietverta informācija par desmit Rietumeiropas valstu pieredzi tiesu prakses publicēšanā.

Turpmāk sniegts konspekts par tiesu prakses publiskas pieejamības tradīcijām 1970-1980 gados Vācijā, Austrijā, Šveicē un Itālijā, ciktāl to veica pašas tiesas.

3.1.1. Vācija

Vācija tradicionāli ir bijusi valsts ar ievērojamām tradīcijām tiesu prakses apkopšanā Rietumeiropas valstu vidū. Apkopojot Georga Leistnera pētījumā sniegtās ziņas, var secināt, ka Vācijas Federālā Augstākās tiesas nolēmumi 1970-os gados tika publicēti sekojošā kārtībā:

- a) svarīgākie spriedumi tika iekļauti krājumā “Federālās Augstākās tiesas spriedumi”, ko izdeva Federālā Augstākā tiesa un Federālā prokuratūra. Nolēmumus atlasīja un iedalīja daļiņās pēc tiesību nozarēm;
- b) visi spriedumi, kurus Federālās Augstākās tiesas senāti nolēma iekļaut uzziņu krājumā, tika publicēti “Federālās Augstākās tiesas uzziņu krājumā”, ko izdeva privāts apgāds “*Lindenmaier-Möhring*”;
- c) visi svarīgākie konceptuālie spriedumi, ko nebija paredzēts publicēt vispārīgajā krājumā, tika publicēti privātas izdevniecības “*Warneyer*” izdevumā “Federālās Augstākās tiesas spriedumi civillietās”;
- d) visbeidzot, Federālās Augstākās tiesas spriedumus - arī tos, ko nebija paredzēts iekļaut vispārīgajā krājumā un uzziņu krājumā - pastāvīgi publicēja vairākos specializētajos juridiskajos žurnālos. Redakcijām tos parasti iesniedza lietās iesaistītie advokāti.

Kopēja pazīme tiesas sprieduma iekļaušanai vispārīgajā krājumā un uzziņu krājumā, bija to atlase “pēc nozīmīguma”. Lēmumu par iekļaušanu pieņēma attiecīgais tiesas senāts, kurš arī formulēja (tā saukto “oficiālo”) konceptuālo spriedumu. Publicēšana parasti notika tikai fragmentārā veidā. Publicējamās sprieduma daļas noteica referents un arī šai gadījumā tās tika atlasītas “pēc nozīmes”. Visus Federālās Augstākās tiesas spriedumus (arī npublicētos) apkopoja tiesas bibliotēkā un iesēja hronoloģiskā secībā, vadoties pēc senāta un gada. Tie bija pieejami tiesu darbiniekiem un Federālās Augstākās tiesas advokātiem. Bez tam daži senāti iekšējās lietošanas

---

norāda uz valstīm, kurās pastāv precedentu tiesību sistēma. Savukārt jautājumi par “Richterrecht” attīstību tiek galvenokārt diskutēti Vācijā un Šveicē, t.i. romāņu-ģermāņu tiesību saimei piederošās valstīs.

⁴⁸ Kavass Igor. Law Reporting: Comparisons between Western Europe and Common Law Countries München: International Journal of Law Libraries” Vol.5(1977) Verlag Dokumentation, p 107.

vajadzībām uzturēja kartotēkas uz atslēgas vārdu pamata, kur tika iekļauti arī nublicētie spriedumi.

Savos nolēmumos visu līmeņu Vācijas tiesas regulāri atsaucās un arī mūsdienās turpina atsaukties uz agrākiem tiesu nolēmumiem. Pētījuma autora veiktā aptauja liecina, ka lai arī ne pārāk bieži, bet atsauces tiek veiktas arī uz nublicētiem spriedumiem.

Kopsavilkums par tiesu nolēmumu procentuālo publikāciju atkarībā no tiesas:
Tabula Nr.1.

Vācija	Tiesa	Publicētie nolēmumi (%)
	Bundesverfassungsgericht (Federālā Konstitucionālā tiesa)	90%
	Bundesgerichtshof (Federālā Augstākā tiesa) Specializētās federālās augstākās tiesas (kopā 5)	50 – 60%
	Specializētās pavalstu augstākās tiesas (kopā 5)	5 – 25 %

3.1.2. Austrija

Austrijas Konstitucionālās tiesas atzinumu un nolēmumu publicēšanu paredzēja nolikums par tiesas darbību, bet konkrētus ar publikācijām saistītus jautājumus izšķīra tiesas prezidents. Lai nodrošinātu tiesu spriedumu prakses vienotību, spriedumiem bija jābūt pārskatāmiem tādā mērā, lai katrs tiesas darbinieks tūlīt varētu iegūt par tiem informāciju. Šim nolūkam tiesas prezidenta birojā tika uzturēta sistemātiska un alfabētiska kartotēka pēc atslēgas vārdiem. Tā ietvēra arī nublicētos spriedumus un gada ceturkšņa abonementa veidā par noteiktu samaksu bija pieejama ieinteresētajām institūcijām, t.sk. nevalstiskajām organizācijām.

Austrijā pastāvēja oficiālais spriedumu krājums (1946. gada 12. oktobra federālā kanclera paziņojums un darbības nolikums, *Bundesgesetzblatt* Nr. 202), kurā tika ietverti apmēram 75% no tiesas nolēmumiem.

Atlasi veica krājuma sastādītāji un viens Augstākās tiesas loceklis tiesas uzdevumā. Pieņemot lēmumu par nolēmuma publicēšanu, no svara bija tas, vai spriedumam ir pakārtota juridiskā nozīme vai arī spriedums ticis pieņemts lietās, kas uzskatāmas par sērijveida lietām iepretim svarīgākām konceptuālām lietām. Principiālu lēmumu par publikāciju kā tādu un publicētāju pieņēma Konstitucionālā tiesa.

Pirms publicēšanas, nolēmumā izklāstītos lietas apstākļus, izņēmuma gadījumos - arī iemeslus, īsināja speciāli šim nolūkam iecelts Augstākās tiesas loceklis, ciktāl viņš to uzskatīja par lietderīgu. Visus spriedumus pēc to nogādāšanas iesaistītajām pusēm drīkstēja saņemt jebkura persona, samaksājot konkrētu tiesas nodevu.

Interesanti atzīmēt, ka argumentējot savus spriedumus, Austrijas Konstitucionālā tiesa tradicionāli atsaucās tikai uz publicētiem spriedumiem.

Vispārējās nozīmes Augstākās tiesas spriedumi bija jāpublicē oficiālā kārtā uz likuma pamata⁴⁹. Publikācija notika krājumā “Austrijas Augstākās tiesas spriedumi civillietās un krimināllietās”. Līdzīgi kā Vācijā, izvēle notika atkarībā no nolēmuma nozīmīguma tiesu prakses ietvaros. Kritērijus noteica komisijas, kas sastāvēja no Augstākās tiesas prezidenta ieceltiem Augstākās tiesas locekļiem un Ģenerālprokuratūras pārstāvjiem, proti, viena komisija bija paredzēta civillietām (7 locekļi) un otra - krimināllietām (6 locekļi), kuras arī pieņēma lēmumu par publicēšanu.

Nepublicētos spriedumus apkopoja Augstākās tiesas Evidenčbiroja kartotēkā, kas iedalīta pēc tiesību jomām un likumu normām. Kartotēka bija pieejama Augstākās tiesas un Ģenerālprokuratūras speciālistiem, kā arī atkarībā no dienesta pilnvarām Konstitucionālās tiesas, Augstākās Administratīvās tiesas pārstāvjiem, iekšzemes augstskolu tiesību zinātņu profesoriem, citiem tiesību pētniekiem, un Federālās Tieslietu ministrijas ierēdņiem.

Publicējot nolēmumu, lietas būtības apraksts tika īsināts, iemeslus koncentrējot uz tiesību izklāstiem, pirms spriedumā tiek sniegta tiesas atbilde uz tiesību jautājumu.

Nepublicētos spriedumus tiesas galvenokārt citēja tikai tad, ja par attiecīgo tiesību jautājumu nebija publicētu spriedumu.

Kopsavilkums par tiesu nolēmumu procentuālo publikāciju atkarībā no tiesas:
Tabula Nr.2.

Austrija	Tiesa	Publicētie nolēmumi (%)
	Vefassungsgerichtshof (Konstitucionālā tiesa)	85%
	Oberster Gerichtshof (Augstākā tiesa)	90%
	Verwaltungsgerichtshof (Augstākā Administratīvā tiesa)	20 %
	Oberlandesgerichte (Apelācijas tiesa) (kopā – 4)	5%

⁴⁹ 1969. gada 19. jūnija likuma par Austrijas Augstāko tiesu 15. panta I daļa, Bundesgesetzblatt Nr. 328/1968. Citēts pēc Leistner Georg. Über die Veröffentlichungspraxis oberster und höherer Gerichte in Westeuropa (Par augstāko tiesu spriedumu publikāciju praksi Rietumeiropā), Tübingen: Arbeitshefte der Arbeitsgemeinschaft für juristisches bibliotheks und dokumentationswesen, 1975, S 26.

3.1.3. Šveice

Šveicē likums paredzēja tiesu spriedumu obligātu publikāciju tikai dažos gadījumos. Par Šveices Konfederācijas Apdrošināšanas tiesas Lucernā (Šveices Federālās tiesas sociālās apdrošināšanas nodaļa), Graubindenes kantona tiesas (Kūrā), kā arī Neišateles kantonālā tribunāla un Turgavas kantona augstākās tiesas galvenajiem spriedumiem likumā “Par tiesu organizāciju” bija noteikts, ka Augstākā tiesa ik gadus sniedz oficiālu ziņojumu valdības padomei, iesniedzot to Lielajai padomei. Šajā ziņojumā allaž tika fragmentāri publicēti svarīgākie konceptuālie Augstākās tiesas (kā arī citu kantonālo tiesu) spriedumi.

Šveices Federālās tiesas prakses regulāra publikācija aizsākās ar kāda tiesas sprieduma publicēšanu jau 1874. gadā. Joprojām eksistē oficiāls Federālās tiesas spriedumu krājums, ko izdod Šveices Federālā tiesa, bet iespiešana un izplatīšana uz līgumattiecību bāzes notiek ar privātas sabiedrības starpniecību. Šis krājums “Šveices Federālās tiesas spriedumi (ieskaitot Šveices Konfederācijas Apdrošināšanas tiesas spriedumus) - oficiālais krājums” sastāv no vairākām daļām: I a) daļa: valsts tiesības; I b) daļa: administratīvās tiesības; II daļa: civiltiesības; III daļa: piedziņas un bankrota tiesības; IV daļa: krimināltiesības; V daļa: sociālās apdrošināšanas tiesības. Šajā krājumā tiek ietverti apmēram 15% no visiem spriedumiem. Līdzīgi kā citās valstīs, arī Šveicē galvenais izvēles kritērijs ir nolēmumu “konceptuālā nozīme”. Par to, vai spriedums tiks publicēts vai ne, lēmumu pieņēma tās tiesas administratīvie darbinieki, kurā pieņemts spriedums, parasti trīs locekļu sastāvā.

Šveicē tradicionāli tiek publicēts nolēmuma nesaīsināts oriģinālais teksts, tikai izņēmuma gadījumos publikācijā teksts zināmu apsvērumu dēļ tiek īsināts vai arī noteiktas sprieduma daļas tiek piedāvātas kopsavilkuma veidā.

Nepublicētie spriedumi tika apkopoti nodaļu kartotēkās, kas lielākoties bija pieejamas tikai tiesas darbiniekiem un spriedumu redaktoriem (t.s. tiesas rakstvežiem). Tomēr šie spriedumi bija brīvi pieejami akadēmisku pētījumu mērķiem un nolēmumu komentāru sagatavošanai.

Šveices Federālās tiesas praksē reizumis tika sniegtas norādes arī uz nepublicētajiem spriedumiem.

Kopsavilkums par tiesu nolēmumu procentuālo publikāciju atkarībā no tiesas:
Tabula Nr.3.

	Tiesa	Publicētie nolēmumi (%)
Šveice	Schweizerisches Bundesgericht (Šveices Federālā tiesa)	15%
	Eidgenössisches Versicherungsgericht (Federālā Apdrošināšanas tiesa)	10%
	Obergerichte der Kantone (augstākās kantonu tiesas) (kopā – 25)	5 - 30 % (atkarībā no kantona)

3.1.4. Itālija

Visus Itālijas Konstitucionālās tiesas spriedumus un nolēmumus likums paredzēja periodiski (numurējot no pieņemšanas laika pieaugošā secībā) un neīsinātā veidā publicēt oficiālajā krājumā “*Raccolta Ufficiale Sentenze e Ordinanze della Corte Costituzionale*”, kuru gatavoja šī pienākuma izpildei īpaši iecelts tiesnesis. Ik gadu iznāca apmēram 2 - 3 sējumi, kas bez maksas tika izplatīti iestādēm, tiesām un tiesību zinātniekiem.

Attiecībā uz Kasācijas tiesas spriedumu publicēšanu, Itālijas likumi neparedzēja konkrētus noteikumus. Pamatā spriedumu publicēšana notika ar privāto juridisko žurnālu starpniecību. Tomēr publicēti tika nebūt ne visi Kasācijas tiesas spriedumi. Izvēles kritērijus neatkarīgi cita no citas noteica attiecīgās žurnālu redakcijas. Atlase tika veikta pēc tiesību problēmas aktualitātes vai nozīmīguma. Par nozīmīgu spriedums tika uzskatīts gadījumā, ja tas noteica līdzšinējās tiesu prakses izmaiņas, ietvēra tiesību interpretāciju vai iezīmēja tiesību tālāktīstību.

Spriedumi, kas netika publicēti žurnālos, oficiālā kārtā nebija apkopoti. Visu spriedumu oriģināli pa gadiem hronoloģiskā secībā tika arhivēti, un tie bija pieejami vienīgi tiesnešiem un advokātiem.

Publicētos spriedumus parasti redakcionāli pārstrādāja. Tomēr šī prakse bija visai atšķirīga. Reizēm spriedumu tekstu publicēja pilnībā, bet bieži vien lietas apstākļu izklāsts tika saīsināts. Tomēr gandrīz vienmēr tika publicēti tiesas motīvu fragmenti ar galvenajām atbildēm uz konkrētajā lietā izspriestajiem tiesību jautājumiem. Pirms sprieduma parasti tika ievietots īss kopsavilkums un “*massima*” (maksima vai tēze), kurā galvenajos vilcienos atspoguļots izspriežamais juridiskais jautājums.

Runājot par Itāliju, īpaši jāpiemin Kasācijas tiesas veidotais izdevums “*Ufficio del Massimario della Corte di Cassazione*”. Šajā publikācijā tiesa veidoja kopsavilkumu par civillietu un krimināllietu spriedumiem, to izdeva reizi mēnesī un par brīvu piesūtīja visām Itālijas tiesām. Šīs “*massime*”, kas drīzāk ir abstraktas tiesību tēzes nevis konkrētu spriedumu daļas, un arī tiek formulētas kā tiesību normas,

aprobežojās tikai ar izspriestiem juridiskajiem jautājumiem (t.i. lietas faktiskie apstākļi netika iztirzāti). Pētījuma autora veiktā aptauja liecina, ka arī mūsdienu Itālijas tiesu praksē tamlīdzīgas tēzes nereti kalpo tiesību piemērošanas precedenta statusā un tiek izmantotas tiesu nolēmumu argumentācijā, lai gan konkrēta atsauce uz agrāku tiesas spriedumu netiek veikta.

Itālijā jau 1975. gadā Kasācijas tiesā tika ierīkots elektroniskās dokumentācijas centrs (*Centro Elettronico di Documentazione*), ko vadīja “*Ufficio del Massimario*”. Datu bāze ar terminālu palīdzību bija savienota ar visām valsts apelācijas tiesām un galvenajām tiesām, kā arī ar prokuratūras iestādēm. Ar teleksa vai telefaksa palīdzību saglabātās “*massime*”, kas attiecās uz kādu konkrētu problēmu, dažu sekunžu laikā bija iespējams saņemt visas Itālijas robežās. Datu bāzē bija apkopotas šādas informācijas grupas:

- *massime* konstitucionālo sūdzību lietās;
- Kasācijas tiesas *massime* civillietās un krimināllietās;
- *massime* no apelācijas tiesu un augstāko instanču tiesu spriedumiem civillietās un krimināllietās, ja bija izvirzītas jaunas tiesiskās problēmas un bija radusies pretruna ar Kasācijas tiesas praksi (par šādiem spriedumiem apelācijas tiesu prezidenti bija jāziņo datu bāzes veidotājam);
- *massime* no *Consiglio di Stato*, *Corte dei Conti*, *Tribunale Supremo Militari* un *Commissione Centrale della Imposta* spriedumiem, reģionālo administratīvo tiesu spriedumiem, ja to prezidenti šos spriedumus uzskatīja par īpaši nozīmīgiem;
- bija ietverti arī dati par visu instanču tiesu piespriestajiem naudas maksājumiem (alimenti, pensijas, algas, zaudējumu atlīdzības), it īpaši apdrošināšanas attiecībās, kā arī ārpuslīgumiskās atbildības gadījumos;
- datu bāzes attīstības gaitā tajā pakāpeniski tika iekļauti arī Eiropas Kopienų tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi.

Centrs turklāt rūpējās arī par juridiskās literatūras un normatīvo aktu (iedalījums: publiskās tiesības, valsts un reģionālās tiesības, delegācijas ceļā pieņemtie normatīvie akti) elektronisko uzskaiti.

Kopsavilkums par tiesu nolēmumu procentuālo publikāciju atkarībā no tiesas:
Tabula Nr. 4.

Itālija	Tiesa	Publicētie nolēmumi (%)
	Corte Costituzionale (Konstitucionālā tiesa)	100%
	Corte Suprema di Cassazione (Kasācijas tiesa)	< 25%
	Consiglio di Stato (Valsts Padome)	100 %
	Corti d'Appello (Apelācijas tiesa) (kopā – 4)	< 25%

3.1.5. Kopsavilkums

Kā redzams, tiesību attīstības gaita kontinentālās Rietumeiropas valstīs nav ļāvusi apiet jautājumu par tiesu spriedumu prakses un “tiesnešu tiesību” avotu vērtību. Tādējādi tiesību speciālistu diskusiju rezultātā tika panākts secinājums, ka tiesu nolēmumiem ir tiesību palīgavota vērtība. Par to liecina arī konsekventā tendence veidot minēto tiesību palīgavotu apkopojumus juridiskās informācijas sistēmās. Var secināt, ka tieši ar tiesu prakses apkopošanas palīdzību Rietumeiropas valstīs izpausmīga t.s. “dzīvās tiesības”, pastāvīgi aktualizējoties un attīstoties.

Būtiska uzmanība bija pievērsta tiesu nolēmumu atlasei pirms to publicēšanas. Faktiski vienmēr par pamata kritēriju pie nolēmumu atlases tika analizēta sprieduma juridiskā interese. Iezīmējas arī tradīcijas veikt nolēmumu publicēšanas priekšatlasi tiesu līmeni, kamēr galīgo sistematizācijas darbu veic vienota centrālā iestāde.

Jāatzīmē, ka mūsdienu modernās tehnoloģijas un operatīvās datu atjaunošanas iespējas pieļauj ideālu augstāk minēto principu un tradīciju turpināšanu un pilnveidošanu.

3.2. Tiesu prakses apkopošanas sistēmas ārvalstīs mūsdienās

Saistībā ar veikto vēsturisko ekskursu, un izvērtējot situāciju mūsdienās, jāatzīmē, ka ārvalstīs joprojām nepastāv vienota pieeja tiesu prakses informatīvo sistēmu veidošanā, lai gan galvenie mērķi un sistēmu principi ir ļoti līdzīgi. Tādēļ arī Latvijai būtu jāveido tiesu prakses informatīvā sistēma, kas atbilstu vietējām prasībām, bet vienlaikus arī nodrošinot attīstības iespējas, piemērotību un noteiktu savietojamību ar Eiropas tiesu prakses informatīvajām sistēmām.

Tomēr ārvalstīs ir uzkrāta vērtīga pieredze, kuras daļēja pārņemšana būtu izvērtējama arī Latvijā. Turpmāk īsumā apskatīti daži ievērojamākie tiesu prakses elektroniskās sistematizēšanas un vispārināšanas projekti ārvalstīs. Šī Pētījuma apakšnodaļa galvenokārt balstīta uz aptaujas ietvaros saņemtajām atbildēm no ārvalstu tiesību speciālistiem, kā arī ārvalstu publikācijām un interneta materiāliem. Sīkāk apskatīta Vācijas, Austrijas, Beļģijas, Luksemburgas, Dānijas, Somijas, Norvēģijas, Grieķijas, Čehijas, Igaunijas un Lietuvas attiecīgā pieredze. Īsumā skatītas arī Eiropas Savienības tiesu prakses apkopošanas un vispārināšanas tradīcijas. Aprakstot situāciju ārvalstīs, katras attiecīgās nodaļas noslēgumā sniegtas īsas piebildes par konkrētās ārvalsts pieredzes atbilstību Latvijas situācijai un par labākās prakses pārņemšanas iespējām mūsu valstī.

Jāatzīmē, ka šajā Pētījuma sadaļā objektīvi nebija iespējams aprakstīt informāciju par visām ārvalstīm, no kuru speciālistiem autors saņēma atbildes Pētījuma gaitā. Ar šo informāciju pietiktu apjomīgi grāmatai. Tādēļ Pētījuma autors ir izvēlējis sniegt koncentrētu apskatu tikai par dažām valstīm, izceļot interesantāko pieredzi saistībā ar tiesu prakses sistematizācijas un vispārināšanas darbu. Šī iemesla dēļ no struktūras viedokļa apskats par visām valstīm nav identiski prezentēts. Piemēram, runājot par Vāciju, uzmanība pievērsta aspektiem jautājumā par likumdošanu tiesu prakses saskaņošanas jomā; Austrijas gadījumā akcentēta Evidenčbiroja darbības pieredze; runājot par Latvijas kaimiņvalstīm, galvenokārt aplūkots tiesu prakses publicēšanas un saskaņošanas normatīvais regulējums; u.tml.

3.2.1. Vācija

3.2.1.1. Tiesu prakses informatīvā sistēma Vācijā

Vācijā nepastāv viena vispārēja valsts veidota tiesu prakses informatīvā sistēma, kas ir izskaidrojams ar Vācijas tiesu sistēmas salīdzinoši sarežģīto uzbūvi. Galvenā elektroniskā juridiskās informācijas datu bāze Vācijā, kas plaši pieejama arī tiesās, ir *Juristisches Informationssystem* (saīsināti – “*JURIS*”)⁵⁰. *JURIS* darbības vispārējo pārraudzību veic Vācijas Tieslietu ministrija, jo arī valstij pieder kapitāla daļas komercsabiedrībā, kas nodrošina *JURIS* darbību. Šī sistēma ir publiski pieejama jau kopš 1986. gada. *JURIS* ietver vairākas datu bāzes, no kurām nozīmīgākās nodrošina

⁵⁰ Juristisches Informationssystem pieejama pēc interneta adreses <<http://www.juris.de>>.

pieeju visu spēkā esošo normatīvo aktu tekstiem, aptuveni 400 000 tiesas nolēmumiem, 350 000 bibliogrāfiskiem izrakstiem no tiesību zinātņu grāmatām, kā arī daudziem zinātniskiem rakstiem. *JURIS* datu bāzes izmantošana ir iespējama arī reģistrētiem ārvalstīs esošiem lietotājiem ar interneta palīdzību. Tomēr jāatzīmē, ka no lietotāja viedokļa ir vēlama informācijas meklēšanas programmas vienkāršošana. Patlaban informācijas meklēšanai *JURIS* datu bāzē ir nepieciešamas priekšzināšanas dažādu komandu lietošanā, kā arī vācu juridiskajā terminoloģijā.

Īpaši kritēriji tiek ievēroti, izvēloties publicējamās spriedumu daļas *JURIS* datu bāzes ietvaros. Tur atlase notiek divējādi. Ja spriedumi tiek saņemti no tiesām, tiek citēts to pilns teksts, minot tēzes, tiesību normas un norādot žurnālus, kas arī publicējuši šos spriedumus. Tāpat šai sakarā tiek minēti raksti, kas attiecas uz citēto spriedumu. Citādi notiek, ja spriedums nav atsūtīts no tiesas, bet ir ticis komentēts vienīgi profesionālajā presē. Autortiesību aizsardzības dēļ tiek minētas tikai nolēmuma galvenās tēzes un tiesību normas. Tiek publicēti ne tikai augstāko tiesu spriedumi. Īpaša uzmanība tiek pievērsta zemāko tiesu instanču nolēmumu analīzei, tādējādi nodrošinot tiesu prakses vienveidīgu attīstību jau pašā sākumā.

JURIS datu bāzes veidotāji paredz nostiprināt sadarbību ar papīra formātā izdoto augstāko tiesu nolēmumu apkopojumiem⁵¹. Tomēr tiek publicēti ne tikai augstāko tiesu spriedumi. Īpaša uzmanība tiek pievērsta zemāko tiesu instanču nolēmumu analīzei, tādējādi nodrošinot tiesu prakses vienveidīgu attīstību jau pašā sākumā.

Tiesas procesā iesaistīto pušu personas datu aizsardzība, publicējot spriedumus, izpaužas nenorādot iesaistīto fizisko personu vārdus. Tātad, spriedumi tiek anonimizēti, sagatavojot tos publikācijai informatīvajā sistēmā. Šim nolūkam tiek lietoti, piemēram, termini kā prasītājs, atbildētājs, liecinieks utt. Savukārt, ja reportāžas no tiesas, atainojot spriedumu, sabiedrībai sniedz mēdiji, kas nav profesionālie žurnāli, bieži tiek lietots iesaistīto personu vārda saīsinājums, vai tiek izmantoti pavisam citi vārdi. Protams, ir arī procesi, kas tik lielā mērā atrodas sabiedrības uzmanības centrā, ka iesaistītās puses jau tāpat ir pazīstamas, un vispārējo mēdiju līmenī anonimizācija nenotiek. Līdzīgā kārtā noteiktiem, sabiedrībai pieejamiem spriedumiem bieži ir izveidojušies apzīmējumi strīda gadījumiem, kā tas ir izplatīts *common law* tiesību sistēmā. Šajā gadījumā spriedumā iesaistītās personas kļūst pazīstamas ar sava apzīmējuma starpniecību. Identiska attīstība novērojama arī Eiropas tiesu prakses publicēšanas sakarā.

---

⁵¹ Piemēram, šādi augstāko tiesu nolēmumu kopojumi ir: Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts (1952-), Konstitutionālās tiesas prakse; Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen, BGHZ (1951 -), Augstākās tiesas prakse civillietās; Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen, BGHSt (1951 -), Augstākās tiesas prakse krimināllietās; Entscheidungen des Bundesarbeitsgerichts, BAGE, (1955 -) Augstākās Darba lietu tiesas prakse; Entscheidungen des Bundessozialgerichts, BSGE, (1965 -) Augstākās Sociālo lietu tiesas prakse; Entscheidungen des Bundesverwaltungsgerichts, BVerwGE (1955 -) Augstākās Administratīvo lietu tiesas prakse.

3.2.1.2. Vācijas tiesību normas, kas nodrošina tiesu prakses vienotību

Starp romāņu–ģermāņu tiesību saimes valstīm tiesu prakses saskaņošanas un vienotības nodrošināšanas normatīvais regulējums Vācijā ir attīstījies vistālāk. Tādēļ šī regulējuma īss apskats nepieciešams arī konkrētā Pētījuma ietvaros.

Vācijas tiesībās ietvertais tiesību vienotības saglabāšanas princips visupirms izriet jau no Vācijas Pamatlikuma⁵² 95. panta 3. panta, kas nosaka: "Lai nodrošinātu jurisdikcijas vienotību, 1. rindkopā minētajām institūcijām⁵³ ir jāveido kopējs senāts". Saskaņā ar šo principu izpaužas konstitūcijas devēja ieinteresētība pēc vienotas tiesu prakses. Šis pamatprincips ir ietverts un radis savu izpausmi ne tikai Pamatlikumā, bet arī citos likumos, kas tiks aprakstīti zemāk.

Likumam *Par tiesu prakses vienotības nodrošināšanu valsts augstākajās tiesās*⁵⁴ saskaņā ar Pamatlikuma 95. panta 3. punktu arī ir mērķis nodrošināt tiesu prakses vienotību augstākajās tiesās. Saskaņā ar likuma 2.pantu, augstāko tiesu kopīgajam senātam jāpieņem lēmums gadījumos, kad vienas augstākās tiesas spriedums tajā pašā tiesību jautājumā atšķiras no citas augstākās tiesas sprieduma. Senāts, nobeidzot lietu, saskaņā ar 15. pantu⁵⁵ pieņem spriedumu par doto juridisko problēmu. Spriedums saskaņā ar 16. panta noteikumiem ir saistošs tiesai, kas iesniegusi juridisko problēmu izskatīšanai.

Vienu līmeni zem augstāko tiesu kopīgā senāta pastāv vēl viena iespēja, kā nodrošināt tiesu prakses vienotību, proti, kā panākt vienas augstākās tiesas senātu spriedumu vienotību. Atsevišķām jurisdikcijām pastāv atsevišķi nosacījumi.

Parastās jurisdikcijas gadījumā ir iespēja izveidot lielos Federālās tiesas senātus - gan civillietās, gan krimināllietās, ko nosaka *Likums par tiesu iekārtu*⁵⁶ (turpmāk tekstā - LTI) (132. panta 1.panta 1. daļa.) Turklāt vēl pastāv iespēja no civiltiesību un krimināltiesību lielajiem senātiem izveidot apvienotos lielos Federālās tiesas senātus, (LTI 132. panta 1. panta 2. daļa). Būtībā runa ir par to, ka, aplūkojot no viena Federālās tiesas senāta puses izvirzīto juridisko problēmu, rodas novirze no cita senāta tiesu prakses. Šai gadījumā vairs netiek nodrošināta augstāko tiesu prakses vienotība, tādēļ jāveido Federālās tiesas kopīgais lielais senāts vai, respektīvi, apvienotie lielle senāti, kas ņem vērā abu senātu tiesību izpratnes. Tiek izlemts, kas jāievēro senātam,

---

⁵² Vācijas Pamatlikums jeb Konstitūcija, Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, pieņemta 1949. gada 23. maijā (BGBl.III/FNA 100-1).

⁵³ norāde attiecas uz Vācijas augstākajām tiesām: Bundesgerichtshof, Bundesverwaltungsgericht, Bundesfinanzhof, Bundesarbeitsgericht un Bundessozialgericht

⁵⁴ Gesetz zur Wahrung der Einheitlichkeit der Rechtsprechung der obersten Gerichtshöfe des Bundes, pieņemts 1968. gada 19. jūnijā (BGBl. III 304-1).

⁵⁵ Likuma *Par tiesu prakses vienotības nodrošināšanu valsts augstākajās tiesās* 15. pants nosaka, ka tiesību jautājuma izšķiršana apvienotā senāta sēdē notiek galvenokārt mutiskas apspriedes kārtībā.

⁵⁶ Gerichtsverfassungsgesetz, *Likums par tiesu iekārtu*, pieņemts 1975. gada 9. maijā (BGBl III/FNA 300-2)

pieņemot spriedumu par tā piekritībā esošo juridisko problēmu, kurš vēlējies novirzīties no savas tiesu prakses. Ar šo metodi pēc tās izpildīšanas tiek atjaunota Federālās tiesas spriedumu vienotība.

Līdztekus pastāv vēl viena iespēja, kā lielajam senātam likt pieņemt lēmumu, lai nodrošinātu tiesu prakses vienotību. LTI 132. panta 4. punktā minēta iespēja griezties pēc padoma Federālajā tiesā, ja izšķiramā juridiskā problēma ir būtiska tiesību attīstībai vai arī, ja tas nepieciešams, lai nodrošinātu tiesu prakses viendabīgumu.

Darba lietu jurisdikcijā pastāv princips, kas pielīdzināms Federālās tiesas lielajam senātam. *Darba tiesu likuma*⁵⁷ (turpmāk tekstā – DTL) 45. pants nosaka, ka gadījumos, kad Federālās darba tiesas senāts ar nolūku novirzās no kāda cita Federālās darba tiesas senāta vai Federālās darba tiesas lielā senāta spriedumu prakses, nepieciešams sasaukt Federālās darba tiesas lielo senātu (DTL 45. panta 2. punkts). Šis princips būtībā atbilst LTI 132. panta 2. daļai, neparedzot apvienotos lielos senātus. Tomēr saskaņā ar DTL 45. panta 4. punktu iespējams pieprasīt arī Federālās darba tiesas lielā senāta spriedumu.

Analoģiski notiek ar administratīvo jurisdikciju, kurai *Nolikuma par administratīvajām tiesām*⁵⁸ (turpmāk tekstā – NAT) 11. pantā atbilstoša norma paredz lielā senāta veidošanu pie Federālās administratīvās tiesas. Struktūras ziņā 11. panta noteikumi ir līdzīgi LTI 132. un DTL 45. pantiem. Atšķirībā no Federālās tiesas šeit, tāpat kā Federālajā darba tiesā, nav iespējas veidot apvienotos lielos senātus. Tam tomēr ir strukturāli iemesli, un tas nav uzskatāms par trūkumu.

Finansu jurisdikcijā, kā arī sociālajā jurisdikcijā, tāpat kā iepriekšminētajās jurisdikcijās ir paredzēta iespēja veidot lielo senātu. *Nolikuma par finansu tiesu*⁵⁹ (turpmāk tekstā - NFT) 11. pantā ir ietverta atbilstošā norma par finansu jurisdikciju, un *Likuma par sociālo tiesu*⁶⁰ (turpmāk tekstā - LST) 41. pantā – atbilstošā sociālās jurisdikcija norma, kas strukturālajā ziņā atbilst iepriekš minētajām.

Līdztekus Pamatlikuma 95. panta 3. daļai, 100. panta 3. daļa, kas nodrošina vienotu likuma interpretāciju un tiesību pielietošanu Pamatlikuma ietvaros, dod tālāku ieguldījumu, garantējot vienotu tiesu praksi. PL 100. panta 3. daļa nosaka, ka pavalsts konstitucionālajai tiesai, kas savā spriedumā grib novirzīties no Federālās konstitucionālās tiesas prakses vai citas pavalsts konstitucionālās tiesas prakses, juridiskā problēma jāiesniedz Federālajai konstitucionālajai tiesai, lai tā (šoreiz vienoti) varētu pieņemt lēmumu par Pamatlikuma interpretāciju. Šeit iezīmējas līdzība

---

⁵⁷ Arbeitsgerichtsgesetz, *Darba tiesu likums*, pieņemts 1979. gada 2. jūlijā (BGB1. III/FNA 320-1)

⁵⁸ Vewrwaltungsgerichtsordnung, *Nolikums par administratīvajām tiesām*, pieņemts 1991. gada 19. martā (BGB1. III/FNA 340-1)

⁵⁹ Finanzgerichtsordnung, *Nolikums par finansu tiesu*, pieņemts 1965. gada 6. oktobrī (BGB1. III/FNA 350-1)

⁶⁰ Sozialgerichtsgesetz, *Likums par sociālo tiesu*, pieņemts 1975. gada 23. septembrī (BGB1. III/FNA 330-1)

ar augstāko tiesu kopīgā senāta spriedumiem, kas nodrošina tiesas prakses vienotību ārpus konstitucionālajām tiesībām.

Tiesību piemērošanas vienotības pamatprincips parādās arī *Likuma par Federālo konstitucionālo tiesu*⁶¹ (turpmāk tekstā - LFKT) 31. panta 1. daļā, saskaņā ar kuru visām Vācijas tiesām ir saistoši Federālās konstitucionālās tiesas. Saksijas pavalsts līmenī *Saksijas konstitucionālās tiesas likuma*⁶² 14. pantā ietverta norma, kas federālo konstitucionālo tiesību līmenī līdzinās LFKT 31. pantam. Saskaņā ar to visiem konstitucionālajiem orgāniem, iestādēm un tiesām ir saistoši Saksijas konstitucionālās tiesas spriedumi. Šeit tomēr nenotiek pārklāšanās ar Federālās konstitucionālās tiesas spriedumiem, jo Saksijas konstitucionālā tiesa pieņem lēmumus par Saksijas pavalsts konstitucionālajām tiesībām, savukārt Federālā konstitucionālā tiesa – par Vācijas Federatīvas Republikas konstitucionālajām tiesībām. Ja gadās, ka spriedumos rodas tiesisko matēriju pārklāšanās, pastāv PL 100. panta 3. pants ar tanī ietverto normu, kas nosaka, ka juridiskā problēma, kas attiecas uz federālajām konstitucionālajām tiesībām, ir iesniedzama Federālajai konstitucionālajai tiesai. Tas ir pietiekami pārliecinoši, jo Federālajai konstitucionālajai tiesai jāpieņem lēmumi vienīgi par konstitūcijas interpretāciju. Tiktāl arī ar šo mehānismu tiek nodrošināta tiesu prakses vienotība federālo konstitucionālo tiesību jomā pavalsts konstitucionālās tiesas līmenī.

Jāpiebilst, ka Vācijas augstāko federālo tiesu spriedumi tiek respektēti kā saistoša *ratione materiae*. Teorētiski advokāts riskē ar iespēju tikt pakļautam civiltiesiskai atbildībai, ja neinformē savu klientu par tiesu prakses attīstību konkrētajā lietā.⁶³

Ar šī apraksta palīdzību kļūst redzama tiesību vienotības saglabāšanas principa nodrošināšana Vācijas augstāko federālo tiesu līmenī. Zemākā līmeņa tiesās tamlīdzīgas normas nepastāv. Tur tradicionāli ir iespēja, ka iesaistītās puses pārsūdzības vai apelācijas kārtā iesniedz protestu pret pieņemto spriedumu. Pārsūdzēšanas rezultātā lieta tiek nodota nākamajā instancē. Līdz ar to arvien vairāk parādās izdevība nonākt aprakstīto normu darbības sfērā. Tas nozīmē, ka, procesam turpinoties augstākās instancēs, tiesas arvien vairāk orientējas pēc augstāko tiesu prakses, un minēto normu dēļ šāda orientēšanās ir to pienākums. Ja no augstāko tiesu puses notiek pārkāpums attiecībā uz juridiskās problēmas tālākiesniegšanas pienākumu, tad prasītājs sakarā ar pārkāpumu pret likumīgā tiesneša principu atbilstoši PL 101. panta 1. daļai drīkst griezties Federālajā konstitucionālajā tiesā ar konstitucionālu sūdzību (PL 93. panta 1. daļas 4a apakšpunkts saistībā ar LFKT 13. panta 8a), uz ko lieta tiek nodota piekritīgajai tiesai atkārtotai sprieduma pieņemšanai (LFKT 95. panta 2. daļa). Šai gadījumā tiesai vajadzētu izpildīt vienu no augstāk

---

⁶¹ Gesetz über das Bundesverfassungsgericht, *Likums par Federālo konstitucionālo tiesu*, pieņemts 1993. gada 11. augustā. (BGBl. III/FNA 1104-1)

⁶² Gesetz über den Verfassungsgerichtshof des Freistaates Sachsen, Saksijas konstitucionālās tiesas likums, pieņemts 1993. gada 18. februārī.

⁶³ Welter / Hauser Kommentierung zu §675, Teil Rechtsanwalt, Steuerberater und Wirtschaftsprüfer, ZfA, 1998, 40 lpp.

aprakstītajām tālākiesniegšanas procedūrām augstāko tiesu lielajam senātam jeb attiecīgi apvienotajiem lielajiem senātiem vai kopīgajam senātam.

Citāda situācija var rasties vienīgi gadījumos, kad tādi līdzekļi kā pārsūdzība vai apelācija netiek pieļauti, jo šādā veidā nav iespējams radīt aprakstītos priekšnoteikumus tālākiesniegšanas pienākumam. Jāpiebilst, ka zemākajās tiesās, īpaši spriedumos, kam nav paredzētas pārsūdzības iespējas, daudz lielākā mērā ir runa par taisnīguma principu nekā loģiski pārliecinošo turēšanos pie augstāko tiesu prakses. Tulkojot tiesību normu tajā nozīmē, kas visvairāk atbilst taisnības prasībām, iegūtā atbilde uz tiesību jautājumu līdzīgās lietās faktiski neatšķiras.

3.2.1.3. Secinājumi par Vācijas pieredzi Latvijas situācijā

No aprakstītās Vācijas pieredzes saistībā ar Latvijas situāciju būtu akcentējams, piemēram:

- Lai gan *Juristisches Informationssystem (JURIS)* kā galvenā elektroniskā juridiskās informācijas datu bāze Vācijā (t.sk. tiesu prakses datu bāze) ir projekts ar privātā kapitāla piesaisti, Vācijas valsts piedalās ar finansiālu ieguldījumu, kā arī nodrošina informatīvās sistēmas darbības vispārēju pārraudzību. Arī Latvijā būtu jāizvērtē iespēja tiesu prakses vispārināšanu informatīvā sistēmā definēt kā valsts funkciju, kas turklāt neizslēdz privātā sektora iesaistīšanas iespēju projektu realizācijā.
- Vācijas *JURIS* datu bāzes veidotāji augstu vērtē sadarbību ar papīra formāta augstāko tiesu nolēmumu apkopojumu izdevējiem. Lai arī Latvijas tiesu prakses informatīvā sistēma jau tās pirmās darbības gados būtu pēc iespējas reprezentablāka, ieteicams apsvērt iespēju caurskatīt visus līdz šim Latvijā publicētos tiesu prakses apkopojumus ar mērķi atlasīt aktualitāti nezaudējušos un juridisku interesi izraisošos nolēmumus ievietot tiesu prakses informatīvajā sistēmā.
- Vācijā tiesu nolēmumu teksti tiek anonimizēti, sagatavojot tos publikācijai informatīvajā sistēmā. Šim nolūkam tiek lietoti, piemēram, termini kā prasītājs, atbildētājs, liecinieks utt. Arī Latvijā, veicot tekstu anonimizēšanu, nepieciešams saglabāt to jēgu, jo pušu, liecinieku un citu fizisko personu aizsargājamus datus nevajadzētu vienkārši izdzēst, bet gan aizstāt ar skaidrojošiem apzīmējumiem.
- Vācijā tiek publicēti ne tikai augstāko tiesu spriedumi. Īpaša uzmanība tiek pievērsta zemāko tiesu instanču nolēmumu analīzei, tādējādi nodrošinot tiesu prakses vienveidīgu attīstību jau pašā sākumā. Lai arī Latvijā jau ir aizsākta prakse publicēt apelācijas instances tiesas nolēmumu kopā ar attiecīgo pirmās instances tiesas nolēmumu, šī pieeja būtu vēl vairāk jāattīsta tiesu prakses informatīvajā sistēmā, kur iespējams uzskatāmi apkopot informāciju par atšķirīgi skatītajiem tiesību jautājumiem un tiesas sniegtajām atziņām.

- Attiecībā par *JURIS* sistēmas darbību tiek minēta visai nopietnu priekšzināšanu nepieciešamība informācijas meklēšanas darbā un juridiskajā terminoloģijā. Tomēr veidojot Latvijas tiesu prakses informatīvās sistēmas publiski pieejamo daļu, būtu jānodrošina informācijas viegla pieejamību jebkuram interesentam un maksimāli īsā laikā. Uzmanība būtu pievēršama tādas meklēšanas sistēmas izvēlei, kuras izmantošana lietotājam neprasa speciālas priekšzināšanas.
- Kā redzams, Vācijā pastāv ļoti plašs normatīvais regulējums, kas nodrošina pienākumu tiesām sekot savai praksei un to saskaņot. Augstāko tiesu kopīgajiem senātiem jāpieņem lēmumi gadījumos, kad vienas augstākās tiesas spriedums tajā pašā tiesību jautājumā atšķiras no citas augstākās tiesas sprieduma. Lai gan Latvijā kā salīdzinoši mazākā valstī par Vāciju nebūtu nepieciešams tik plašs normatīvais regulējums, tomēr tiesu prakses ievērošanas nozīme būtu jānostiprina normatīvi (lai arī ne kategoriskā formā, protams). Tieši šādu regulējumu paredz patreizējais Tiesu iekārtas likumprojekts.

3.2.2. Austrija

3.2.2.1. Tiesu prakses informatīvā sistēma Austrijā

Austrija ir viena no pirmajām Rietumeiropas valstīm, kas radusi kompleksu valsts risinājumu tiesu prakses informatīvās sistēmas izveidei. Austrijā visas tiesu instances ir apvienotas t.s. "justīcijas sistēmā"⁶⁴. Šī ir federāla informācijas sistēma, kas ietver vairākas datu bāzes, tajā skaitā visu līmeņu tiesu nolēmumu datu bāzi. Par tiesu prakses kā tiesību palīgavota atzišanu liecina rūpīgā attieksme pret nolēmumu apkopšanu. Tiesu nolēmumu datu bāze (Justiz-JUDOK) ir nākamā lielākā nozare Austrijas juridiskās informācijas sistēmā tūlīt aiz pilnīgās Austrijas normatīvo aktu datu bāzes. Justiz-JUDOK informācija ietver gan spriedumos ietvertu tēžu apkopojumus, gan pilnus spriedumu tekstus, kas atlasīti pēc to nozīmīguma un juridiskās intereses kritērija. Par Justiz-JUDOK sistēmas darbību atbildīga ir Austrijas Tieslietu ministrija. Būtisku ieguldījumu Justiz-JUDOK saturiskajai kvalitātei dod Austrijas Augstākās tiesas Evidencbirojs jeb spriedumu birojs, kas veic visu Austrijas tiesu nolēmumu apkopšanu, analīzi, atlasīti, apstrādi un publicēšanu lielajā *Rechtsinformationssystem* (skat. Evidencbiroja darba aprakstu 3.2.2.2. punktā zemāk).

Jāatzīmē, ka Justiz-JUDOK sistēmas saturu zināmā mērā regulē arī normatīvie akti. Tā, piemēram, ir normatīvi noteikts, ka Justiz-JUDOK nav ievietojami tādi Austrijas Augstākās tiesas spriedumi, kuros nepamatoti noraidīts kāds tiesību aizsardzības līdzeklis. Sistēmā ievietojami arī tiesu nolēmumos ietvertu tēžu kopsavilkums. Ja rodas šaubas par kādas tēzes vai apkopojuma ievadīšanu sistēmā, lēmumu par šiem tekstiem pieņem attiecīgā Augstākās tiesas senāta priekšsēdētājs vai citos gadījumos - Evidencbiroja vadītājs. Pastāv arī regulējums attiecībā uz spriedumiem lietās, kas visās tiesu instancēs izskatītas slēgtā procesā. Šādos

⁶⁴ Rechtsinformationssystem des Bundes. Datu bāze ir pieejama interneta adresē: <<http://www.ris.bka.gv.at>>.

gadījumos kompetentais senāts var nolemt, ka spriedums (pilna teksta veidā) netiks iekļauts Justiz-JUDOK datu bāzē, ja lietā iesaistītajām personām netiek nodrošināta anonimitāte.

Nolēmumu datu bāzē Justiz-JUDOK atļauts un arī tiek praktizēts anonimizēt uzvārdus, adreses un vajadzības gadījumā arī citus apzīmējumus, kas ļauj identificēt attiecīgo lietu. Anonimizēšanā tiek izmantoti burti, cipari vai saīsinājumi tā, lai nezustu sprieduma jēga. Obligātas norādes par nepieciešamību anonimizēt kādu spriedumu pieņem attiecīgais senāts, taču par spriedumiem, kas pieņemti pirms 1991. gada 1. janvāra - Austrijas Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

Attiecībā uz publisko pieejamību datu bāzes informācijai, Austrijas tieslietu ministrs ir pilnvarots pieņemt lēmumus par informācijas sniegšanas vietu ierīkojumu un noteikumiem, kas jāievēro, lai spriedumu datu bāze Justiz-JUDOK droši darbotos. Protams, pieņemot šādus lēmumus, ministram jāvadās atkarībā no tehniskajām un personāla iespējām, kā arī jāievēro vienkāršas un taupīgas pārvaldes princips. Pēc iespējas jāizslēdz datu bāzes ļaunprātīgas izmantošanas iespējamība. Jāatzīmē, ka Austrijas valsts ir atbildīga par zaudējumiem, kas radušies pieļaujot kļūdas spriedumu datu bāzes Justiz-JUDOK vadībā. Valsts neatbild par zaudējumiem, kas radušies nenovēršama notikuma dēļ, kas nav saistīts ar kļūdu automatizētās datu bāzes organizācijā vai ar tās darbībai izvēlēto līdzekļu nefunkcionēšanu.

Attiecībā uz citiem tiesu prakses elektroniskas publicēšanas veidiem Austrijā, jāatzīmē valsts izdevniecība *Österreichische Staatsdruckerei* Vīnē, kas sagatavo arī vairākus kompaktdiskus (CD-ROM) formātā ar tiesu nolēmumu tekstiem. Piemēram, *Zivilrecht Compact* datu bāze ietver ne tikai tiesību aktu tekstus, bet arī kopš 1946. gada pieņemtos tiesu nolēmumus civillietās. Attiecībā uz tiesu praksi, kas veidota pēc 1991. gada, pieejami visi juridiski nozīmīgie Austrijas Augstākās tiesas nolēmumi.

3.2.2.2. Austrijas Augstākās tiesas Evidencbirojs un tā darbība

Šī pētījuma ietvaros īpašu uzmanību pelna Evidencbirojs [*Evidenzbüro*], kas izveidots Austrijas Augstākās tiesas ietvaros. Evidencbiroja pienākums ir apkopot, vispārināt, apstrādāt, glabāt un nodot publicēšanai Justiz-JUDOK sistēmā Austrijas Augstākās tiesas spriedumus, kā arī pārējo Austrijas tiesu spriedumus, kas ir svarīgi tiesu judikatūras veidošanā. Evidencbiroja atlasīto un apstrādāto nolēmumu publicēšana tāpat notiek ar vispārpieejamās datu bāzes Justiz-JUDOK starpniecību, kas savukārt ietilpst lielajā Austrijas *Rechtsinformationssystem* jeb Tiesību informatīvajā sistēmā.

Evidencbirojs sniedz Augstākās Tiesas locekļiem atbalstu, kas nepieciešams, apkopojot viņu darbībai vajadzīgo tiesisko pamatojumu. Federālās Tieslietu ministrijas ierēdņiem, kuri ir profesionāli juristi, ir tiesības iepazīties ar visiem Augstākās Tiesas spriedumiem.

a) Evidencbiroja vēsturiskā izveidošanās un tā darbības tiesiskais pamats

Austrijas Evidencbiroja izveidei ir senas vēsturiskas tradīcijas. Jau 1854. gada 3. oktobra ķeizara dekrētā Ķeizariskās Augstākās tiesas priekšsēdētājam tika uzdots izveidot struktūru, lai Augstākajā tiesā nodrošinātu tiesu prakses saskanību un, izlemjot atsevišķus tiesiskos jautājumus, notiktu praktiska un pamatota tiesību tālākveidošana. Par minēto bija jānodrošina informācija Augstākās tiesas tiesnešiem. Turklāt šādā veidā Augstākās tiesas tiesneši laikus iegūtu ziņas par tiem tiesas spriedumiem, kuri viņiem būtu nepieciešami, lai veiktu pētījumus un salīdzinājumus pašu izskatāmajās lietās. Pēc tam, kad 1853. gadā tika izveidota "Tiesu grāmata" un 1872. gadā spriedumu repertorijs (jeb tēžu reģistrs), 1907. gadā tika nodibināts Evidencbirojs. Šī biroja uzdevums bija ne tikvien vest "Tiesu grāmata" un spriedumu reģistru, bet arī apkopot visus spriedumus, pat tad, ja tie netika iekļauti "Tiesu grāmata" vai spriedumu repertoriņā. Tātad, Evidencbiroja mērķis jau vēsturiski bija apkopot tiesu praksi un darīt to zināmu tiesnešiem, tādējādi nodrošinot tiesu prakses vienotību.

Vēlāk tiesisko pamatu Evidencbiroja darbībai noteica Austrijas likumā "Par Augstāko tiesu". Ar šo tika atcelts Evidencbiroja pienākums vest "Tiesu grāmata" un spriedumu repertoriņu, tomēr līdzšinēji apkopotie spriedumi un citi nolēmumi tika saglabāti kā tiesas spriešanas pamats Augstākajā tiesā. Likumdevējs gan izvairījās no konkrētām atsaucēm uz Augstākās tiesas tēžu reģistru. Tomēr paražas veidā Augstākajai tiesai ir saglabājies pienākums faktiski vadīties pēc agrākajiem spriedumiem un tiesu praksē apstiprinātajām tēzēm, ja vien paplašinātais Senāts neatkāpjas no agrākajos nolēmumos nostiprinātās tiesu prakses.

b) Evidencbiroja loma pie Austrijas Augstākās tiesas mūsdienās

Kā civillietu un krimināllietu augstākā instance attiecībā uz civiltiesību un krimināltiesību normu skaidrojumu (ieskaitot procesuālās normas), Austrijas Augstākās tiesas veidotā judikatūra nodrošina tiesisko vienotību un drošību. Līdz ar to Augstākās tiesas praksē katra atsevišķa lieta iegūst svarīgu tiesību konkretizēšanas funkciju. Tiesiskā vienotība un tiesiskā drošība ir obligāts priekšnoteikums, lai personas, kas meklē savu tiesību aizsardzību, varētu uzticēties tiesas spriešanai.

Evidencbirojam ir ievērojama loma palīdzot Austrijas Augstākajai tiesai nodrošināt tiesību taisnīgu un secīgu piemērošanu. Likuma "Par Augstāko tiesu" sākotnējā versijā runa bija par spriedumu reģistrēšanu kartotēkā, taču jaunā versija paredz jau automatizētu jeb elektronisku nolēmumu apstrādes veikšanu. Turklāt mūsdienās Evidencbiroja loma ir pieaugusi, jo vajadzības gadījumā birojs veic arī citu tiesu (t.i. ne tikai Augstākās tiesas) spriedumu "apkopošanu un glabāšanu".

c) Evidencbiroja modernizēšana un darbība mūsdienās

Jau 1965. gadā Evidencbiroja kartotēkā atradās apmēram 65,000 kartiņu. Turpmākajos gados šis skaitlis arvien palielinājās: 146,000 (1975. gadā), 238,000

(1985.gadā) un 336,000 (1996.gadā, pirms elektroniskās apstrādes pilnīgas ieviešanas). 1993. gadā Austrijas tieslietu ministram tika uzticēts dot rīkojumu par spēkā stājušos tiesas nolēmumu tekstu saglabāšanu, izmantojot automatizētu datu apstrādi, un par piekļuvi šiem datiem.

Tādējādi arī Evidencbiroja kartotēkas automatizēšana tika uzsākta 1993. gada februārī, un šis process pilnībā tika pabeigts jau 1997. gada sākumā (tātad tikai 4 gadu laikā, kas ir īss periods visas uzkrātās tiesu prakses apstrādei). Šajā gadījumā iespējams runāt par starptautiska līmeņa "celmlauža" projektu, kas kopā ar Austrijas Uzņēmumu reģistra reorganizāciju, Eiropas mērogā apstiprināja Austrijas vadošo lomu attiecībā uz informācijas tehnoloģiju izmantošanu tieslietu jomā.

Austrijas tiesu nolēmumu datu bāzē Justiz-JUDOK 2003. gadā bija vairāk nekā 115,000 tiesu nolēmumu, tai skaitā 39,000 Augstākās tiesas spriedumu teksti. 115,000 tekstu salīdzinājumā ar 336,000 Evidencbiroja kartotēkas kartiņām (sagatavotām līdz 1996. gadam) it kā liecina par informācijas apjoma samazināšanu. Tomēr faktiski tas tā nav. Gluži pretēji, pateicoties elektronisko indeksu sistēmai, datu bāze ir palielinājusies. Atšķirība izskaidrojama tādējādi, ka, indeksējot tekstu ar atsaucēm uz vairākām tiesību normām, katrai normai tika izveidota viena kartotēkas kartiņa. Līdz ar to radās reizināšanas efekts un Evidencbiroja pārslodze, taču kopš automatizācijas ieviešanas šī problēma vairs nepastāv, jo vienam tekstam var piešķirt vairākus indeksus atkarībā no tiesību normām, taču tas jāuzraksta tikai vienreiz.

Visjaunākajos noteikumos par Evidencbiroju tika no jauna definēti šīs Austrijas Augstākās tiesas struktūrvienības uzdevumi un vadība. Noteikumos tika precizēts, ka tiesu nolēmumu apkopošana un glabāšana veicama, izmantojot vispārpieejamu datu bāzi.

Evidencbirojs piedāvā anonimizētas izdrukas no tiesu nolēmu datu bāzes Justiz-JUDOK pret zināmu atlīdzību.

Atšķirībā no līdzšinējās Evidencbirojs prakses advokātiem, notāriem un universitāšu profesoriem vairs netiek nodrošināta personiska piekļuve apkopotajiem tiesu nolēmumiem tieši Evidencbiroja telpās. Tomēr tas nav nekāds minēto personu iespēju ierobežojums, jo Evidencbiroja telpās vairs nevar atrast vairāk informācijas kā Justiz-JUDOK datu bāzes lietotājs no jebkuras pieslēguma vietas. Tātad, vairs nav nepieciešams, lai Evidencbiroja darbinieki sniegtu palīdzību spriedumu meklēšanā. Tā būtu tikai manipulatīva meklēšanas darbība, ko ikviens lietotājs var pats izdarīt internetā, nesastopoties ar īpašām grūtībām.

d) Evidencbiroja vadība

Evidencbirojs sastāv no vadītāja, tā vietnieka, tiesnešiem/advokātiem, ko Augstākās Tiesas priekšsēdētājam deleģējušas federālo zemju justīcijas iestādes, un citiem deleģētajiem federālajiem darbiniekiem, kuriem ir pabeigta juridiskā izglītība. Austrijas Evidencbiroja vadītāju un viņa vietnieku amatā ieceļ Augstākās Tiesas

priekšsēdētājs, izvēloties viņus no Augstākās Tiesas locekļu vidus. Augstākās Tiesas priekšsēdētājs jebkurā laikā drīkst viņus atcelt no amata. Lai Augstākās Tiesas locekli ieceltu par Evidencbiroja vadītāju vai tā vietnieku, ir vajadzīga viņa piekrišana.

Evidencbiroja vadītājs pēc Austrijas Augstākās tiesas priekšsēdētāja norādījumiem organizē un pārrauga Evidencbiroja darbību. 2002. gada likuma "Par Augstāko tiesu" versija paredz, ka Evidencbiroja vadītājs, vienojoties ar savu vietnieku, nosaka arī to tiesnešu, advokātu un citu darbinieku darbības kārtību, vadoties pēc attiecīgajām vajadzībām. Evidencbiroja vadītājam katru gadu līdz 31. martam jāiesniedz atskaite par darbību pagājušajā gadā.

e) Evidencbiroja darbinieki

Evidencbirojā visā tā darbības laikā ir strādājuši tiesu nolēmumu apstrādes nolūkam nozīmēti tiesneši. Tiesnešus, kas norīkoti darbam Evidencbirojā, drīkst nozīmēt arī lietu izskatīšanai. Tomēr vairs nav paredzēta tāda iespēja, ka tiesas priekšsēdētājs viņiem uztic veikt administratīvus uzdevumus.

Evidencbirojā nereti kā darbinieki ir strādājuši arī pieredzējuši praktizējoši advokāti. Darba uzdevums ir veikt tiesas nolēmumu apstrādi vai nu pilnībā, vai rediģējot referentu veiktā vispārināšanas darba rezultātus. Tiesnešu uzdevums ir abstrahēt tiesību problēmas būtību, vadoties pēc apstrīdētā sprieduma un tiesību jautājuma, un, pamatojoties uz šo analīzi, dokumentēt attiecīgo tiesas judikatūru (*Judikatur*) Augstākās tiesas lietā. Mūsdienās tiesnešu nozīmēšanu tiesu prakses apkopošanas darbam Austrijā nosaka arī likums. Līdz 2000. gadam tiesnešu norīkošana notika uz 3 līdz 4 gadiem, un "iestrādāšanās" periods ilga 6 līdz 12 mēnešus. Parasti šai darbā tika izmantoti jauni tiesneši, lai viņi varētu iepazīties gan ar tiesu praksi, gan ar spriedumu dokumentāciju, tādējādi pilnveidojot savas profesionālās zināšanas. 2001. gadā tika noteikta jauna pieeja, ka bez tiesnešiem un advokātiem Evidencbiroja darbā var tikt iesaistīti ierēdņi ar augstāko juridisko izglītību. Jāpiezīmē, ka darba pieredze Evidencbirojā tiek augstu novērtēta tiesneša profesionālās karjeras attīstībā. Evidencbiroja darba pieredze krietni palīdz arī praktikantiem un juristiem darba tirgū.

3.2.2.3. Secinājumi par Austrijas pieredzi Latvijas situācijā

No aprakstītās Austrijas pieredzes saistībā ar Latvijas situāciju būtu akcentējams, piemēram:

- Austrijas vēsturiskās tradīcijas tiesu prakses sistematizēšanā un vispārināšanā (kuras turklāt 1930-os gados tika ņemtas par paraugu Latvijas Augstākās tiesas Senāta Spriedumu biroja izveidē) ir tikai attīstījušās un pilnveidojušās mūsdienās. Modernās tehnoloģijas Austrijā teicami kalpo jau vēsturiski definēto principu un uzdevumu realizācijā. Minētais cieši tuvina Austrijas un Latvijas vēsturisko attīstību tiesu prakses sistematizēšanā. Tādēļ Austrijas

mūsdienu pieredzei pievēršama īpaša uzmanība meklējot veiksmīgākos tiesu prakses vispārināšanas darba attīstības variantus Latvijā.

- Austrijas Augstākās tiesas Evidencbirojs jeb spriedumu birojs, kas veic Austrijas tiesu nolēmumu apkopošanu, analīzi, atlasi un apstrādi ļoti veiksmīgi sadarbojas ar Austrijas valsts juridiskās informācijas sistēmu *Rechtsinformationssystem*, publicējot tajā atlasītus tiesu prakses piemērus, kas virza tiesu judikatūru. Ja arī Latvijā, ievērojot mūsu valsts vēsturiskās attīstības pieredzi, tiktu izlemts veidot Tiesu prakses dokumentēšanas daļu, šīs struktūras darbība būtu jāsaista ar jau izveidoto Latvijas Vispārējo tiesu informatīvo sistēmu.
- Austrijas tiesu nolēmumu datu bāzē Justiz-JUDOK tiek praktizēts anonimizēt uzvārdus, adreses un vajadzības gadījumā arī citus apzīmējumus, kas ļauj identificēt attiecīgo lietu. Anonimizēšanā tiek izmantoti burti, cipari vai saīsinājumi tā, lai nezustu sprieduma jēga. Līdzīgi kā Vācijas gadījumā, arī šīs pieredzes pārņemšana būtu īstenojama Latvijā.

3.2.3. Beļģija

3.2.3.1. Tiesu prakses informatīvā sistēma Beļģijā

Juridiskās informācijas sistēmas Beļģijā ir īpaši attīstītas. Informācijas datu bāze *CREDOC*⁶⁵ ir vecākā⁶⁶ joprojām pastāvīgi funkcionējošā elektroniskā juridiskās informācijas sistēma visā Eiropā, kam ir tieša saistība arī ar Beļģijas tiesām. Šo daudzfunkcionālo sistēmu izstrādāja Beļģijas juristu darba grupa, lai nodrošinātu pieeju plašam tiesību pamatavotu un palīgavotu lokam. Datu bāze ietver sekojošas informācijas grupas:

BJUS: bibliogrāfiska tiesību doktrīnas un tiesu prakses datu bāze;

BLEX: Beļģijas normatīvo akti teksti;

ORBI: bibliogrāfiska starptautiskās tiesību doktrīnas datu bāze;

CAPA: bankrota lietu uzskaites datu bāze;

LJUS: Luksemburgas tiesu prakses datu bāze (skat. arī Luksemburgai veltīto pētījuma sadaļu);

NAME: Beļģijas praktizējošo juristu saraksti.

Jāatzīmē arī Beļģijas Tieslietu ministrijas juridiskās informācijas datu bāze *Justel*⁶⁷ kā teicams palīgs jurista ikdienas darbam, kurā apkopoti:

INTITULES: 218 000 raksti no *Moniteur belge*⁶⁸

---

⁶⁵ Documentation Juridique, Rechtsdocumentatie. Informāciju par Credoc datu bāzi nodrošināja Beļģijas advokātu asociācija. Adrese: Avenue de la Toison d'Or 65, 1060 Brisele, Beļģija

⁶⁶ CREDOC datu bāze izveidota 1968. gadā. CREDOC datu bāze ir pieejama interneta adresē: <<http://www.credoc.be>>.

⁶⁷ Ministère de la Justice Service d'information juridique. Justel datu bāzes veidošanu veic tieši Beļģijas Tieslietu ministrijas nodaļa. Adrese: Boulevard de Waterloo 115, B-1000 Brisele, Beļģija

LEGISLATION & ARCHIVES: 24 000 tiesību aktu teksti
JURISPRUDENCE: 100 000 tiesu nolēmumi
BIBLIOTHÈQUE: tiesību zinātnes grāmatu un publikāciju katalogs ar 94 000 ierakstiem

3.2.3.2. Secinājumi par Beļģijas pieredzi Latvijas situācijā

No aprakstītās Beļģijas pieredzes saistībā ar Latvijas situāciju būtu akcentējams, piemēram:

- Beļģijas juridiskās informācijas sistēma *CREDOC* izceļas ar dažādu tiesību avotu bagātību. Tādējādi no Beļģijas pieredzes Latvijas situācijā būtu piemēroti izvērtēt tiesību literatūras apkopošanas kultūru. Informatīvajā sistēmā ir pieejams strukturēts juridisko publikāciju apkopojums par visām tiesību nozarēm. Nelielai daļai zinātnisko rakstu iespējams piekļūt bez maksas, bet pārējo publikāciju apskate ir maksas pakalpojums. Šāda pieeja ir saprotama, ņemot vērā autortiesību un datu bāzes uzturēšanas izdevumu segšanas nepieciešamību.

3.2.4. Luksemburga

3.2.4.1. Tiesu prakses informatīvā sistēma Luksemburgā

Līdzīgi kā Latvijas tiesību sistēmā, arī Luksemburgas tiesību sistēmā tiesu praksei nav tiesību pamatavota statusa, tomēr tiesu prakses nozīme ir ļoti būtiska un tādēļ pieeja tai nodrošināta lielā apmērā.

Tiesu nolēmumi daļēji tiek publicēti izdevumā *PASICRISIE* un kopš 1984. gada arī elektroniskajā datu bāzē *CREDOC* (kura pamatā darbojas Beļģijā, taču ietver arī Luksemburgas tiesību avotu datu bāzes), *LJUS* modulī. Šīs datu bāzes moduļa veidošana uzticēta Luksemburgas Ģenerālprokuratūrai. Datu bāze nodrošina automatizētu pieeju plašam lielam tiesu nolēmumu skaitam. *LJUS* bāzē ietilpst aptuveni 22,000 tūkstoši tiesas spriedumu par laika periodu no 1872. līdz 2004. gadam. Šos spriedumus apkopojis speciāls dokumentācijas cents un ar nolēmumu apstrādi nodarbojas tiesnešu grupa. Tiesnešu uzdevums ir atlasīt nolēmumus, kas ir juridiski interesanti. Tiesneši izveido arī kopsavilkumu nolēmumam, identificē atslēgas vārdus un apkopo nolēmumā ietvertās atsauces uz likumiem.

Publiska pieeja tiesu nolēmumiem internetā vēl netiek nodrošināta, tomēr to ir paredzēts ieviest e-pārvaldes koncepcijas ieviešanas ietvaros Luksemburgā. Publisko pieeju *CREDOC* datu bāzes tiesu prakses sadaļai paredzēts nodrošināt lielākas informatīvas sistēmas *LEGILUX* ietvaros, kas patlaban nodrošina pieeju informācijai par Luksemburgas normatīvajiem aktiem un valstī reģistrētajām uzņēmējdarbībām (<www.legiluc.lu>).

---

⁶⁸ Moniteur belge – Belgisch Staatsblad. (1845-) Brisele. Bilingual edition. Sākot no 1996. gada Moniteur belge publikācijas franču valodā ir pieejamas interneta adresē: <<http://belgium.fgov.be/staat/inhoudfr.htm>>.

2003. gadā Luksemburgā izdots speciāls likums nosaka noteikumus nacionālo tiesu nolēmumu publicēšanai internetā. Šis likums nosaka informācijas pieejamības līmeņus gan tiesību profesionāļiem, gan vispārīgi jebkuram interesantam. Par tiesas nolēmumu apskati internetā samaksa netiks ņemta.

Fizisko personu datu aizsardzības nolūkos un arī, ņemot vērā nelielo Luksemburgas teritoriju, tiesu nolēmumi tiks “anonimizēti”, elektroniski aizklājot fizisko personu datus. Pilna pieeja nolēmumu tekstiem, t.i. ar personu datiem, būs pieejama tikai tiesnešiem.

Jāatzīmē, ka Luksemburgā arī tiesas veido savas mājas lapas internetā, publicējot gan informāciju par tiesas darbu, gan pieņemtos nolēmumus kopš 2002. gada. Veidojot savas mājas lapas, tiesām jāievēro vadlīnijas, ko izdevusi Informācijas Sabiedrības Komisija (*Commission for Information Society*). Kā piemēru var minēt Luksemburgas Administratīvās tiesas mājas lapu, kas pieejama interneta adresē <www.etat.lu/JURAD>.

3.2.4.2. Secinājumi par Luksemburgas pieredzi Latvijas situācijā

No aprakstītās Luksemburgas pieredzes saistībā ar Latvijas situāciju būtu akcentējams, piemēram:

- E-pārvaldes koncepcijas ieviešanas ietvaros Luksemburgā ir paredzēts ieviest arī publisku pieeju tiesu nolēmumu datu bāzei. Iespējams, ka arī Latvijā līdzfinansējuma ceļus tiesu prakses elektroniskai publicēšanai sabiedrības informēšanas mērķiem var meklēt valsts e-pārvaldes un/vai starptautiski līdzfinansētu programmu ietvaros.
- Luksemburgā paredzēts tiesu prakses datu bāzes darbību cieši saistīt ar normatīvo aktu informatīvo sistēmu. Arī Latvijā līdzšinējos projektos jau ir veiktas attiecīgas iestrādes, kas būtu vēl tālāk tehniski pilnveidojamas.

3.2.5. Dānija

3.2.5.1. Tiesu prakses informatīvā sistēma Dānijā

Uz 2004. gada februāri Dānijā nepastāv valsts veidota un uzturēta datu bāze, kurā tiktu apkopotī un publicēti Dānijas tiesu nolēmumi. Tomēr Dānijas Tiesu administrācija patlaban aktīvi meklē labākās iespējas kā Dānijas valstij izveidot Dānijas tiesu prakses publisku datu bāzi. Faktiski par valsts finansētu tiesu prakses publicēšanu var uzskatīt atsevišķu Dānijas tiesu veikto publicēšanas darbu tiesu interneta mājas lapās. Tomēr tas nenotiek centralizēti.

Viens no apspriestajiem variantiem ir iekļaut vispārēju tiesu prakses datu bāzi kā moduli Dānijas tiesību informatīvajā sistēmā *Retsinformation*⁶⁹. Attiecībā uz šo sistēmu, īpaši jāatzīmē, ka 1997. gada augustā Dānijas valdība pieņēma lēmumu par *Retsinformation* datu bāzes bezmaksas brīvu pieejamību jebkuram interesentam, vienlaicīgi piešķirot ikgadējas subsīdijas no valsts budžeta sistēmas uzturēšanai, datu papildināšanai un atjaunošanai. Tādējādi Dānijas valdība ir nodrošinājusi iedzīvotājiem vieglu pieeju normatīvo aktu tekstiem un citai juridiska satura informācijai. Vienlaicīgi valsts institūcijas un nevalstiskās organizācijas tiek veicinātas ievietot savās interneta mājas lapās saites uz *Retsinformation* datu bāzē esošajiem tiesību dokumentiem. Tātad, minētās tiesības pastāv arī, piemēram, profesionālajām interešu organizācijām, kas nodrošina savus biedrus ar juridiska satura informāciju. *Retsinformation* iekļauto juridisko dokumentu teksti nav autortiesību objekti. Autortiesības tiek saglabātas tikai datu bāzes dizainam.

Attiecībā uz tiesu nolēmumu apkopošanu jāatzīmē, ka patlaban privāta izdevējsabiedrība (*Thomson*) veido un uztur datu bāzi, kurā tiek publicēti Dānijas tiesu nolēmumi. Šī datu bāze tiek finansēta no lietotāju maksām. Datu bāze ir pieejama internetā pēc adreses <www.thomson.dk>. Arī Dānijas tiesas abonē šo datu bāzi. Minētā datu bāze ietver atlasītus Dānijas augstāko tiesu lēmumus un spriedumus (t.i. Dānijas Augstākā tiesa, divas augstās tiesas un Kopenhāģenas Jūras un Tirdzniecības tiesa). Dānijas 82 miertiesu lēmumi un spriedumi datu bāzē tiek publicēti tikai tad, ja lēmums ir pārsūdzēts Augstajā tiesā un attiecīgais Augstās tiesas lēmums ir atlasīts publicēšanai datu bāzē. Šajos gadījumos miertiesas nolēmums tiek publicēts kopā ar Augstās Tiesas nolēmumu.

Datu bāzē iekļautajiem spriedumiem un lēmumiem tiek sagatavots attiecīgo tiesību jautājumu atklājošs virsraksts un nolēmuma kopsavilkums. Tiek nodrošināta pieeja arī nolēmumā minēto tiesību aktu tekstiem un tiesību literatūrai. Datu bāzē ievadītie nolēmumi tiek apzīmēti arī ar numuru un tiesību nozari vai apakšnozari. Piemēram, “autortiesības” vai “pārvaldījumu tiesības”.

Nolēmumus publicēšanai izvēlas tiesneši, kuriem privātā izdevējsabiedrība maksā par atlases veikšanu uz līguma pamata. Šīs līgumiskās attiecības tiesneši saskaņo ar Dānijas Tieslietu ministriju. Konkrētie tiesneši sagatavo publicēšanai atlasīto nolēmumu virsrakstus un kopsavilkumus. Atlase tiek veikta ņemot vērā tiesas nolēmuma saturu. Publicēti tiek tikai lēmumi un spriedumi, kuriem ir judikatūras vērtība vai kuri izraisa īpašu plašākas sabiedrības interesi. Datu bāzē faktiski tiek publicēta ļoti liela daļa no Dānijas Augstākās tiesas nolēmumiem.

Dānijas likumi vispār neregulē tiesas nolēmumu publicēšanu datu bāzēs. Tomēr no Dānijas likuma “Par personas datu apstrādi” (2000. gada 31. maija likums Nr. 429) izriet, ka no spriedumu un lēmumu tekstiem, pirms to publicēšanas datu bāzē, jāizņem sensitīvie fizisko personu dati. Šie dati no publicēšanai atlasītajiem lēmumiem tiek

---

⁶⁹ Retsinformation datu bāze ir pieejama interneta adresē: <<http://www.retsinfo.dk>>.

izņemti jau pirms nolēmumu sūtīšanas apstrādei un ievietošanai privātā sektora veidotajā tiesu prakses datu bāzē.

Kā jau minēts, visām Dānijas tiesām ir arī savas mājas lapas internetā, kuru ietvaros tiesas nereti publicē pieņemtos nolējumus. Patlaban Dānijas Augstākās tiesas mājas lapā tiek publicēti gandrīz visu Augstākās tiesas spriedumu kopsavilkumi. Dānijas Augstās tiesas savās interneta mājas lapās nolējumus publicē izlases kārtībā. Arī dažas miertiesas publicē savās mājas lapās tos nolējumus, par kuriem varētu interesēties plašāka sabiedrība. Uz miertiesu interneta mājas lapām saites pieejamas no Tiesu administrācijas mājas lapas <www.domstol.dk>. Lēmumu kopsavilkumi, ko internetā publicē Dānijas tiesas, sabiedrībai pieejami bez jebkādas maksas.

3.2.5.2. Secinājumi par Dānijas pieredzi Latvijas situācijā

No aprakstītās Dānijas pieredzes saistībā ar Latvijas situāciju būtu akcentējams, piemēram:

- Dānijā jau pastāv prakse veidot elektroniskas atsauces no spriedumu tekstiem uz konkrētu tiesību aktu normām. Piemēram, ja tiesas nolēmumā ir atsauce uz konkrētu likuma normu, lietotājs var nekavējoties aplūkot šīs normas tekstu, sekojot attiecīgajai elektroniskajai saitei. Kā jau minēts pie Luksemburgas pieredzes secinājumiem, faktiski šādas iespējas Latvijā jau pastāv un būtu tikai jāpilnveido. Piemēram, patlaban Lursoft datu bāžu maksas abonenti var izmantot spriedumus krimināllietās, kuros ar LATLEX⁷⁰ datu bāzes starpniecību iespējams tiešsaistē piekļūt spriedumā minēto Krimināllikuma pantu tekstiem.
- Dānijā ir izplatīts, ka citas iestādes savās interneta mājas lapās ievieto saiknes uz tiesu mājas lapās publicēto tiesu praksi. Šādu savstarpējo saikņu veidošana būtu vēlama arī Latvijā saistībā ar tiesu prakses informatīvās sistēmas publisko daļu. Ja valsts pārvaldes un nevalstiskās interešu organizācijas izmantos informācijas ieguves iespēju no tiesu prakses informatīvās sistēmas publiskās daļas, savās mājas lapās ievietojot tiešu norādi uz konkrētajai mērķa auditorijai nozīmīgu tiesu praksi, ieguvēja būs gan konkrētā organizācija, gan Latvijas valsts.

3.2.6. Somija

3.2.6.1. Tiesu prakses informatīvā sistēma Somijā

Galvenais juridiskās informācijas avots elektroniskā formā Somijā ir *FINLEX*⁷¹ sistēma. Vairāk kā 40 sistēmas datu bāzes ietver informāciju par spēkā esošo likumdošanu un tās attīstības vēsturi (tiesību aktu izmaiņu indeksu), ES likumdošanu,

---

⁷⁰ LATLEX datu bāze ir strukturēta normatīvo aktu datu bāze, kas atbalsta Vispārējās Tiesu informatīvās sistēmas projektu.

starptautiskiem tiesību aktiem, parlamentā iesniegtajiem likumprojektiem, tiesu nolēmumiem un tiesību doktrīnu.

FINLEX ietvaros īpaši detalizēti izstrādātas tiesu un citu administratīvo iestāžu prakses informatīvās datu bāzes, kas ietver:

- Augstākās tiesas un Augstākās Administratīvās tiesas nolēmumus;
- Apelācijas tiesas un rajonu administratīvo tiesu nolēmumus;
- specializēto tiesu nolēmumus;
- citu administratīvo iestāžu lēmumus (*inter alia*, Patērētāju tiesību ombudsmens (Consumer Ombudsman), Datu aizsardzības valde (Data Protection Board), Darba padome (Labour Council), Autortiesību padome (Copyright Council);
- Eiropas Kopienu tiesas nolēmumu tēzes;
- Eiropas Kopienu tiesas nolēmumus par tiesību normu piemērošanu, kas paredz tiesas nolēmuma izpildi un atzīšanu citā valstī (g.k. Briseles un Lugāno konvencijas);
- Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu tēzes.

Par *FINLEX* sistēmas veidošanu atbildīga ir Somijas Tieslietu ministrija. *FINLEX* datu bāzes lietošanai ir nepieciešama reģistrācija un par dokumentu apskati ir noteikta konkrēta maksa (aptuveni 0.50 EUR par dokumentu). Izņēmums ir Normatīvo aktu datu bāze (Legislation Data Bank), kuras lietošana ir bezmaksas⁷².

Saskaņā ar Somijas likumdošanu, tiesību aktu teksti, valsts pārvaldes iestāžu lēmumi un tiesu nolēmumi nav autortiesību objekti. Savukārt gadījumos, kad tiesu nolēmumi sagatavoti konsolidētā formā, tiek sniegti to komentāri vai veidotas tēzes, attiecīgajai informācijai rodas pievienota vērtība, uz kuru attiecas autortiesības saskaņā ar vispārējiem noteikumiem. Tādēļ pieeja tiesu prakses un juridiskās literatūras apkopojumiem nav bezmaksas, jo valsts subsidē tikai normatīvo aktu bezmaksas pieejamību.

3.2.6.2. Secinājumi par Somijas pieredzi Latvijas situācijā

No aprakstītās Somijas pieredzes saistībā ar Latvijas situāciju būtu akcentējams, piemēram:

- Arī Somijas pieredze liecina, ka tiesu prakses pieejamību iespējams nodrošināt ar daļēji komerciāla projekta palīdzību. Vienlaikus komerciālā

---

⁷¹ FINLEX datu bāze tika izveidota 1980-to gadu sākumā. Pilnā FINLEX datu bāze pieejama interneta adresē <<http://www.tt-tietopalvelut.fi/facta/kuvaus.htm>>. Bezmaksas FINLEX normatīvo aktu datu bāze pieejama interneta adresē <<http://finlex.om.fi>>.

⁷² Aki Hietanan, referāts Computerised Legal Information Systems - Making the Law Speedily Available to the Professional Lawyer and Citizen, 13th Colloquy on Legal Data Processing in Europe, Design of Court Systems and Legal Information Systems, Strasbourg: Council of Europe Publishing, 152. lpp.

projekta veidotājam ir jānodrošina, ka prasītā maksa par pieeju tiesu praksei ir pieņemama vismaz lielākajai daļai sabiedrības. Skaidrs, ka arī Latvijai būs jārod veiksmīgākais risinājums tiesu informatīvās sistēmas publiskās daļas darbības ekonomiskajam nodrošinājumam. Ideālā gadījumā Latvijas valstij vajadzētu nodrošināt pilnu finansējumu un atzīt tiesu prakses sistematizētu publicēšanu par valsts funkciju. Vienlaikus, nav izslēgts arī daļēji komerciāls risinājums, kura ietvaros valsts nodrošina Tiesu prakses dokumentēšanas daļas darbību, bet tiesu prakses informatīvās sistēmas publisko daļu tehniski veido un uztur privātā sektora partneris.

3.2.7. Norvēģija

3.2.7.1. Tiesu prakses informatīvā sistēma Norvēģijā

Norvēģijas Tieslietu ministrijas un Oslo Universitātes dibinātā bezpeļņas sabiedrība *LOVDATA* ir izveidojusi lielāko juridiskās informācijas sistēmu valstī. Tās mērķis ir nodrošināt vispusīgu pieeju tiesību avotiem, ieskaitot:

- visus spēkā esošos Norvēģijas likumus (aptuveni 1 200);
- Norvēģijas valsts pārvaldes iestāžu izdotos noteikumus, direktīvas un citu deleģēto likumdošanu (aptuveni 20 000);
- Norvēģijas Augstākās tiesas nolēmumus kopš 1836. gada (aptuveni 35 000);
- Norvēģijas apelācijas instanču tiesu nolēmumus kopš 1993. gada (aptuveni 15 000);
- atlasītus pirmās instances tiesas nolēmumus (aptuveni 10 000);
- juridiskās literatūras datu bāzi (aptuveni 15 000 ieraksti).

LOVDATA sabiedrība un tās veidotās daudzās datu bāzes tiek uzturētas pēc pašfinansēšanās principa. Interesanti atzīmēt, ka sabiedrības valdes sastāvu veido: Oslo Universitātes Juridiskās fakultātes pārstāvis, Norvēģijas Tieslietu ministrijas pārstāvis, Norvēģijas Tiesnešu biedrības pārstāvis, Norvēģijas advokātu kolēģijas pārstāvis, kā arī pārstāvis no Norvēģijas Parlamenta. Šo *LOVDATA* korporācijas vadības shēmu izstrādāja Oslo Universitātes Juridiskās informātikas centrs, kas arī daļēji piedalījās datu bāžu programmatūras izstrādē.

Savas darbības iesākumā *LOVDATA* faktiski pārpublicēja elektroniskā formā tos nolēmumus, kas tika publicēti oficiālajos nolēmumu apkopojumos (t.i. Augstākās tiesas nolēmumu apkopojums *Norsk Retstidend*, kas iznāk kopš 1860. gada, kā arī Norvēģijas apelācijas tiesu apkopojums *Rettens Gang*). Savukārt mūsdienās *LOVDATA* sistēmas ietver visus Norvēģijas Augstākās tiesas nolēmumus, kas pieņemti kopš 1860. gada. Turklāt Augstākās tiesas nolēmumi atrodami kopā ar attiecīgajiem pirmās instances tiesu nolēmumiem.

LOVDATA nolēmumu tekstus saņem tieši no Augstākās tiesas iekšējās informatīvās sistēmas, kur šie nolēmumi ir pieejami elektroniskā formā. Šajā stadijā nolēmumam vēl nav kopsavilkuma apraksta. Apraksts tiks pievienots, kad kādus sešus

mēnešus pēc nolēmuma pieņemšanas tas tiks publicēts oficiālajā tiesas nolēmumu apkopojumā (papīra formāts). Tomēr nolēmuma apstrāde tiek veikta arī nekavējoties pēc saņemšanas – *LOVDATA* anonimizē nolēmumu, izņemot no teksta fizisko personu aizsargājamus datus. Nereti *LOVDATA* arī paši sagatavo nolēmuma kopsavilkumu, ja attiecīgais nolēmums netiek publicēts oficiālajā tiesas nolēmumu apkopojumā.

1980. gadu beigās *LOVDATA* sistēma pieredzēja strauju attīstību. Tika noslēgts sadarbības līgums ar valsts lielāko apelācijas tiesu. Līgums paredzēja *LOVDATA* tiesības piekļūt apelācijas tiesas iekšējai informatīvajai sistēmai, saņemt no tās tiesas nolēmumu tekstus, apstrādāt šos tekstus un ievietot savā informatīvajā sistēmā. Uz līguma pamata konkrētā apelācijas instances tiesa apņēmas nozīmēt tiesnešus, kuri sagatavotu spriedumu kopsavilkumus. Par šo palīdzību attiecīgā apgabaltiesa ieguva bezmaksas tiesības lietot visu *LOVDATA* datu bāzi. Turklāt apgabaltiesa zināmā mērā atviegloja arī savas dokumentu aprites funkcijas, jo tiesai vairs nebija patstāvīgi jā rūpējas par savu nolēmumu apstrādi un kārtošanu datu bāzē. Šāda sadarbība starp tiesu un *LOVDATA* korporāciju izvērtās veiksmīga. Par to liecina apstākļi, ka divu gadu periodā arī pārējās četras Norvēģijas apgabaltiesas uzsāka sadarbību ar *LOVDATA* uz līdzīgiem principiem. Tā rezultātā visu Dānijas apelācijas instanču tiesu nolēmumi ir pieejami *LOVDATA* informatīvajā sistēmā. Ievērojot to apsvērumu, ka *LOVDATA* sistēmas aktīvi lietotāji ir arī tiesas, netiek veikta nolēmumu atlase pirms to ievietošanas sistēmā. Datu bāzes veidotāji gan apzinās, ka šādā veidā, iespējams, tiek piedāvāta pārāk plaša informācija. Tādēļ īpaša uzmanība *LOVDATA* sistēmas ietvaros tiek pievērsta pilnīgas meklēšanas sistēmas izstrādei ar daudziem informācijas filtriem.

2001. gadā *LOVDATA* noslēdza sadarbības līgumu arī ar Oslo pirmās instances tiesu un patlaban arī šīs tiesas nolēmumi ir pilnībā pieejami informatīvajā sistēmā, tāpat kā Norvēģijas apelācijas tiesu nolēmumi. *LOVDATA* cer tamlīdzīgu sadarbības modeli panākt ar visām Norvēģijas tiesām. Patlaban Norvēģijā tiek veikts darbs arī pie jaunas valsts mēroga tiesu informatīvās sistēmas izveides, kuru veido Norvēģijas Tiesu administrācija. *LOVDATA* aktīvi sadarbojas ar Tiesu administrāciju šīs valsts tiesu informatīvās sistēmas izveidē.

Visas *LOVDATA* datu bāzes ir savstarpēji saistītas ar hipersaitēm. Vairāku miljonu hipersaitu uzturēšanai tika izveidota speciāla programmatūra. No tiesas nolēmuma teksta lietotājs var piekļūt (1) visu likumu tekstiem, kas minēti nolēmumā, (2) visu noteikumu tekstiem un citiem deleģētās likumdošanas aktiem, (3) visām tieslietām uz kurām veikta atsauce konkrētajā nolēmumā un (4) visām lietām, kas atsaucas uz konkrēto tiesas nolēmumu. Ja tiesas nolēmumā veiktas atsauces uz senākiem tiesību dokumentiem (piemēram, likumu priekšdarbiem vai vēsturiskajām redakcijām) vai tiesību literatūru, nereti iespējams piekļūt arī šai informācijai, ja tā atrodas kādā no daudzajām *LOVDATA* datu bāzēm.

LOVDATA tiesu prakses informatīvajā sistēmā katra tieslieta tiek aprakstīta pēc sekojošas identifikācijas informācijas:

INSTANS:	norāda kuras instances tiesa ir pieņēmusi nolēmumu
DATO:	nolēmuma pieņemšanas datums (gads, mēnesis, diena)
PUBLISERT:	ja nolēmums ir publicēts papīra versijā, tad tiek iekļauta attiecīga norāde uz to
STIKKORD:	atslēgvārdi
SAMMENDRAG:	kopsavilkums
SAKSGANG:	tiesas nolēmumā ietverto tiesību avotu uzskaitījums
PARTER:	lietas puses un pušu pārstāvji
FORFATTER:	tiesneši, kas pieņēmuši konkrēto nolēmumu

Sākotnēji *LOVDATA* datu bāzes sistēma bija pieejama ar internetu nesaistītās magnētiskās un optiskās meklēšanas ierīcēs (CD-ROM). Sakarā ar interneta straujo izplatību, loģisks bija jautājums par sistēmas pieejamību arī internetā. Sistēmas veidotāji saskatīja trīs dažādas attīstības stratēģijas: (1) mainīt komerciālo sistēmas principu un paļauties uz valsts subsīdijām, tādējādi nodrošinot ikvienam lietotājam brīvu pieeju sistēmai; (2) piedāvāt jau esošās sistēmas internetā uz līdzšinējiem komerciālajiem noteikumiem; (3) pakāpeniski piedāvāt internetā pieejas dažām datu bāzēm izmēģinājuma režīmā bez maksas, paralēli ievācot no lietotājiem atsauksmes un pieņemot lēmumu par tālāko sistēmas darbību.

Sistēmas veidotāji izvēlējās trešo pieeju, un secināja, ka interesi par tiesu nolēmumu elektroniskās datu bāzes lietošanu izrāda galvenokārt juridisko profesiju pārstāvi un tiesību zinātnes studenti. Turklāt vairāki juridiskie biroji aptaujā puda viedokli, ka piekristu maksāt datu bāzes abonēšanas maksu, ja sistēmas veidotājs nodrošinās informācijas regulāru atjaunošanu un juridiski nozīmīgu nolēmumu sistēmisku atlasī. Savukārt par normatīvo aktu tekstu datu bāzes lietošanu interesi izrādīja ne tikai juristi, bet arī daudzu citu profesiju pārstāvji, tajā skaitā uzņēmēji. Balstoties uz apkopotajiem rezultātiem tika pieņemts lēmums pagaidām tiesu nolēmumu datu bāzi piedāvāt lietotājiem par salīdzinoši nelielu samaksu, bet normatīvos aktus nodrošināt lietotājiem bez abonēšanas maksas.

3.2.7.2 Secinājumi par Norvēģijas pieredzi Latvijas situācijā

No aprakstītās Norvēģijas pieredzes saistībā ar Latvijas situāciju būtu akcentējams, piemēram:

- Norvēģijas pieredze liecina par efektīvu modeli kā publiskā un privātā sektora sadarbības rezultātā izveidota moderna juridiskās informācijas sistēma, tai skaitā, tiesu prakses informatīvā sistēma. Ja Latvijas praksē tiks izlemts veidot līdzīgu sadarbības modeli, tad privātā sektora iesaistīšanās tomēr nebūtu attaisnojama ar vēlmi gūt pēc iespējas lielāku peļņu. Norvēģijā *LOVDATA* darbība notiek pēc bezpeļņas principa, visu ienākumu pārsniegumu pār izdevumiem novirzot sistēmas tālākai attīstībai.

3.2.8. Grieķija

3.2.8.1. Tiesu prakses informatīvā sistēma Grieķijā

Patlaban tikai atsevišķās Grieķijas tiesās ir izveidotas tiesu prakses datu bāzes, kurām drīkst piekļūt tikai tiesu darbinieki un daži pētnieki. Tomēr tieši 2004. gadā notiek aktīvs darbs pie publiskas elektroniski automatizētas juridiskās informācijas sistēmas izstrādes Grieķijā. Projektu paredzēts pabeigt 2006. gada beigās. Grieķijas Augstākā tiesa, kas kontrolē tiesu sektora izdevumus, ir iekļauta programmā “Informācijas sabiedrība”, kuras finansēšanā piedalās Eiropas Savienības Trešā atbalsta programma un Grieķijas valsts. Līdz ar to ir sācies arī projekts, lai izveidotu tiešsaistes savienojumu starp vienpadsmit pirmās instances tiesām un divām apelācijas tiesām.

Vēl patlaban pastāvošo tiesu informācijas trūkumu no valsts puses kompensē nevalstiskās organizācijas un uzņēmēji, kas iespiež tiesu spriedumu tekstus, balstoties uz līgumiem, ko ir noslēguši ar Grieķija Tieslietu ministriju. Turklāt ikviena ieinteresētā persona var piekļūt Grieķijas Advokātu asociācijas datu bāzei vai jebkuras organizācijas datu bāzei, kas apkopojusi visus Grieķijas Augstākās tiesas spriedumus.

Visi augstāko tiesu spriedumi tiek publicēti juridiskajos izdevumos. Pārējo tiesu spriedumu atlase notiek pēc svarīguma kritērijiem. Tomēr šis publicēšanas veids, kura pamatā ir privāta iniciatīva un kurš ir vērsts uz plašāku sabiedrību, nav vienīgais. Katra tiesa publicē savus spriedumus īpašā izdevumā, kas pieejams jebkurai ieinteresētajai personai.

Virsrakstam, pēc kura minēti galvenie atslēgas vārdi, seko tiesas sprieduma kopsavilkums. No otras puses, galvenais juristu un tiesību teorētiķu uzdevums ir komentāri, kas ietver atsauces uz likumu pantiem, līdzīgiem spriedumiem, galvenajām tiesību zinātnes ievirzēm, un vispārēja spriedumu sistematizācija. Šis uzdevums tiek veikts, izmantojot publikācijas un kritiku juridiskajos izdevumos.

Saskaņā ar Grieķijas Konstitūcijas (1975) 93. panta 3. punktu “katram tiesas spriedumam vajadzētu būt īpaši un pārdomāti motivētam un pasludinātam atklātā sēdē. Noteikti jāpublicē mazākuma viedoklis.” Bez šādas publikācijas spriedums nav būtisks. Saskaņā ar šo principu visus tiesas spriedumus apkopo īpašās grāmatās, kas ir pieejamas ikvienai ieinteresētajai personai. Kas attiecas uz Valsts Padomi, jaunie tiesneši sastāda katra sprieduma kopsavilkumu. Kopsavilkumu grāmatas katru gadu tiek par velti izdalītas tiesnešiem un ir pieejamas ikvienai ieinteresētajai personai. Tas pats princips tiek ievērots attiecībā uz visu spriedumu tekstiem. Tādējādi nav tāda Grieķijas tiesas sprieduma, kas nebūtu pieejams.

Grieķijā ir izveidota neatkarīga Personisko datu aizsardzības institūcija. Tās atbildības sfērai pieder uzdevums nodrošināt katras personas dzīves un personisko datu privātumu. Atbilstošais likums, kurā šī tēma ir pilnībā un izsmeļoši regulēta, ir nr. 2472/1977, tajā izdarīti grozījumi, lai panāktu atbilstību Eiropas Parlamenta un

Padomes 1995. gada 24. oktobra direktīvai 95/46/EK. Tiesām obligāti jāpiemēro šā likuma pamatnormas, kaut arī uz tām neattiecas procesuālie noteikumi un šīs institūcijas kontrole, pamatojoties uz tiesu neatkarīguma principu.

Saskaņā ar šo likumu sprieduma tekstā tiek likvidēti visi elementi, kas identificē puses. Tomēr tiesnešiem, prokuroriem un visiem pārējiem ierēdņiem ir pieejama attiecīgā informācija to amata pilnvaru robežās. Tiesas informācija ir pieejama juristiem un pētniekiem, bet uz to attiecas personisko datu aizsardzība. Tiesu informācijas sistēma ir pilnībā pieejama jebkurai ieinteresētajai personai minētās aizsardzības kontekstā.

3.2.8.2. Tiesu prakses saskaņošanas veicināšana ar ikgadēju pārrunu palīdzību

Runājot par tiesu prakses saskaņošanu Grieķijā būtu vērts pieminēt t.s. Tiesnešu darba izvērtēšanas procedūru. Katru gadu visus Grieķijas tiesnešus novērtē valsts padomnieks vai Augstākās tiesas tiesnesis atkarībā no jomas, kurā tie strādā. Katram tiesnesim jāstāda izsmeļoša gada atskaite par izskatītajām lietām. Izmantojot šo izvērtēšanu, iespējams veicināt visas tiesu prakses atbilstību Augstākās tiesas nolēmumiem. Trīs augstāko tiesu locekļi nav pakļauti šādai izvērtēšanai. Vienlaikus jāprecizē, ka izvērtēšanas laikā tiesnesim netiek nekāds uzspiests. Procedūra vairāk raksturojama kā gadskārtējas pārrunas ar pieredzējušiem kolēģiem un profesionālās pieredzes apmaiņa. Neatkarīgi no minētās izvērtēšanas, tiesnesim ir pilnīgi brīva izvēle, pieņemot spriedumu. Saskaņā ar Grieķijas Konstitūcijas 87. panta 1. un 2. punktā noteiktajiem pamatprincipiem, tiesneši ir neatkarīgi savā profesionālajā darbībā. Tiesneši ir pakļauti vienīgi Konstitūcijai un likumiem, un viņiem nekādā ziņā nav jāpakļaujas prasībām, kas ir pretrunā ar Konstitūciju vai likumiem.

Grieķijā nav likuma vai noteikumu, kas attiektos uz tiesas spriedumu publicēšanu. To sistematizācija ir tieslietu zinātnes un juristu galvenais uzdevums, izmantojot komentārus un publikācijas juridiskajos izdevumos. Apmierinošā līmenī notiek visu tiesas spriedumu kritika, tādējādi uzlabojot tiesu darba kvalitāti. Saskaņā ar mūsu valstī pieņemtajām paražām publicēti tiek visi augstāko tiesu spriedumi un svarīgākie citu tiesu spriedumi. Kas attiecas uz tiesu prakses vienotību, tā tiek panākta tieslietu sistēmas neatkarības ietvaros, kas ieskicēti iepriekšējā analīzē.

3.2.8.3. Secinājumi par Grieķijas pieredzi Latvijas situācijā

No aprakstītās Grieķijas pieredzes saistībā ar Latvijas situāciju būtu akcentējams, piemēram:

- Grieķijā publiskas tiesu prakses informatīvās sistēmas izstrādei un ieviešanai tiek izmantota Eiropas Savienības "Informācijas sabiedrības" programma. Iespējams, arī Latvijā uz līdzfinansējuma principiem būtu iespējams piesaistīt ES programmas finansējumu.

- Interesi izraisa gadskārtējo darbības izvērtēšanas / pārrunu veikšana starp jaunākajiem tiesnešiem un pieredzējušākiem kolēģiem par tiesu prakses attīstības jautājumiem, vienlaikus neapdraudot tiesneša likuma pakļautības un neatkarības pamatprincipus. Iespējams, arī Latvijā varētu ierosināt veikt attiecīgu pētījumu par līdzīgas prakses pārņemšanas iespējām.

3.2.9. Čehija

3.2.9.1. Tiesu prakses informatīvā sistēma Čehijā

Visa veida tiesas nolēmumu sistematizēšanu un apstrādi Čehijā veic tiesas pašas. Čehijas Augstākā tiesa izdod "Tiesas nolēmumu un viedokļu krājumu", kurā ietverti Augstākās tiesas pieņemtie interesantākie nolēmumi kalendārā gada laikā. Attiecībā uz Čehijas konstitucionālās tiesas praksi tiek publicēti lielākā daļa tās nolēmumu. Kopš 2002. gada tiek izdots arī "Konstitucionālās Tiesas spriedumu un lēmumu krājuma" angļu valodas tulkojums "Lēmumu izlase" un kuram ir jau iznākuši divi sējumi, 1993. – 2001. gada lēmumu tulkojums un 2001. – 2002. gada tulkojums. Tas ir nevis visu pieņemto lēmumu kopsavilkums, bet gan visbūtiskāko un nozīmīgāko lēmumu izlase. Runājot par elektroniskām automatizētām juridiskās informācijas sistēmām, Čehijas Konstitucionālās Tiesas interneta lapā (<www.concourt.cz>) ir pieejama lēmumu datu bāze. Čehu valodas variantā lietotājiem dotas plašas lēmumu meklēšanas iespējas, kas sistematizēti pēc to numura, spēkā stāšanās, spēkā esamības vietas un pieņemšanas datuma. Tā dod arī iespēju iepazīties ar pilnu tekstu. Arī Čehijas Republikas Augstākā Tiesa savā interneta mājas lapā publicē pieņemtos nolēmumus.

Čehijas likumā "Par brīvu pieeju informācijai" ir iekļauti vispārīgi informācijas publicēšanas noteikumi. Pamatus tiesas lēmumu publicēšanai nosaka arī likums "Par Konstitucionālo Tiesu". Attiecībā uz vietējām, reģionālām un Augstāko tiesu pastāv Tieslietu Ministrijas instrukcija Nr. 505/2001-Org par tiesas lēmumu sistematizēšanu un publicēšanu.

Pastāv vispārīgs noteikums publicēt Čehijas Republikas Konstitucionālās Tiesas lielāko daļu spriedumu un dažus lēmumus gan uz papīra, gan elektroniskā veidā. Taču uz dažiem Čehijas Republikas Konstitucionālās Tiesas lēmumu un spriedumu veidiem, kā arī citu tiesu lēmumiem, šīs publicēšanas formas neattiecas un tie netiek publicēti vispār. Sagatavojot Konstitucionālās Tiesas lēmumu krājumus (piem., "Lēmumu izlasi", "Konstitucionālās Tiesas spriedumu un lēmumu krājumu"), tiek veikta atlase, un izmantoti tiek visbūtiskākie un svarīgākie. Konstitucionālajai un Augstākajai Tiesai ir atšķirīgas nolēmumu atlases procedūras, ko nosaka uz tām attiecināmie tiesību akti. Parasti atlasīti tiek tie nolēmumi, kas skaidro likumu saturu vai dažādi lietotu juridisku terminu tiesisko sastāvu, kas demonstrē juridiskās interpretācijas metodes vai pārstāv jaunu raksturīgu tendenci judikatūra.

Pirms tiesas lēmumi un spriedumi tiek publicēti un padarīti pieejami informācijas sistēmās, tie tiek sistematizēti saskaņā ar tematisko tezauru, datumu un tos pieņēmušo

tiesas sastāvu, un tiem tiek piešķirts unikāls identifikācijas numurs, kurā atspoguļotas minētās detaļas. Katra tiesu prakses publikācijas sējuma beigās ir arī atslēgas vārdu alfabētisks rādītājs. Visiem lēmumiem ir vienāda uzbūve, kas ietver ievada piezīmes un paša sprieduma tekstu. Sējumus apzīmē ar numuru un izdošanas gadu. Atkarībā no katra lēmuma publicēšanas datuma tie tiek sadalīti zināmā skaitā sējumu katru gadu.

Tiesas lēmumu atlasī un visas administratīvās sistēmas pārvaldī veic tiesas administratīvā institūcija, kura lēmumus klasificē atbilstoši pašu tiesnešu veiktajām ievada piezīmēm. Kā jau iepriekš minēts, kalendārā gada laikā pieņemto Čehijas Konstitucionālās Tiesas lēmumu izlase tiek publicēta "Konstitucionālās Tiesas spriedumu un lēmumu krājumā". Vispārīgs noteikums paredz visu lēmumu publicēšanu čehu valodā, lai katrs Čehijas pilsonis varētu piekļūt šiem svarīgajiem juridiskajiem materiāliem. Protams, katram tiesnesim ir visas piekļuves tiesības pieejai visa veida lēmumiem, pat tiem, kas vēl nav publicēti. Konstitucionālā Tiesa visiem saviem darbiniekiem, kuriem ir īpašas piekļuves tiesības, nodrošina iekšējā tīkla risinājumu ar informāciju par prasībām, izskatīšanā esošajām lietām un galīgajiem vai provizoriskajiem lēmumiem un spriedumiem. Piekļuves tiesības šai sistēmai ir stingri ierobežotas un piešķirtas tikai Čehijas Konstitucionālās Tiesas darbiniekiem.

Visi personas dati tiek nekavējoties izņemti no nolēmumiem veicot katra no lēmuma apstrādi publikācijas mērķiem. Plašai sabiedrībai ir atklāta pieeja lēmumiem, kas publicēti Čehijas Konstitucionālās Tiesas un Augstākās Tiesas oficiālajās tīmekļa vietās, un iepriekš minētajiem oficiālajiem krājumiem. Daudzas juridiskās datu bāzes Čehijā piedāvā arī privātas komerciālas organizācijas, piemēram, ASPI, LEGSYS un citas.

Tiesu prakses publicēšanu gan papīra formā, gan ar elektronisko informācijas sistēmu palīdzību, kas piesaistītas tiesu interneta mājas lapām pilnībā finansē valsts. Čehijas valsts šo pakalpojumu nepērk no privātā sektorā strādājošiem uzņēmumiem.

3.2.9.2. Secinājumi par Čehijas pieredzi Latvijas situācijā

No aprakstītās Čehijas pieredzes saistībā ar Latvijas situāciju būtu akcentējams, piemēram:

- Čehijas tiesās pieņemti iekšējie tiesību akti, kas regulē tiesu prakses informācijas atlasē, sistematizēšanas un publicēšanas mehānismus. Arī Latvijas tiesās būtu ieteicams apsvērt iespēju izdot attiecīgas iekšējas instrukcijas, kas nodrošinātu interesantākās tiesu prakses koordinētu atlasē publicēšanu.

3.2.10. Igaunija

3.2.10.1. Tiesu prakses informatīvā sistēma Igaunijā

Igaunijā pirmās un otrās instances tiesu nolēmumus apkopo un sistematizē Tieslietu ministrija. Kopš 2001. gada oktobra spriedumus apkopo arī elektroniski, un to teksti ir pieejami sabiedrībai ministrijas interneta mājas lapā <<http://kola.just.ee/>>. Šo reģistru pilnībā finansē valsts.

Tiesu nolēmumu reģistra izveidošanas tiesiskais pamats ir Igaunijas tieslietu ministra 2002. gada februārī izdots rīkojums. Šajā rīkojumā noteikts reģistra izveides mērķis un uzdevumi (t.i. nodrošināt tiesu nolēmumu publisku pieejamību, apkopot statistikas datus, lai izvērtētu likumu īstenošanu un tiesu noslogotību) un reģistra struktūra. Turklāt rīkojumā uzskaitīti arī to nolēmumu veidi, kas netiek publicēti.

Tiesu nolēmumu reģistrs ir pieejams tikai igauņu valodā. Reģistrs ir sadalīts divās daļās: plašākai publikai pieejamā daļa (publiskā daļa) un oficiālā daļa, kas paredzēta lietotājiem no tiesām un Tieslietu ministrijas. Plaši pieejamā daļa ietver spriedumu tekstus un citus dokumentus, kas paredzēti iepriekš minētajā rīkojumā. Ir iespējams izmantot dažādus meklēšanas kritērijus kā sprieduma tips (civillietā, krimināllietā, administratīvā lietā), tiesneša uzvārds, lietas numurs vai sprieduma datums. Ir iespējams arī aplūkot attiecīgo nākamās instances tiesas nolēmumu. Spriedumu teksti ir pieejami plašākai sabiedrībai tikai tad, ja spriedums ir stājies spēkā. Tiesu prakses informatīvās sistēmas publiski pieejamajā daļā iespējams piekļūt arī statistikas ziņojumiem (piem., <http://www.just.ee/new_index.php3?cath=4578&id=39>).

Savukārt tiesu prakses informatīvās sistēmas oficiālās daļas reģistrētajiem lietotājiem ir iespēja pievienot dokumentus, sekot procedūrām un veidot ziņojumus.

“Negatīvās atlases kritērijus” var piemērot visām spriedumu kategorijām. Tas nozīmē, ka sprieduma (vai cita dokumenta) teksts nav pieejams neregistrētam lietotājam (publiskajai reģistra daļai). Saskaņā ar Igaunijas Civilprocesa kodeksa 8. panta 3. punktu, Civillietu sprieduma tekstu npublicē, ja apstākļi ļauj tiesai noturēt sēdi vai tās daļu *in camera*. Tiesa var šādi rīkoties:

- 1) lai saglabātu valsts vai komerciālu noslēpumu;
- 2) lai aizsargātu kādas personas tikumību, privāto vai ģimenes dzīvi;
- 3) lai nodrošinātu ziņu konfidencialitāti, ko lietas dalībnieks saņēmis vai nosūtījis tiesai pa pastu, telegrāfu, telefonu vai ar citiem vispārizmantojamiem līdzekļiem;
- 4) lai nodrošinātu adopcijas konfidencialitāti;
- 5) lai aizsargātu nepilngadīgo intereses;
- 6) lai aizsargātu tiesas spriešanu;
- 7) lai uzklautu tādus personas liecību, kura ir jaunāka par 15 gadiem, kurai ir psihiski traucējumi vai garīga atpolicība.

Lielākā daļa spriedumu, kas pieņemti lietās, kuras izskata sevišķās tiesāšanas kārtībā, netiek publicēti. Šajā sakarā Igaunijas Civilprocesa kodeksa 247. pants paredz:

“Lietas, kuras izskata pēc lūguma, ir:

- 1) personas atzīšana par mirušu un personas nāves brīža noteikšana;
- 2) personas atzīšana par bez vēsts pazudušu un aizbildņa iecelšana bez vēsts pazudušas personas īpašumam;
- 3) aizbildņa iecelšana;
- 4) adopcija;
- 5) nepilngadīgas personas ierobežotās rīcībspējas paplašināšana;
- 6) radniecības atzīšana pēc kādas personas nāves;
- 7) mantojuma pārvaldības pasākumu piemērošana;
- 8) uzrādītāja parāda instrumenta atzīšana par spēkā neesošu un atjaunojamu;
- 9) lēmums par bērna atdošanu saskaņā ar 1980. gada 25. oktobra Hāgas konvenciju par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem. ...”

No minētā pastāv ir četri izņēmumi spriedumiem, kas tomēr tiek publicēti: personas atzīšana par 1) mirušu vai 2) bez vēsts pazudušu, 3) mantojuma pārvaldības pasākumu piemērošana un 4) uzrādītāja vērtspapīra atzīšana par spēkā neesošu un atjaunojamu.

Krimināllietās iemesli, kāpēc netiek publicēts sprieduma teksts, savukārt ir tādi, kuru dēļ tiek atļauts sēdi vai tās daļu noturēt *in camera*: Igaunijas Kriminālprocesa kodeksa 17. panta 2. punktā noteikts, kad tiesa var šādi rīkoties:

- “1) lai saglabātu valsts vai komerciālu noslēpumu;
- 2) lai aizsargātu kādas personas tikumību, privāto vai ģimenes dzīvi;
- 3) lai nodrošinātu adopcijas konfidencialitāti;
- 4) lai aizsargātu nepilngadīgo intereses;
- 5) kriminālprocesa dalībnieku un liecinieku drošības interesēs.”

Savukārt attiecībā uz administratīvajām lietām, Igaunijas Administratīvā procesa kodeksa 28. panta 4. punktā noteikts:

“Ja tiesas spriedums satur informāciju, kas veido iemeslu, lai tiesas sēdi noturētu *in camera*, tad procesa dalībnieks var pieprasīt tiesas sprieduma īsu izklāstu. Īsajā izklāstā iever tiesas sprieduma ievadu un secinājumus.” Šādā gadījumā plašākai publikai pieejamu dara tikai funkcionālo daļu, nevis visu sprieduma tekstu. Šis princips attiecas arī uz spriedumiem sīku likumpārkāpumu (*misdemeanor*) lietās, ja spriedumā ir iekļauts valsts noslēpums.

Šobrīd Igaunijā publicētie nolēmumu teksti ietver visus personas datus kā uzvārdus, adreses utt. Tomēr šī tēma patlaban tiek aktīvi apspriesta un, visticamāk, ka tiks pieņemti sīkāk izstrādāti ierobežojoši kritēriji, kas Igaunijā tiks piemēroti jau pirms 2004. gada 1. maija (t.i. pirms Igaunijas kļūšanas par ES dalībvalsti).

Tātad, Igaunijā Tieslietu ministrija ir atbildīga par pirmās un otrās instances spriedumu apkopošanu un publicēšanu. Turklāt Igaunijas Augstākā tiesa publicē savu spriedumu tekstus savā interneta mājas lapā (skat. <www.nc.ee>).

Igaunijas Tiesību centrs (<www.lc.ee>), iestāde, kas ir arī atbildīga par tiesnešu un prokuroru apmācību, ir uzsākusi projektu *Digesta* (<www.lc.ee/digesta>). Tajā ir sniegti Igaunijas Augstākās tiesas svarīgāko spriedumu kopsavilkumi. Šis pakalpojums ir pieejams pret ikgadēju maksājumu.

3.2.10.2. Secinājumi par Igaunijas pieredzi Latvijas situācijā

No aprakstītās Igaunijas pieredzes saistībā ar Latvijas situāciju būtu akcentējams, piemēram:

- Tiesu nolēmumu elektroniskā reģistra / datu bāzes izveidošanas tiesiskais pamats ir Igaunijas tieslietu ministra 2002. gada februārī izdots rīkojums. Arī Latvijā nepieciešams noteikt tiesisko pamatu tiesu prakses vispārināšanas darbam. Izvērtējot Latvijas normatīvo regulējumu par tiesu iekārtu un padotības attiecībām, secināms, ka rīkojumus par tiesu prakses apkopošanu, atlasīšanu un virzīšanu centralizētai apstrādei tiesu prakses dokumentēšanas daļā būtu tiesīgi pēc vienotas formas izdot Latvijas tiesu priekšsēdētāji attiecībā uz katru konkrēto tiesu.
- Igaunijā tiek praktizēts npublicēt tos nolēmumus, kas pieņemti sevišķās tiesāšanas kārtības lietās un/vai slēgtajā procesā izskatītajās lietās. Protams, ka arī Latvijā situācija ir līdzīga.
- Igaunijā tiesu prakses informatīvā sistēma lietotājiem faktiski pieejama divos līmeņos. Publiskā daļa internetā pieejama visiem interesentiem, kamēr pilna datu bāzes informācija pieejama tikai tiesu sistēmas darbiniekiem. Arī Latvijā būtu ieteicams īstenot līdzīgu pieeju tiesu prakses informatīvās sistēmas pieejamības jautājuma risinājumā.
- Igaunijā (līdzīgi kā Latvijā) vēl nav pilnībā atrisināts tiesu nolēmumos iekļauto fizisko personu datu publicēšanas problēmjautājums, tomēr šajā jomā konkrētu pieeju plānots noformulēt un apstiprināt visdrīzākajā laikā, lai valstij nebūtu jānes zaudējumi par fizisko personu datu apstrādes pārkāpumiem. Arī Latvijā minētā jautājuma atrisināšana normatīvā līmenī būtībā ir neatliekams uzdevums.

3.2.11. Lietuva

3.2.11.1. Tiesu prakses publicēšanas un vispārināšanas pieredze Lietuvā

Lietuvas valsts nodrošina tiesu nolēmumi publicēšanu likumā noteiktajos gadījumos. Nacionālā Tiesu administrācija saskaņā ar Tiesnešu Padomes noteiktu

procedūru publicē spriedumus un lēmumus, ko apgabalu administratīvās tiesas, apgabaltiesas un Apelācijas Tiesa pieņēmušas lietās, kurās skartas sabiedrības intereses, un kas ir stājušies spēkā, kā arī *in camera* pieņemtu lēmumu un spriedumu būtiskos nosacījumus, izņemot gadījumus, kad to aizliedz likums. Līdz šim šādi spriedumi un lēmumi netika publicēti, taču publikācijas mērķiem tiek speciāli izstrādāta datorizēta informācijas datu bāze.

Likumā noteiktie Lietuvas Augstākās tiesas nolēmumi un Lietuvas Augstākās Administratīvās tiesas nolēmumi tiek publicēti attiecīgos tiesas biļetenos un ir pieejami arī attiecīgo tiesu interneta mājas lapās. Savukārt Lietuvas Konstitucionālās tiesas spriedumi un atzinumi, kā arī citi lēmumi par lūgumu vai prasījumu pieņemšanu izskatīšanai, lēmumi par atteikumu izskatīt lūgumu vai prasījumu, lēmumi izbeigt lietu (tiesvedību) un lēmumi par Konstitucionālās Tiesas spriedumu sastādīšanu oficiāli tiek publicēti oficiālā laikraksta *Valstybės žinios* atsevišķā sadaļā. Šie dokumenti tiek publicēti arī Lietuvas Konstitucionālās tiesas interneta mājas lapā. Konstitucionālā Tiesa tāpat publicē arī savu spriedumu, atzinumu un lēmumu krājumus.

Lietuvas Augstākā tiesa izdod biļetenu *Teismų praktika* (Tiesu prakse), periodiski publicējot sekojošo:

1) plenārsēžu lēmumus, kā arī trīs tiesnešu palātas un paplašinātās septiņu tiesnešu palātas lēmumus, kuru publicēšanu atbalstījis attiecīgās nodaļas tiesnešu vairākums;

2) ieteikumus sadarbībai starp Lietuvas vispārējās jurisdikcijas tiesām un Eiropas Savienības tiesu institūcijām, nodrošinot vienotu Eiropas Savienības likumdošanas interpretāciju un piemērošanu Lietuvā (sākot ar Lietuvas Republikas iestāšanās dienu Eiropas Savienībā);

3) tiesu prakses kopsavilkuma pārskatus par likumu un citu normatīvo aktu piemērošanu atsevišķu Lietuvas Augstākās tiesas Senāta apstiprinātu kategoriju lietās un skaidrojumus ieteikumu formā;

4) citus materiālus, kuru publicēšanas nepieciešamību apstiprinājis Lietuvas Augstākās tiesas Senāts.

Līdzīgi arī Lietuvas Augstākā Administratīvā tiesa izdod biļetenu ar nosaukumu *Administracinių teismų praktika* (Administratīvās tiesas prakse), periodiski publicējot sekojošo:

1) ziņojumu par Tiesas plenārsēdes pieņemtajiem lēmumiem un spriedumiem, trīs tiesnešu palātas vai paplašinātās piecu tiesnešu palātas lēmumus un spriedumus, kuru publicēšanu atbalstījis Tiesas tiesnešu vairākums, kā arī visus lēmumus par regulējošo administratīvo aktu likumību;

2) ieteikumus sadarbībai starp Lietuvas administratīvajām tiesām un Eiropas Savienības tiesu institūcijām, nodrošinot vienotu Eiropas Savienības likumdošanas interpretāciju un piemērošanu Lietuvā (sākot ar Lietuvas Republikas iestāšanās dienu Eiropas Savienībā);

3) tiesu prakses kopsavilkuma pārskatus attiecībā uz likumu un citu normatīvo aktu piemērošanu atsevišķu kategoriju lietās un to skaidrojumus ieteikumu formā;

4) citus materiālus, kuru publicēšanu atbalstījis tiesnešu vairākums.

Lietuvas Augstākās tiesas un Augstākās Administratīvās tiesas biļeteni tiek publicēti regulāri divas reizes gadā. Šādas sistēmas galvenais funkcionālais mērķis ir sniegt tiesnešiem un citiem praktizējošiem juristiem informāciju attiecībā uz būtisku Augstākās tiesas un Augstākās Administratīvās tiesas praksi. Lietuvas Republikas tiesas un tiesneši biļetenus saņem bez maksas. Tiesu biļeteni ir pieejami arī iegādei grāmatnīcās, kā arī publiskajās bibliotēkās jebkura interesenta uzziņai.

Tiesu nolēmumu sistematizēšanu, vispārināšanu un publicēšanu regulē Lietuvas likums "Par tiesām". Konstitucionālās Tiesas nolēmumu publicēšanu regulē likums "Par Konstitucionālo Tiesu". Turpinājumā sniegti tulkojumi no attiecīgajiem likumiem:

Lietuvas likuma "Par tiesām" (1994.gada 31.maijs, no. I-480, Viļņa) normas paredz, ka:

"23. pants. Augstākās Tiesas kompetence.

<...>

2. Augstākā Tiesa formulē vispārējās jurisdikcijas tiesu vienotu praksi likumu un citu normatīvo aktu interpretēšanai un piemērošanai. Šim nolūkam Augstākā Tiesa:

1) publicē plenārsēžu lēmumus, kā arī trīs tiesnešu palātas un paplašinātās septiņu tiesnešu palātas lēmumus, kuru publicēšanu atbalstījis attiecīgās nodaļas tiesnešu vairākums. Skaidrojumi par likumu un citu normatīvo aktu piemērošanu Augstākās Tiesas biļetenā publicētajos lēmumos jāņem vērā tiesām, valsts iestādēm un citām institūcijām, kā arī citām personām, piemērojot šos likumus un citus normatīvos aktus;

2) analizē likumu un citu normatīvo aktu piemērošanas tiesu praksi un sniedz to skaidrojumus ieteikumu formā;

<...>

3. Augstākā Tiesa, atbilstoši Eiropas Savienības tiesu institūciju sniegtajai interpretācijai, analizē un apkopo vispārējās jurisdikcijas tiesu praksi, piemērojot Eiropas Savienības likumdošanas normas; tāpat tā sniedz ieteikumus sadarbībai starp Lietuvas vispārējās jurisdikcijas tiesām un Eiropas Savienības tiesu institūcijām, nodrošinot vienotu Eiropas Savienības likumdošanas interpretēšanu un piemērošanu Lietuvā (šis noteikums stājas spēkā brīdī, kad Lietuvas Republika iestājas Eiropas Savienībā).

<...>"

"25. pants. Augstākās Tiesas Senāta kompetence

Augstākās Tiesas Senāts:

1) apstiprina tiesu prakses kopsavilkuma pārskatus par likumu un citu normatīvo aktu piemērošanu atsevišķu kategoriju lietās un to skaidrojumus ieteikumu formā;

2) izskata nepieciešamību publicēt materiālus Augstākās Tiesas biļetenā, izņemot šī likuma 23. panta 2. punkta 1. un 2. apakšpunktā noteiktos gadījumus;

<...>"

“27. pants. Augstākās Tiesas biļetens

1. Augstākā Tiesa izdod biļetenu “Tiesu Prakse”, tajā periodiski publicējot:
  - 1) Šī likuma 23. panta 2. punkta 1. apakšpunktā un 3. punktā noteiktos lēmumus un ieteikumus (attiecībā uz 3. punktu likuma prasības stājas spēkā brīdī, kad Lietuvas Republika iestājas Eiropas Savienībā);
  - 2) tiesu prakses kopsavilkuma pārskatus par likumu un citu normatīvo aktu piemērošanu atsevišķu Senāta apstiprinātu kategoriju lietās un to skaidrojumus ieteikumu formā;
  - 3) citus materiālus, kuru publicēšanas nepieciešamību apstiprinājis Senāts.
2. Augstākās Tiesas biļetena publicēšana finansējama no valsts budžeta un no biļetena pārdošanas ieņēmumiem. Lietuvas Republikas tiesas un tiesneši Augstākās Tiesas biļetenu saņem bez maksas.”

“31. pants. Augstākās Administratīvās Tiesas kompetence

<...>

2. Augstākā Administratīvā Tiesa formulē administratīvo tiesu vienotu praksi likumu un citu normatīvo aktu interpretēšanai un piemērošanai. Šim nolūkam Augstākā Administratīvā Tiesa:

- 1) publicē ziņojumu par Tiesas plenārsēdes pieņemtajiem lēmumiem un spriedumiem, trīs tiesnešu palātas vai paplašinātās piecu tiesnešu palātas pieņemtos lēmumus un spriedumus, kuru publicēšanu atbalstījis Tiesas tiesnešu vairākums, kā arī visus lēmumus par regulējošo administratīvo aktu likumību. Skaidrojumi par likumu un citu normatīvo aktu piemērošanu Augstākās Administratīvās Tiesas biļetenā publicētajos lēmumos jāņem vērā tiesām, valsts iestādēm un citām institūcijām, kā arī citām personām, piemērojot šos likumus un citus normatīvos aktus;
- 2) analizē administratīvo tiesu likumu un citu normatīvo aktu piemērošanas praksi un sniedz to skaidrojumus ieteikumu formā;

<...>

3. Augstākā Administratīvā Tiesa, atbilstoši Eiropas Savienības tiesu institūciju sniegtajai interpretācijai, analizē un apkopo administratīvo tiesu praksi, piemērojot Eiropas Savienības likumdošanas normas, un sniedz ieteikumus sadarbībai starp Lietuvas administratīvajām tiesām un Eiropas Savienības tiesu institūcijām, nodrošinot vienotu Eiropas Savienības likumdošanas interpretēšanu un piemērošanu Lietuvā (šis noteikums stājas spēkā brīdī, kad Lietuvas Republika iestājas Eiropas Savienībā).

<...>”

“32. pants. Augstākās Administratīvās Tiesas biļetens

1. Augstākā Administratīvā Tiesa izdod biļetenu ar nosaukumu “Administratīvo Tiesu Prakse”, tajā periodiski publicējot:
  - 1) Šī likuma 31. panta 2. punkta 1. apakšpunktā un 3. punktā noteiktos lēmumus, spriedumus un ieteikumus (attiecībā uz 3. punktu likuma prasības stājas spēkā brīdī, kad Lietuvas Republika iestājas Eiropas Savienībā);
  - 2) tiesu prakses kopsavilkuma pārskatus par likumu un citu normatīvo aktu piemērošanu atsevišķu kategoriju lietās un to skaidrojumus ieteikumu formā;
  - 3) citus materiālus, kuru publicēšanu atbalstījis tiesnešu vairākums.

2. Augstākās Administratīvās Tiesas biļetena publicēšana finansējama no valsts budžeta un no biļetena pārdošanas ieņēmumiem. Lietuvas Republikas tiesas un tiesneši biļetenu saņem bez maksas.”

“39. pants. Tiesas nolēmumu publicēšana

1. Pēc lietas iztiesāšanas tiesas pieņemtais lēmums vai spriedums jāizziņo atklātībā likumā noteiktajā kārtībā.

2. Likumā noteiktajos gadījumos tiesas lēmumu var izziņot plašsaziņas līdzekļos.

3. Nacionālā Tiesu Pārvalde Tiesnešu Padomes noteiktajā kārtībā atklātībā izziņo lēmumus un spriedumus, ko reģionālās administratīvās tiesas, reģionālās tiesas un Apelācijas Tiesa pieņēmušas lietās, kurās skartas sabiedrības intereses, un kas stājušies spēkā, kā arī *in camera* pieņemtu lēmumu un spriedumu būtiskos nosacījumus, izņemot gadījumus, kad to aizliedz likums.

4. Šajā likumā noteiktie Augstākās Administratīvās Tiesas spriedumi un lēmumi publicējami Augstākās Administratīvās Tiesas biļetenā un tiem jābūt pieejamiem tās interneta lapā.

5. Šajā likumā noteiktie Augstākās Tiesas spriedumi un lēmumi publicējami Augstākās Tiesas biļetenā un tiem jābūt pieejamiem tās interneta lapā.

6. Šī panta 2., 3., 4. un 5. punktā minētajos gadījumos tiesas lēmumi un spriedumi atklātībā izziņojami nepārkāpjot ar likumu aizsargātu personas datu, valsts, dienesta, komerciālu, profesionālu un citu noslēpumu aizsardzības prasības un atbilstoši citiem likumdošanā paredzētiem ierobežojumiem un aizliegumiem.”

Likums “Par Konstitucionālo Tiesu” (1993. gada 3. februāris, no. I-67) paredz:

“84. pants. Konstitucionālās Tiesas lēmumu publicēšana

Konstitucionālās Tiesas spriedumi un atzinumi, kā arī citi lēmumi par lūgumu vai prasījumu pieņemšanu izskatīšanai, lēmumi par atteikumu izskatīt lūgumu vai prasījumu, lēmumi izbeigt lietu (tiesvedību) un lēmumi par Konstitucionālās Tiesas spriedumu sastādīšanu, Konstitucionālās Tiesas prezidenta dekrēti par šī likuma 25. panta 1. daļas 1. un 2. punktā norādītajiem jautājumiem oficiāli publicējami oficiālā laikraksta *Valstybės žinios* atsevišķā sadaļā.

Šī panta pirmajā daļā norādītie akti publicējami arī Konstitucionālās Tiesas interneta lapā. Ja nepieciešams, Konstitucionālā Tiesa publicē savu spriedumu, atzinumu un lēmumu krājumus, kā arī citas publikācijas.

<...>”

Pielietotā metodoloģija un informācijas atlases kritēriji. Protams, ne visi tiesas nolēmumi Lietuvā tiek publicēti. Nacionālā Tiesu Pārvalde publicē lēmumus un spriedumus, ko reģionālās administratīvās tiesas, reģionālās tiesas un Apelācijas Tiesa pieņēmušas lietās, kurās skartas sabiedrības intereses, un kas stājušies spēkā, kā arī *in camera* pieņemtu lēmumu un spriedumu būtiskos nosacījumus, izņemot gadījumus, kad to aizliedz likums. Augstākās tiesas biļetenā publicējami tikai likumā noteiktie Augstākās tiesas spriedumi un ieteikumi, tiesu prakses kopsavilkuma pārskati par likumu un citu normatīvo aktu piemērošanu atsevišķu Senāta apstiprinātu kategoriju

lietās un to skaidrojumi ieteikumu formā vai materiāli, kuru publicēšanas nepieciešamību apstiprinājis Augstākās tiesas Senāts. Tas pats attiecas un Augstākās Administratīvās tiesas lēmumiem – biļetenā publicējami tikai likumā noteiktie spriedumi, lēmumi un ieteikumi, tiesu prakses kopsavilkuma pārskati par likumu un citu normatīvo aktu piemērošanu atsevišķu kategoriju lietās un to skaidrojumi ieteikumu formā un citi materiāli, kuru publicēšanas nepieciešamību atbalstījis tiesnešu vairākums. Tādā veidā prioritāte tiek piešķirta Augstākās tiesas un Augstākās Administratīvās tiesas lēmumiem, taču arī reģionālo administratīvo tiesu, reģionālo tiesu un apelācijas tiesas lēmumi var tikt publicēti.

Tiesu lēmumi un spriedumi atklātībā izziņojami nepārkāpjot ar likumu aizsargātu personas datu, valsts, dienesta, komerciālu, profesionālu un citu noslēpumu aizsardzības prasības un atbilstoši citiem likumdošanā paredzētiem ierobežojumiem un aizliegumiem.

Informācijas prezentācijas formas. Lietuvas Augstākās Administratīvās tiesas interneta mājas lapā (<<http://www.lvat.lt/nutartys.aspx>>) ir pieejama tiesas nolēmumu datu bāze. Nolēmumu datu bāzē var atrast pēc numura, atbildētāja vai prasītāja, pēc atslēgas vārda un citiem kritērijiem. Augstākās Tiesas interneta lapā (<http://www.lat.litlex.lt/>) informācija ir sistematizēta. Tiesas nolēmumi ir sašķiroti pēc tēmas un pēc lēmuma veida (spriedumi, lēmumi). Konstitucionālās Tiesas interneta mājas lapā (<www.lrkt.lt>) nolēmumi ir sašķiroti pēc pieņemšanas datuma.

Tiesu biļetenos publicētie lēmumi netiek pārskatīti. Tiesu interneta mājas lapās vai tiesu biļetenos nav norādes par to, vai tiesas lēmums ir pārsūdzēts, un par apelācijas procedūras rezultātiem, jo Konstitucionālās tiesas, Augstākās tiesas un Augstākās Administratīvās tiesas nolēmumus nav iespējams pārsūdzēt. Jāatzīmē gan, ka Nacionālā Tiesu Pārvalde publicē arī lēmumus un spriedumus, kas nav stājušies spēkā.

Informācijas apkopošanas, atlases un apstrādes procesa organizācija. Tiesu nolēmumu atlasīti un iekšējo tiesu prakses informatīvo sistēmu pārvaldi tiesas veic individuāli. Lēmums par tiesas lēmuma publicēšanu vai apstrādi tiesu prakses sistematizēšanas un unificēšanas nolūkos tiek pieņemts saskaņā ar likumu. Gadījumos, kas likumā nav tieši noteikti, lēmumu par tiesas lēmuma publicēšanu vai apstrādi pieņem: Augstākajā Tiesā – Senāts; Augstākajā Administratīvajā Tiesā – tiesnešu vairākums. Nacionālā Tiesu Pārvalde publicē lēmumus un spriedumus, ko reģionālās administratīvās tiesas, reģionālās tiesas un Apelācijas Tiesa pieņēmušas lietās, kurās skartas sabiedrības intereses, un kas stājušies spēkā, kā arī *in camera* pieņemtu lēmumu un spriedumu būtiskos nosacījumus, izņemot gadījumus, kad to aizliedz likums.

Visi tiesu lēmumi tiek glabāti atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai. Nepublicētie lēmumi tiesnešiem ir viegli pieejami. Pēc rakstiska pieprasījuma sagatavošanas viņiem attiecīgā tiesa nosūta pieprasītā nolēmuma tekstu

Finansēšanas mehānismi. Augstākās tiesa biļetena un Augstākās Administratīvās Tiesas biļetena izdošanu finansē no valsts budžeta un no biļetena pārdošanas ieņēmumiem. Konstitucionālās Tiesas lēmumus oficiāli publicē oficiālā laikraksta *Valstybės žinios* atsevišķā sadaļā. Oficiālo laikrakstu izdod valsts uzņēmums Seima izdevniecība *Valstybės žinios*. Tiesu interneta mājas lapu uzturēšanu un tiesu nolēmumu publicēšanu tajās finansē no tiesu budžetiem.

3.2.11.2. Secinājumi par Lietuvas pieredzi Latvijas situācijā

No aprakstītās Lietuvas pieredzes saistībā ar Latvijas situāciju būtu akcentējams, piemēram:

- Kā redzams, Lietuvas likumos visai detalizēti tiek regulēts jautājums par tiesu prakses apkopošanu un publicēšanu. Arī Latvijā strādājot pie likumprojekta “Tiesu iekārtas likums” vajadzētu apsvērt iespēju paredzēt speciālu regulējumu tiesu prakses publicēšanai. Savukārt, ja Latvijā tiek akceptēta ideja pie Augstākās tiesas vai Tiesu administrācijas izveidot Tiesu prakses dokumentēšanas daļu, kas nodarbotos ar Latvijas tiesu prakses informatīvās sistēmas jeb Tiesu nolēmumu datu bāzes veidošanu, likumā noteikti nosakāms tiesiskais pamats minētajiem procesiem.

3.2.12. Eiropas Savienība un starptautiskās tiesības

Pēc izpētes veikšanas, jāsecina, ka informācija par Eiropas Savienības tiesību avotiem ir ievietota ļoti daudzās juridiskās informācijas datu bāzēs, kas pieejamas arī internetā. Tradicionālāko piemēru vidū var minēt oficiālo Eiropas Savienības serveri⁷³, Eiropas Kopienu tiesas serveri⁷⁴, kā arī Eiropas Informācijas asociācijas interneta mājas lapu⁷⁵. Tāpat daudz informācijas par apkopoto ES tiesu praksi tiek publicēta regulāros apkopojumos⁷⁶.

---

⁷³ Centrālais ES informatīvais serveris pieejams interneta adresē <<http://europa.eu.int>>.

⁷⁴ Eiropas Kopienu tiesas serveris pieejams interneta adresē <<http://europa.eu.int/cj/index.thm>>.

⁷⁵ Mājas lapa pieejama interneta adresē <<http://www.hull.ac.uk/php/lbsebd/index.html>>.

⁷⁶ Piemēram, izdevums *European Current Law* (1992-) ietver tiesu prakses kopojumus, kuros atlasīti nozīmīgākie juridisku interesi izraisoši tiesu nolēmumi, kuros pieņēmušas Eiropas Savienības dalībvalstu tiesu institūcijas; izdevums *European Commercial Cases* (1978-) ietver atlasītus Eiropas valstu nacionālo tiesu nolēmumus komercietību sfērā; izdevums *Common Market Law Reports* (1962-) galvenokārt publicē Eiropas Savienības tiesu institūciju nolēmumus, bet tomēr pievēršas arī dalībvalstu nacionālo tiesu praksei, kas saistīta ar Eiropas tiesību piemērošanu; izdevums *European Court Reports*, uz kā saturu skaidri norāda tā pilnie nosaukumi: *Reports of cases before the European Court of Justice and the Court of First Instance of the European Communities*. Minētie tiesu prakses apkopojumi ir attiecīgo tiesu oficiālie izdevumi un tādēļ neietver ES dalībvalstu nacionālo tiesu nolēmumus; izdevums *International Law Reports* (1950-) ietver ievērojamu apjomu reģionālo tiesu nolēmumu, kuros ir bijuši piemēroti starptautiskie tiesību akti; arī starptautiski žurnāli, kas aptver konkrētu tiesību nozari piedāvā vērtīgus tiesu prakses apkopojumus. Šādi žurnāli ir, piemēram, *European Transpotr law* (1966-), *International Litigation procedure* (1990-).

Latvija iestāsies Eiropas Savienībā jau ar 2004. gada 1.maiju. “Līdz ar to par mūsu valsts kā līdzvērtīgas Eiropas standartiem atbilstošas valsts tiesu sistēmu spriedīs pēc tiesu spējas orientēties ne tikai nacionālajā likumdošanā, bet arī pēc spējas atbilstoši kontinentālās Eiropas standartiem, tulkot tiesību normas, prast tās pareizi pielietot un spriedumos izteiktos secinājumus loģiski un argumentēti pamatot.”⁷⁷ Ar iestāšanos Eiropas Savienībā arī mūsu tiesu prakse būs jāsaskaņo ar Eiropas tiesībām⁷⁸. Tādēļ veidojamās tiesu informatīvās sistēmas uzdevums ir veicināt tiesību piemērotāju izpratni par Eiropas tiesību avotiem.

Iespējams, ka sākotnējā posmā Latvijas tiesu prakses informatīvajā sistēmā nebūtu efektīvi ievietot ļoti lielu skaitu starptautisko un Eiropas tiesu⁷⁹ nolēmumu, turklāt vēl svešvalodā. Šādas informācijas pārpilnībai varētu būt arī “atgrūšanas” efekts, jo spriežot pēc Eiropas Kopienu tiesas serverī pieejamajiem nolēmumiem, tie nereti pārsniedz 30-50 lappuses katrs. Protams, tiesu portālā ir jābūt norādei uz attiecīgo tiesu mājas lapām, kur interesents varēs atrast visus pieņemtos nolēmumus svešvalodā.

Latvijas tiesu informatīvajā sistēmā vispirms būtu ievietojami tie nolēmumi, kas jau patlaban ir tieši izmantojami nolēmumu argumentācijā vai arī tieši attiecas uz Latviju⁸⁰. Piemēram, tādi ir Eiropas Cilvēktiesību tiesas pieņemtie t.s. “vadošie” spriedumi, kā arī nolēmumi saistībā ar iesniegtajām prasībām pret Latvijas valsti. Nākamais solis varētu būt atsevišķu Eiropas Kopienu tiesas nolēmumu iztulkošana latviski un to pieejamības nodrošināšana tiesu prakses informatīvajā sistēmā. Latviešu valodā tulkojamo nolēmumu skaitam sākotnēji nav jābūt liels, bet to mērķis būtu veicināt izpratni par Eiropas tiesību piemērošanas principiem un metodoloģiju.

3.2.13. Kopsavilkums

Šajā kopsavilkumā netiks atkārtoti tie secinājumi par ārvalstu pieredzes izmantojamību Latvijas situācijā, kas jau sniegti katras Pētījuma ziņojuma apakšnodaļas par konkrētu valsti noslēgumā. Šajā apakšnodaļā Pētījuma autors vēlas akcentēt visu attīstīto Rietumeiropas valstu juridisko un tiesu prakses informācijas sistēmu vienojošo faktoru – plaša tiesību pamatavotu un palīgavotu pieejamība saistībā ar tiesu nolēmumu publicēšanu. Jautājums var šķist pat ļoti vienkāršs, tomēr arī Latvijā jau pašā tiesu prakses informatīvās sistēmas veidošanas sākumā (t.i. ja šāda

---

⁷⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāja Andra Guļāna ziņojums Latvijas tiesnešu konferencei 1998. gadā // Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 1.novembris.

⁷⁸ Sal. Guļāns. A. Mums vajadzīga juridiskās domas apmaiņa un virzība // Latvijas Vēstnesis, 1999. gada 6. oktobris, Nr.328/329.

⁷⁹ Starptautiskā Justīcijas tiesa (International Court of Justice), Starptautiskā Cilvēktiesību tiesa (International Court of Human Rights), Eiropas Kopienu tiesa (Court of Justice of the European Communities), Eiropas Cilvēktiesību tiesa (European Court of Human Rights). Protams, Eiropas Cilvēktiesību tiesas jurisdikcija jau patlaban attiecas uz Latviju.

⁸⁰ Šādas informācijas apkopošana jau ir uzsākta LR MK Pārstāvja Starptautiskajās cilvēktiesību organizācijās interneta mājas lapā pēc adreses <<http://www.mkparstavis.am.gov.lv/lv/>>.

specializēta sistēma tiks veidota patreizējās Latvijas VTIS ietvaros) ir sistemātiski jāizvērtē visi pieejamie avoti, kas var nodrošināt informāciju iekļaušanai kopējā sistēmā..

Normatīvie akti. Faktiski visās ārvalstu juridiskās informācijas sistēmās ir pieejami konkrētajā valstī spēkā esošo normatīvo aktu teksti. Šī kategorija ietver gan attiecīgajā valstī spēkā esošos normatīvos aktus, gan tiesību aktu attīstības vēsturi (normatīvo aktu agrākās redakcijas). Daudzās ārvalstīs tiesību aktu tekstu datu bāze ir savietojama ar tiesu prakses informatīvo sistēmu tādējādi, ka sistēmas lietotājam ir iespējams ātri piekļūt attiecīgās tiesību normas tekstam, ko tiesa izmantojusi sava nolēmuma pamatojumā.

Tiesu prakse. Ārvalstu tiesu prakses informatīvajās sistēmās ar tiesu praksi tiek saprasti tiesas nolēmumu teksti (pilnā vai saīsinātā formā) un to kopsavilkumi. Nereti tiek veidoti arī radniecīgu nolēmumu rādītāji un datu bāzes. Kontinentālās Eiropas valstīs publicējot tiesu praksi informācijas sistēmas mazāka nozīme tiek pievērsta tieši lietas dalībnieku vārdiem, bet tiesas nolēmumu atlase publicēšanai notiek galvenokārt pēc būtiskuma un juridiskās intereses kritērija. Tiesu prakses atlasī publicēšanai visbiežāk veic speciāli tiesu prakses dokumentēšanas centri, kā arī augstāko tiesu tiesneši⁸¹. Tiesu prakses publicēšanā ārvalstīs stingri tiek ievērotas fizisko personu datu aizsardzības prasības.

Tiesu nolēmumu komentāri. Attiecībā uz nolēmumu komentāru izmantošanu, ārvalstu juridisko informatīvo sistēmu veidotāji vienojas ar konkrētās tiesību jomās (piemēram, krimināltiesības, civiltiesības, komercietības u.t.t.) specializētiem žurnāliem un pētnieciskām organizācijām⁸² par sagatavoto komentāru⁸³ publicēšanas noteikumiem.

Tiesību publikācijas. Kā liecina ārvalstu pieredze, attīstītākajās tiesu prakses informatīvajās sistēmās tiek publicētas tās zinātnes atziņas, tiesību publikācijas, uz kurām tiesa ir atsaukusies savos nolēmumos kā uz argumentiem. Tiek apkopoti un publicēti arī pieejamās tiesību literatūras saraksti par konkrētām tiesību nozarēm.

---

⁸¹ Par šādiem nolēmumu kopojumiem Latvijā uzskatāmi tiesnešu sagatavotie un Tiesnešu mācību centra un Tiesu namu aģentūras izdotie Senāta Civillietu un Krimināllietu departamentu spriedumu un lēmumu krājumi (1996.-2001.g.), LR Apelācijas instances civillietu nolēmumu apkopojums (1998.-2001.g.), Apgabaltiesu prakses apkopojums krimināllietās (1998.g.). Atsevišķi nolēmumi tiek pilnā tekstā publicēti arī LR oficiālajā laikrakstā "Latvijas Vēstnesis".

⁸² Piemēram, Vācijā tie ir oficiāli orgāni, Maksa Planka starptautisko publisko tiesību institūts un starptautisko privāttiesību institūts, kas publicē visus nolēmumus, kas skar viņu darbības jomu.

⁸³ Arī Latvijā ir iezīmējusies profesionālo izdevumu specializācija. Piemēram, mēnešraksts "Likums un Tiesības" publicē komentārus par Satversmes tiesas spriedumos ietvertajām atziņām, kā arī tiesu nolēmumiem par aktuāliem tiesību jautājumiem un problēmām. Žurnāls "Mans īpašums" pievēršas tiesu praksei lietās par nekustamā īpašuma jautājumiem. Būtiska vērtība ir arī Latvijas vadošo tiesībzinātnieku un praktiķu veidotajiem izdevumiem par tiesu prakses aktuālajiem jautājumiem.

3.3. ES direktīvas un Eiropas Padomes rekomendācijas attiecībā uz tiesu prakses apkopošanas sistēmu veidošanu

Noslēdzot ārvalstu pieredzes apskatu, nepieciešams koncentrēt uzmanību arī uz starptautiskajiem un reģionālajiem tiesību dokumentiem par tiesu prakses informatīvo sistēmu veidošanu. Šajos tiesību dokumentos sniegtās rekomendācijas nevajadzētu atstāt neievērotas pie Latvijas tiesu prakses apkopošanas un vispārināšanas sistēmas pilnveidošanas. Pirmkārt, šie dokumenti tieši attiecas uz Latviju kā Eiropas Padomes dalībnieci. Otrkārt, tās skar tieši tos jautājumus, kuru risināšana Latvijā patlaban ir aktuāla. Treškārt, rekomendācijas ir tapušas apjomīga darba rezultātā apkopojot daudzu valstu labāko praksi un projektus šajā jautājumā⁸⁴.

3.3.1. Tiesu prakses informatīvo sistēmu veidošana

Profesors Edgars Melķis vairākkārt aicinājis tiesu prakses vispārināšanas darba reformas īstenošanā īpašu uzmanību veltīt Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācijai R(95)11 *“Par tiesas nolēmumu atlasī, apstrādi, prezentēšanu un arhivēšanu juridiskās informācijas sistēmās”* (turpmāk – *“Rekomendācija R(95)11”*)⁸⁵. Rekomendācijas teksts pievienots šī Pētījuma pielikumā Nr.6.

Svarīgi atzīmēt, ka 2001. gadā Eiropas Padomes Ministru Komiteja pieņēmusi vēl divas rekomendācijas, kas attiecas uz tiesu un juridisko informatīvo sistēmu veidošanu. Minētais liecina par to uzmanību un nozīmi, ko Eiropas Padome piešķir tiesas procesu caurredzamības nodrošināšanai. Minētie dokumenti ir:

- Rekomendācija R(2001)2 *“Par tiesu sistēmu un juridiskās informācijas sistēmu izveidi un pārveidi, ievērojot līdzekļu efektīvas izmantošanas principu”* (turpmāk – *“Rekomendācija R(2001)2”*), un
- Rekomendācija R(2001)3 *“Par tiesu un juridisko pakalpojumu pieejamību pilsoņiem, izmantojot jaunās tehnoloģijas”* (turpmāk – *“Rekomendācija R(2001)3”*).

Autora rīcībā nav informācijas, ka publikācijās vai citos publiski pieejamos informācijas avotos Latvijā būtu norādīts uz 2001. gadā pieņemto rekomendāciju praktisko vērtību tiesu informatīvās sistēmas veidošanā Latvijā.

---

⁸⁴ Piemēram, ievērojamu ieguldījumu 2001. gadā pieņemto rekomendāciju izstrādē ir devušas pēc Eiropas Padomes iniciatīvas organizētas starptautiskas konferences, tostarp 1998. gada aprīlī organizētā konference *“Tiesu sistēmu un juridiskās informācijas sistēmu izveide”* (Design of Court Systems and Legal Information Systems). Šajā konferencē referātus sagatavoja delegācijas no Austrijas, Beļģijas, Bosnijas-Hercogovinas, Dānijas, Itālijas, Igaunijas, Lielbritānijas, Lietuvas, Luksemburgas, Maltas, Norvēģijas, Rumānijas, Slovākijas, Slovēnijas, Somijas, Spānijas un Zviedrijas. Šajā konference piedalījās arī Latvijas pārstāvji.

⁸⁵ Piemēram, skat. Melķis E. Juridisko jēdzienu un normu abstraktums kā tiesību sistēmu vienojošs elements. Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 34.lpp.

Rekomendācija R(95)11. Rekomendācija vistiešāk skar tiesu informatīvajā sistēmā iekļaujamās informācijas apstrādes ieteikumus. Rekomendācijas ieteikumi tiek analizēti Pētījuma V nodaļā zemāk.

Rekomendācija R(2001)2. Rekomendācija iedalīta divās nodaļās. Pirmajā izklāstīti tiesu informatīvās sistēmas izveides pamatprincipi, iekļauta arī salīdzinoša tabula par dažādu izvēles modeļu priekšrocībām un trūkumiem. Otrajā daļā uz 14 lapām izsmēloši aprakstīts ieteicamais modelis tiesu informatīvās sistēmas plānošanai, lietotāju prasību izpētei, sistēmas arhitektūras veidošanai, programmēšanai, ieviešanai, pārbaudēm un uzturēšanai.

Tekstuālā informācija papildināta ar vairākiem shematiskiem skaidrojumiem. Shēmās iekļautie modeļi atbilst arī Latvijas tiesu sistēmas darbības struktūrai. Rekomendācijas pirmajā daļā definētie principi būtu teicams palīgs gan juristiem, gan informācijas tehnoloģiju speciālistiem darbā pie Latvijas tiesu informatīvās sistēmas pilnveides. Turpretim Rekomendācijas otrā daļa noderēs informācijas sistēmu analītiķiem, IT ekspertiem un projektu vadītājiem, kā arī programmētājiem.

Rekomendācija R(2001)3. Rekomendācija plašākā diapazonā apkopo jaunākās tendences juridiskās informācijas pieejamībā. Rekomendācija veidota kā loģisks turpinājums Rekomendācijai R(95)11. Dokumentā definēti principi normatīvo aktu, tiesu informācijas un publisko reģistru pieejamības jomā. Rekomendācijā iekļauta arī salīdzinoša analītiska tabula par informācijas pieejamības, piekļūstamības, precizitātes, autentiskuma, autortiesību, personas datu aizsardzības un citiem jautājumiem.

3.3.2. Fizisko personu datu aizsardzības prasības

Personas datu aizsardzības jautājumiem Eiropas Savienībā tiek pievērsta īpaša uzmanība. Uz personas datu apstrādi informatīvajās sistēmās attiecas Eiropas Savienības direktīva 95/46/EC “*Par personas datu apstrādi un pieejamību*”, kā arī Eiropas Padomes 1981. gada 28. janvāra konvencija “*Par indivīdu aizsardzību saistībā ar personas datu automatizētu apstrādi*”⁸⁶. Jāatzīmē arī Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijas: Rekomendācija R(83)10 “*Par zinātniskiem pētījumiem un statistikas mērķiem izmantojamo personas datu aizsardzību*”⁸⁷, Rekomendācija R(91)10 “*Par publisko institūciju rīcībā esošo personas datu pieejamību trešajām personām*”⁸⁸ un Rekomendācija R(99)5 “*Par privātās dzīves aizsardzību internetā*”⁸⁹.

Gandrīz visos augstāk minētajos tiesību aktos tiek nostiprināts princips, ka personas datu apstrāde un publicēšana pieļaujama tikai ar paša datu subjekta (fiziskas personas) piekrišanu. Ja šādas piekrišanas nav, tad datu apstrāde pieļaujama tikai normatīvajos aktos paredzētajiem mērķiem, kas ir visas sabiedrības interesēs. Minētā nostāja atbilst Latvijas likuma “Fizisko personu datu aizsardzības likums” regulējumam. Tādēļ arī Latvijā izstrādājot un pieņemot jauno likumu “Tiesu iekārtas likums”, nepieciešams paredzēt Tiesu nolēmumu datu bāzes (t.sk. datu bāzes publiskās daļas) darbības tiesisko pamatu. Ieteicamo papildinājumu projekts likumprojekta “Tiesu iekārtas likums” vai arī spēkā esošajam likumam “Par tiesu varu” saistībā ar tiesu prakses vispārināšanas jautājumiem pievienots Pētījuma pielikumā Nr.3.

ES direktīvā 95/46/EC īpaša uzmanība pievērsta tādu personas datu apstrādei, kas skar kriminālsodus un personām piemērotos drošības līdzekļus. Šādus datus drīkst apstrādāt tikai oficiāla un ar likumu tam pilnvarota persona. Lai gan Direktīva tieši neaizliedz datu nodošanu atklātībai, tomēr jebkurā gadījumā jāņem vērā privātās dzīves aizsardzības un sabiedrības interešu samērojamība. Ja var diskutēt par jautājumu, vai ir jāpublicē notiesāto vārdi, tad skaidrs, ka liecinieku un cietušo personas datu publicēšana nebūtu attaisnojama ar sabiedrības tiesībām brīvi saņemt pilnīgu informāciju. Jāatzīmē, ka Latvijā zināmu kritiku pelna, piemēram, oficiālajā

---

⁸⁶ Par indivīdu aizsardzību saistībā ar personas datu automatizētu apstrādi (For the protection of individuals with regard to automatic processing of personal data), Eiropas Padomes konvencija Nr.108, pieņemta 1981. gada 28. janvārī.

⁸⁷ Par zinātniskiem pētījumiem un statistikas mērķiem izmantojamo personas datu aizsardzību (On the protection of personal data used for scientific research and statistics), Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R (83)10, pieņemta 1983. gada 23. septembrī.

⁸⁸ Par publisko institūciju rīcībā esošo personas datu pieejamību trešajām personām (On the communication to third parties of personal data held by public bodies), Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R (91)10, pieņemta 1991. gada 9. septembrī.

⁸⁹ Par privātās dzīves aizsardzību internetā (For the protection of privacy on the Internet), Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R (95)5, pieņemta 1999. gada 23. februārī.

laikrakstā "Latvijas Vēstnesī" publicēto krimināllietu forma, kurā ne tiesājamo, ne cietušo, ne liecinieku vārdi netiek par saīsināti kaut iniciāļu veidā.

Attiecībā uz informatīvo sistēmu darbību īpaši jāakcentē apstākļi, ka veicot elektronisko atlasu, plašu informāciju iespējams iegūt ļoti īsā laikā. Šāds informācijas iegūšanas ceļš pēc grūtības pakāpes nav samērojams ar faktiskajām iespējām klātienē apmeklēt atklātos tiesas procesus un tādā veidā uzzināt lietā iesaistīto personu datus. Tātad, lai gan Latvijā tiesu spriež publiski, secināms, ka tiesas nolēmumos ietvertā personas datu informācija nebūtu publiskojama internetā pieejamā sistēmā, no kuras informācijas atlasu iespējams veikt dažu sekunžu laikā.

Izvērtējot starptautisko tiesību aktu un Latvijas likumu regulējumu, var secināt, ka aizsargājamā fizisko personu informācija tiesas nolēmumos ir: pušu, liecinieku un cietušo vārdi, personas kodi, dzīvesvietas adreses. Lai arī tiesājamo personu vārdu publicēšana formāli ir pieļaujama, būtu jānorobežojas no uzskata, ka tiesājamā vārda publicēšana ir vēl viens papildsods, lai publiski apkaunotu likuma pārkāpēju. Šāds uzskats ir pretrunā ar cilvēka tiesību vispārīgajiem principiem. Pirms veikt tiesas nolēmuma publiskošanu internetā, minēto informāciju nepieciešams aizstāt ar aprakstošu tekstu vai simboliem, lai tomēr nezustu tiesas nolēmuma tekstuālā jēga.

4. Tiesu prakses apkopošana un vispārināšana Latvijā

4.1. Tiesu prakses apkopošanas vēsturiskā attīstība Latvijā

Līdzīgi kā ārvalstu attīstības praksē, arī veidojot tiesu prakses informatīvo sistēmu Latvijā, nedrīkstētu aizmirst par valsts vēsturiskajām tradīcijām attiecīgajā jomā.

Situācija, kas veidojās pēc neatkarīgās Latvijas Republikas pasludināšanas 1918. gadā pierāda, ka izšķirošais faktors juridiskās informācijas mērķtiecīgai apkopošanai un sistematizācijai ir izglītība un Rietumeiropas tiesību loka principiem atbilstoša tiesību izpratne. Īpaša nozīme neatkarīgās Latvijas laikā 1920 - 30-os gados tika pievērsta tieši tiesu prakses apkopošanai un vispārināšanai.

Saskaņā ar toreiz spēkā esošā Tiesu iekārtas likuma 61² pantu, Senāta spriedumu biroja uzdevums bija dot iespēju pārredzēt un saskaņot Senāta praksi. Likuma 61³ pants paredzēja spriedumu biroja darbību - tika veidota kartotēka ar atzīmēm kā alfabētiskā kārtībā pēc priekšmetiem, tā arī sistemātiskā kārtībā pēc likuma pantiem un jautājumiem, kādus Senāts izšķīris. Spriedumu biroja darbvedību reglamentēja instrukcija, kas tika pieņemta ar Senāta apvienotās sapulces 1939. gada 13. jūnija rīcības sēdēs lēmumu. Instrukcijas teksts pievienots Pētījuma pielikumā Nr.7. Saskaņā ar šo instrukciju, "Spriedumu birojs ierīko un ved sistematizētus krājumus praksē izpaustām tiesiskām atziņām vai tēzēm, kam principiāla nozīme un juridisks svars vai interese."⁹⁰ Nozīmīgu pētījumu par ārvalstīs pastāvošajiem institūtiem, kas nodrošina pretrunu novēršanu kasācijas tiesu spriedumos, ir veikusi Anna Ripke, Senāta Administratīvā departamenta virssekretāra palīdzē. Īpaša uzmanība pievērsta Austrijas pieredzei "*Evidenčbiroja*" (no latīņu "*evidentia*"- tieša ieskatīšana, skaidrība) veidošanā. Šajā birojā pieraksta un kartotēkā uzglabā Augstākās tiesas spriedumu tēzes. "Ja *Evidenčbiroja* vadītājs uzgājis, ka spriedums runā pretim agrākam spriedumam, un ziņojis par to attiecīgam senāta prezidentam, kurš savukārt griežas pie Augstākās tiesas pirmā prezidenta", kurš var ierosināt nodot jautājumu par likuma iztulkošanu paplašinātā 15 tiesnešu senāta izšķiršanai. Pētījumā secināts, ka Austrijā arī rūpīgi un labi nostādīta spriedumu publicēšana, jo arī tā lielā mērā novērš pretrunas Augstākās tiesas spriedumos. Tēzes un spriedumu motīvi tiesnešiem ir pieejami ne tikai ne tikai tiesas ēkas kartotēkā, bet arī pie sevis mājās. Interesanta ir arī pētītā Čehoslovākijas, Ungārijas, Itālijas, Polijas un Krievijas pieredze.

Runājot par juridiskās informācijas sistēmu veidošanos, noteikti jāmin tā apkopotā pirmskara Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta prakse, kura publicēta Senāta pastāvēšanas laikā no 1918. līdz 1940. gadam. Spriedumu atkārtotu izdošanu 1997-1998 gados ir nodrošinājusi Latvijas Republikas Augstākā tiesa un Senatora Augusta Lēbera fonds. "Senāta spriedumi ir "zelta bedre" tiesiskiem

⁹⁰ Instrukcija Senāta spriedumu birojā, 6.punkts. Tiesu prakses veidošana. LU zinātniskie raksti. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001, 19.lpp.

atzinumiem. Latvijas neatkarības laikā Senāta krājumus plaši lietoja tiesu praksē.”⁹¹ Protams, mūsdienu likumi būtiski atšķiras no pirmskara Latvijas likumiem. Toties Senāta spriedumu nezūdošā vērtība ir liecības par nolēmumu argumentācijas tehnikas izmantošanu, kā arī konkrētas atbildes uz tiesību jautājumiem (galvenokārt civiltiesībās), kas nebūt nav zaudējuši savu aktualitāti mūsdienās. Tātad, mūsdienās ar moderno tehnoloģiju palīdzību varētu tiktu atjaunota tiesu prakses apkopošanas un vispārināšanas sistēma, kas veidojusies 1920-30 gados Latvijā. Tā būtu teicama mūsdienīga pēctecība arī lielajam ieguldījumam, ko veica profesors un senators Augusts Lēbers. Sagatavojot spriedumu projektus viņš lietojis paša sastādīto “Senāta spriedumu rādītāju” (ar kādiem 2500 šķirkļiem) un “Latvijas tiesību rādītāju” (ar vairāk nekā 6000 šķirkļiem)⁹².

Mūsdienās vistuvākais veidojums pirmskara Spriedumu birojam ir Latvijas Republikas Augstākajā tiesā izveidotā Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļa. Daļa veic liela apjoma darbu, analizējot tiesu spriedumos pieļautos likuma pārkāpumus un citas nozīmīgas kļūdas. Sākotnēji daļas galvenais uzdevums bija materiālu sagatavošana izskatīšanai tiesnešu kopsapulcē, lai pieņemtu tiesām saistošus skaidrojošos plēnuma lēmumus. Tomēr kopš tiesnešu plēnums vairs nepieņem saistošos skaidrojumus, Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļas darba rezultātiem ir informatīvs raksturs, turklāt darba rezultāti nesasniedz pietiekami plašu lietotāju auditoriju. Jāatzīmē gan, ka kopš 2000. gada sākuma, apkopotā informācija tiek publicēta arī Latvijas Republikas oficiālajā laikrakstā “Latvijas Vēstnesis” un atsevišķu uzziņu materiāli ir pieejami gan Tieslietu ministrijas, gan Augstākās tiesas interneta mājas lapās. Kopš 2004. gada februāra Augstākās tiesas mājas lapā ir pieejami arī atsevišķu aktuālu tiesu nolēmumu teksti, kurus publicēšanai atlasījusi Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļa. Augstākās tiesas priekšsēdētājs nereti ir izteicis atzinību par daļas veikto darbu un atzīmējis, ka 2003. gadā paredzēts palielināt finansējumu Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļas darbam⁹³.

Tomēr Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļas daļas darbs varētu tikt organizēts vēl efektīvāk. Tādēļ, veidojot Latvijas tiesu prakses informatīvo sistēmu, būtu ieteicams izvērtēt Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļas reformas nepieciešamību, piemēram par Tiesu prakses dokumentēšanas daļu, kuras pamatfunkcija būtu tiesu nolēmumu atlases un apstrādes veikšana kā aprakstīts Pētījumā turpmāk. Reformas nepieciešamību netieši apstiprina arī Augstākās tiesas priekšsēdētāja teiktais 1997. gada 11. februāra ziņojumā: “Kaut gan AT Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļā būtu vēlams vairāk kvalificētu darbinieku, tomēr arī patreizējā situācijā mēs racionāli neizmantojam šīs daļas iespējas, it īpaši tas attiecas uz civiltiesību jautājumiem. [...] Ir ļoti svarīgi, lai sagatavotie tiesu prakses

⁹¹ Lēbers Dītrihs Andrejs. Latvijas Senāts 1918-1940. Rādītāji Latvijas Senāta spriedumu krājumiem, 1. sējums. Rīga: LR Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997, 11.lpp.

⁹² Latvijas Senāta senators Augusts Lēbers (1855-1948) Latvijas tiesībnieku saimē: Rīga, 1997., 64.-65 lpp.

⁹³ Piemēram, skat. Guļāns A. Mūsu tiesu vara pārdomu un cerību ceļā // Latvijas Vēstnesis, 2003. gada 15. aprīlis, Nr.58(2823); Guļāns A. Tiesu sistēmā ledus ir sakustējies // Latvijas Vēstnesis, 2003. gada 23. decembris, Nr.46(304).

apkopojumi, kas galvenokārt domāti zemākstāvošo tiesu darba uzlabošanai, netiktu tikai iesūti attiecīgā dokumentu mapē, bet izmantoti, lai celtu tiesnešu kvalifikāciju.”⁹⁴ Šķiet, ka zināmā mērā šis viedoklis nav zaudējis savu aktualitāti vēl patlaban – pēc vairāk kā sešiem gadiem. Latvijas tiesu datorizācijas jeb informatizācijas projekts un jau izveidotā Latvijas Vispārējā tiesu informatīvā sistēma (VTIS) paver lielisku iespēju nodrošināt daļas darba rezultātus vistiešākā veidā pieejamus gan visu līmeņu tiesu tiesnešiem, gan arī plašai sabiedrības daļai.

4.2. Tiesu nolēmumu pieejamības normatīvais regulējums Latvijā

Turpmāk apskatīti tiesību akti, kas nosaka tiesu informācijas publiskās pieejamības principu, kā arī definē tā ierobežojumus.

Latvijas Republikas Satversme. Saskaņā ar LR Satversmes 100.pantu “ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus”. Savukārt, ievērojot *Satversmes* 116.pantu, šīs tiesības var ierobežot tikai ar likumu un tikai, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

LR Satversmes 92. pants nostiprina konstitucionāla ranga vispārīgo tiesību principu par tiesībām uz taisnīgu tiesu. Minētais princips ietver ne tikai personas tiesības uz taisnīgu procesu, bet arī sabiedrības tiesības uz tiesas nolēmumu pieejamību⁹⁵.

Starptautiskie tiesību akti. Eiropas demokrātisko valstu cilvēktiesību un brīvību garantiju pamatā ir *Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija*, kas Latvijā stājās spēkā 1997.gada 27.jūnijā. Apstiprinot šo Konvenciju, Latvija apliecinājusi apņemšanos saskaņā ar tās 10.pantu atzīt ikviena tiesības uz informācijas brīvību. Savukārt Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pants nosaka indivīda tiesības uz taisnīgu tiesu.

Likums “Par tiesu varu”. Saskaņā ar likuma “Par tiesu varu” 92. pantu, visās tiesās lietas tiek izskatītas atklāti. Lietu izskatīšana slēgtā tiesas sēdē pieļaujama tikai likumā noteiktos gadījumos. Tiesas spriedumi un lēmumi tiek pasludināti publiski. Kā jau tika norādīts, pieņemot likumu “Tiesu iekārtas likums”, nepieciešams noteikt arī tiesu prakses informatīvās sistēmas darbības tiesisko statusu un pamatprincipus.

Procesuālie likumi. Saskaņā ar lietu izskatīšanas atklātuma principu, kas nostiprināts Civilprocesa likuma 11. panta 6. daļā, “Tiesas nolēmumus pasludina publiski. Lietās, kas izskatītas slēgtā sēdē, publiski pasludina tiesas nolēmuma rezolutīvo daļu. Adopcijas lietās sprieduma rezolutīvo daļu publiski pasludina tikai

---

⁹⁴ Par Augstākās tiesas plēnumā runāto. // Latvijas Vēstnesis, “Jurista vārds” 1997. gads Nr.5 (47)

⁹⁵ Sal. Mits Mārtiņš. Vai visi tiesu spriedumi ir publiskojami? // Likums un Tiesības, 2000, Nr.11, 344.- 345. lpp.

ar adoptētāja piekrišanu.” Līdzīga nostādne pausta arī Kriminālprocesa kodeksa 17. pantā. Attiecībā uz kriminālprocesu, papildus ir atzīmēts, ka pēc motivēta tiesas lēmuma ir atļauts slēgtā tiesas sēdē iztiesāt lietas par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību, ko izdarījušas sešpadsmit gadu vecumu nenasniegušas personas, kā arī citas lietas, lai netiktu izpausti lietas dalībnieku dzīves intīmie apstākļi. Slēgtas sēdes forma var tikt izmantota arī gadījumos, lai nodrošinātu cietušā, liecinieka vai citu lietas dalībnieku, viņu ģimenes locekļu vai citu viņiem tuvu personu drošību.

Informācijas atklātības likums. Informācijas atklātības likuma mērķis ir nodrošināt sabiedrībai pieeju informācijai, kas ir valsts pārvaldes un pašvaldību iestāžu rīcībā⁹⁶. Lai gan Latvijas tiesas nav ne valsts pārvaldes, ne pašvaldības iestādes, tomēr tiesas nolēmumu publicēšanas nodrošināšana būtu vairāk uzskatāma par valsts pārvaldes, nevis tiesu funkciju⁹⁷. Savukārt tiesu kopīgā funkcija būtu apkopot, atlasīt un, ja nepieciešams, apstrādāt tiesu nolēmumus pirms atļaut to publicēšanu publiskā tiesu prakses informatīvā sistēmā.

4.3. Līdzšinējie projekti tiesu prakses apkopošanā un vispārināšanā

Lai novērstu funkciju dublēšanu un akcentētu uzmanību uz vēl neizpētītajiem jautājumiem, ir nozīmīgi apkopot informāciju par jau uzsāktajiem projektiem tiesu informācijas sistēmas izveidē. Jāpiemin, ka tieši savstarpējas informētības trūkums ir kļuvis par neveiksmju cēloņiem informatizācijas projektu realizācijā citās valstīs.

Kopumā jāuzsver, ka tiesu informatīvās sistēmas izstrādē ir jāpiedalās zinātniekiem un praktizējošiem juristiem. Kā liecina ārvalstu pieredze, “sākotnēji veidoto juridisko informācijas sistēmām raksturīga iezīme bija programmētāju nepietiekamā izpratne tiesību jautājumos. Savukārt tiesību speciālisti neiesaistījās sistēmu veidošanā piesardzības motīvu vadīti, kas nebūtu labs attaisnojums.”⁹⁸

Valsts investīciju projekts “Vienotā tiesu informatīvā sistēma”. 1998. gadā tika apstiprināts valsts investīciju projekts “Vienotā tiesu informatīvā sistēma” (VTIS), kas paredz izveidot infrastruktūru un iespējas ar tiesu varu saistītās informācijas apkopošanai vienotā datu bāzē. Valsts izsludinātajā konkursā par tiesu datorizācijas organizāciju uzvarēta SIA “Lursoft IT”.

---

⁹⁶ “Šā likuma mērķis ir nodrošināt sabiedrībai pieeju informācijai, kas normatīvajos aktos noteikto funkciju veikšanai ir valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā. Šis likums nosaka vienotu kārtību, kādā fiziskās un juridiskās personas valsts pārvaldes iestādēs un pašvaldību iestādēs ir tiesīgas iegūt informāciju un to izmantot”, Informācijas atklātības likums, 2. panta 1. daļa.

⁹⁷ Sal. Briede J. Recenzija par pētījumu “Tiesu sistēmas caurredzamība Latvijā”. Recenzija pieejama interneta mājas lapas <www.politika.lv> arhīva sadaļā.

⁹⁸ Kellow Philip. Legal expert systems via the Internet. Referāts nolasīts konferencē “Law Via the Internet”⁹⁷. Referāta teksts pieejams interneta adresē: <<http://www.austlii.edu.au/au/other/col/1997/9/index.html>>.

VTIS sistēmā ir izstrādāti tehniskie risinājumi, kas varētu tikt izmantoti (protams, veicot papildu moduļu programmēšanu) arī tiesu prakses informatīvās sistēmas publiskās daļas darbībai. VTIS ietvaros ir izveidota civillietu un krimināllietu uzskaites programma, noslodzes vadība un iespēja sagatavot nolēmumus elektroniskā formātā, kā arī nodrošināt to pieejamību informatīvajā sistēmā.

Runājot par ieviestās sistēmas trūkumiem jāatzīmē, ka sistēma jau sākotnēji tika paredzēta tikai tiesas darbinieku iekšējai lietošanai, kā arī saistībai ar Tieslietu ministriju. Tiesu prakses analītisko sistēmu netika paredzēts veidot ar mērķi nodrošināt informācijas pieejamību sabiedrībai. Tādēļ jaunajam tiesu prakses informatīvās sistēmas projektam (ja tāds tiks realizēts) ir jārod risinājums, kā savietot jau esošo sistēmu ar programmām, kas nodrošinās tiesu prakses specializētas apstrādes iespēju Tiesu prakses dokumentēšanas daļā, kā arī informācijas daļēju publisku pieejamību internetā.

Attiecībā uz tiesu prakses informatīvās sistēmas publiskās daļas tehnisko ieviešanu, būtu nepieciešams nodrošināt izmēģinājuma jeb pilotprojekta pieejamību sabiedrībai un medijiem vismaz 2-3 mēnešus pirms sistēmas pilnīgas ieviešanas. Izmēģinājuma versijā jāparedz iespēja sabiedrībai izteikt viedokli par piedāvātās tiesu informācijas pieejamību, izkātojumu, strukturēšanu, atlases principiem un tamlīdzīgi.

Vēl viena papildu nepieciešamība būtu pēc iespējas pilnīgāk nodrošināt jau patreiz tehniski iespējamo un ieviesto tiesu nolēmumu tekstu savietojamību ar normatīvo aktu tekstiem.

VTIS projekts paredz arī divus uzdevumus tiesnešu un tiesu darbinieku apmācības nodrošināšanā: (1) vispārējās iemaņas darbā ar datortīkliem un elektronisko pastu; (2) apmācība par tiesu informatīvās sistēmas speciālo programmu lietošanu. Paredzams, ka tiesnešiem būs faktiski neierobežota pieeja arī jaunajā tiesu prakses informatīvajā sistēmā iekļautajai informācijai. Tādēļ tieši tiesnešu apmācībai pievēršama atbilstošā uzmanība, jo ir jādomā ne tikai par tiesu nolēmumu, tēžu un izmantoto doktrīnas atziņu sistematizāciju, bet arī maksimāli jāiesaista tiesneši kā tiesu prakses datu bāzes pilnveidošanas aktīvi līdzdalībnieki. Tiesnešu savstarpējās konsultācijas atvieglo tiesu sistēmā jau ieviestā elektroniskā pasta saziņas iespēja. Tāpat jāizsver, vai radīt iespēju tiesnešiem ievietot savas domas par tiesu prakses informatīvajā sistēmā publicēto nolēmumu pamatojumu un argumentāciju (protams, tikai slēgtā tīkla ietvaros), ko var izlasīt citi tiesneši. Šādā veidā starp kolēģiem veidotos savstarpējas pieredzes un zināšanu apmaiņas modelis, kas balstās uz profesionālo interesi.

Latvijas e-pārvaldes koncepcija. Jāņem vērā, ka Latvijas tiesu prakses informatīvā sistēma pēc būtības ietilptu vienotās valsts pārvaldes modernizācijas, jeb e-pārvaldes izveides ietvaros. Lai gan “E-pārvaldes koncepcijā”⁹⁹ definētie mērķi ir atbilstoši tiesu informatīvās sistēmas sasniedzamajiem mērķiem, tomēr patreizējā

---

⁹⁹ Latvijas e-pārvaldes koncepcija, LR Tieslietu ministrija, Versija 0.8.

konceptija skar tikai jautājumus saistībā ar sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas pilnveidošanu. Tādēļ būtu ieteicams E-pārvaldes programmas ietvaros iekļaut arī ar tiesu informatīvās sistēmas attīstību saistīto jautājumu pilnīgu vai vismaz daļēju risināšanu. Ja E-pārvaldes programmas ietvaros tiesu prakses publicēšanas jautājumi nav iekļaujami, tad noteikti būtu iespējams identificēt kādu ES fondu līdzfinansētu projektu attiecīgā mērķa sasniegšanai. Minētais veicinātu valsts budžeta vai citu resursu avotu atbalstu tiesu prakses informatīvās sistēmas publiskās daļas izveidei un uzturēšanai.

ES PHARE projekts “Korupcijas novēršana tiesu sistēmā”. No Eiropas Savienības un Apvienoto Nāciju Organizācijas līdzekļiem Latvijā jau pilnībā vai daļēji finansēti projekti, kuru mērķis ir veicināt tiesību piemērotāju profesionālu tālākizglītību. Piemēram, lielu ieguldījumu starptautisku konferenču un semināru organizācijā ir veicis Latvijas Tiesnešu apmācības centrs¹⁰⁰.

Arī Eiropas Savienības PHARE programmas ietvaros tika izsludināta pieteikšanās konkursam “Par korupcijas novēršanu Latvijas tiesās.” ES PHARE projekta darba uzdevumā bija paredzēts nodrošināt ne tikai tiesu un citu tiesību aizsardzības iestāžu pieeju informatīvajai sistēmai, bet arī izveidot jebkuram lietotājam pieejamu tiesu prakses informācijas sistēmu. Kā jau norādīts, arī ārvalstu tiesu informatīvajās sistēmās ir paredzēta “publiskā” daļa, kur pieeja informācijai nav ierobežota. Visbiežāk publiski pieejamā informācija ir tiesību aktu un daļu agrāk pieņemto tiesu nolēmumu datu bāzes. Īpaši attīstītās informācijas sistēmās publiska ir arī tiesību zinātnes atziņu datu bāze. Likumsakarīgi, ka ES PHARE projekta ietvaros bija jāizstrādā arī konkrēta stratēģija kā jauno tiesu informatīvo sistēmu popularizēt sabiedrībā. Projekta uzdevumu ietvaros tika akcentēta arī tiesnešu un tiesu personāla tehnisko apmācības programmu izstrādes un īstenošanas nepieciešamība. Minētais tiek uzsvērts arī EP MK Rekomendācijā R(94)12 “Par tiesnešu neatkarību un efektīvu darbību”: “Lai palielinātu efektivitāti, tiesnešiem jānodrošina atbilstoši darba apstākļi, tajā skaitā: (a) [...] tiesnešiem ir jānodrošina pienācīgas praktiskās apmācības programmas. Šādām programmām ir jābūt bez maksas un īpaši jāattiecas uz jaunumiem normatīvajos aktos un tiesu praksē.”¹⁰¹

4.4. Tiesu prakses apkopošanas sistēmas izveides un uzturēšanas aktuālie jautājumi

Viens no būtiskākajiem jautājumiem ir tiesu prakses informatīvās sistēmas darbības nodrošinātāja izvēle. Ja pašu informācijas atlasī un apstrādi jau gatavā sistēmā veikt ir salīdzinoši viegli (un šo funkciju nevajadzētu nodot privātai organizācijai), tad sistēmas apkopošana prasa ievērojami lielākus regulārus

---

¹⁰⁰ Patlaban ar tiesnešu apmācību un kvalifikācijas celšanas jautājumiem galvenokārt nodarbojas Latvijas Tiesnešu mācību centrs, kas dibināts 1995. gada 20. aprīlī. Tiesnešu mācību centrs organizē seminārus, kuros tiesību piemērotāji diskutē par prakses problēmām.

¹⁰¹ Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R(94)12 “Par tiesnešu neatkarību un efektīvu darbību” (On the Independence, Efficiency and Role of Judges), III princips, 1.app.

izdevumus. Ar šī jautājuma izšķiršanu nesaraucjami saistīts jautājums par pilnīga valsts finansējuma nodrošinājumu vai iespējamo sistēmas daļēji komerciālu raksturu.

Jāatzīmē, ka vēsturiski valsts funkcija nav bijusi nodrošināt visus iedzīvotājus ar normatīvo aktu tekstiem un informāciju par citiem tiesību avotiem bez maksas. Mūsdienās vairākums valstu publicē jaunpieņemtos normatīvos aktus oficiālajos likumu apkopojumos. Normatīvo aktu sistēmu bezmaksas pieejamība internetā kļūst arvien populārāka. Tomēr tiesu prakses apkopojumus romāņu-ģermāņu tiesību saimes valstīs tradicionāli publicē komerciālos apkopojumos. Kā vispārēju izņēmumu no šī principa var minēt konstitucionālo tiesu apkopojumus, kas internetā pieejami bez maksas. Vienlaikus tieši mūsdienās vairākās valstīs (piemēram, Vācijā, Beļģijā, Grieķijā) jautājums par tiesu prakses bezmaksas pieejamību internetā ir guvis politisku statusu.

Pēc Pētījuma autora rīcībā esošās informācijas, nozīmīgas diskusijas par valsts iesaistīšanu pilnīgā tiesu prakses finansēšanā no valsts budžeta līdzekļiem izvērtās arī Norvēģijā, kur komerciālajam risinājumam bija ievērojama pretestība. Visbiežāk minētais arguments bija fakts, ka sakarā ar sistēmas komerciālo raksturu, tā ir pieejama tikai ierobežotam lietotāju skaitam (juridiskie biroji, uzņēmēj sabiedrības, valsts pārvaldes iestādes). Minētais atbilst patiesībai, jo piekļuves tiesības lielajām juridiskās informācijas sistēmām ir salīdzinoši dārgas un tirgus ir ierobežots. Pastāv jautājums, vai sistēmas ir dārgas tādēļ, ka tirgus ir ierobežots, vai arī tirgus ir ierobežots tādēļ, ka piekļuve sistēmām ir dārga? Ārvalstu pieredze liecina, ka pieprasījums ir visai neelastīgs un tirgus vāji reaģē uz izmaiņām pakalpojuma cenā. Pat bezmaksas pieejas gadījumā šādai sistēmai var nebūt plašs tirgus. Minēto apsvērumu dēļ arī Norvēģijā tika izlemts arī internetā pieejamo tiesu praksi pagaidām saglabāt kā maksas pakalpojumu, vienlaicīgi gan turpinot risinājumu meklēšanu par šī pakalpojuma dotēšanu no valsts budžeta.

Analizējot statistiku par pieeju bezmaksas juridiskajām informācijas sistēmām ir secināts, ka ar juridisko profesiju nesaistītu lietotāju pieplūdums ir visai neliels, un sistēmas lietošanai ir vairāk gadījuma raksturs. Tomēr skaidri iezīmējas tendence, ka visaktīvākie pastāvīgie lietotāji ir juristi praktiķi, studenti, pētošie žurnālisti, kā arī zinātnisko pētījumu veicēji. Jāsaprot, ka tieši šiem mērķim veiktajai sistēmas lietošanai patiesībā ir vislielākā vērtība, jo izpētes rezultātā veidotās publikācijām ir izglītojoša funkcija, turklāt tās popularizē pašu informatīvo sistēmu. Tādēļ viens no izvirzāmajiem noteikumiem Latvijas tiesu prakses informatīvās sistēmas publiskās daļas veidotājam būtu bezmaksas pieejas nodrošināšana izglītības, publicitātes un zinātniskiem mērķiem.

Protams, ka no Latvijas tiesu prakses informatīvās sistēmas lietotāju viedokļa ideāls risinājums būtu pilnīgs valsts garantēts finansējums un bezmaksas informācijas iegūšanas iespēja visiem interesentiem. Iespējams arī, ka Latvijā privātajam sektoram nebūtu pārāk lielas motivācijas piedalīties ar savu ieguldījumu tiesu prakses informatīvās sistēmas publiskās daļas darbības nodrošināšanā, jo tā lietotāju mērķa auditorija, kas gatava maksāt par tiesu prakses informatīvās sistēmas lietošanu,

skaitliski ir neliela. Nobeigumā jāuzsver, ka pašas tiesu prakses informatīvās sistēmas saturiskās veidošanas darbs tomēr būtu pilnībā jāfinansē no valsts līdzekļiem. Sistēmas satura veidošanas uzticēšana privātajam sektoram var radīt nelabvēlīgas sekas, jo veidosies zināms informācijas monopols.

5. Judikatūras apkopošana un vispārināšana Tiesu prakses dokumentēšanas daļā

Šī Pētījuma sadaļa galvenokārt veltīta praktiskiem risinājumiem. Uz Pētījuma gaitā izstudēto informatīvo avotu bāzes tiek piedāvāta tiesu nolēmumu apkopošanas, atlases, apstrādes, sistematizēšanas, arhivēšanas un publicēšanas ieteicamā metodoloģija, pamatojoties uz noteiktiem kritērijiem.

Publicējamās informācijas atlase un apstrāde ir viens no galvenajiem jautājumiem, ar kuriem visbiežāk saskārušies ārvalstu tiesu prakses informatīvo sistēmu veidotāji. Vai publicēt visus pieņemtus nolēmumus, vai arī veikt to analītisku atlasīšanu? Atbilde uz šo jautājumu noteikti atšķiras anglo-sakšu un romāņu–ģermāņu tiesību saimes valstīs. Ņemot vērā tiesību sistēmu atšķirības un tiesu prakses pamatavota statusu, piemēram, ASV tiek publicēti salīdzinoši krietni vairāk tiesas nolēmumu kā kontinentālās Eiropas tiesību saimes valstīs. Tomēr arī šajā gadījumā netiek publicēti visi nolēmumi tiesību jautājumos, kuros prakse jau ir stabilizējusies daudzu secīgu nolēmumu pieņemšanas rezultātā. Piemēram, ASV tiesnesis pēc nolēmuma sastādīšanas pats pieņem lēmumu par nolēmuma nodošanu publicēšanai tiesu prakses apkopojumos un/vai informatīvā sistēmā.

Arī romāņu–ģermāņu tiesību saimes valstīs jautājums par tiesu nolēmumu atlasīšanu publicēšanai ir nozīmīgs. Faktiski no atlases veicēja ir atkarīgs vai konkrētais nolēmums kļūs pieejams plašākai sabiedrības daļai un nākotnē orientēs tiesu prakses attīstību. Tātad, jau no brīža, kad tiesas nolēmums ir uzrakstīts un pasludināts atklātā tiesas sēdē, rodas jautājums, vai tas ir paziņojams tikai pusēm, vai arī jāpaziņo visiem, pēc pieprasījuma, vai automātiski. Protams, jau pasludināšanas laikā klātesošās personas var izdarīt piezīmes un tās publicēt. Šīs personas var būt žurnālisti, bet runa var būt arī par personām, kas specializējas atskaitēs par tiesas nolēmumiem¹⁰². Tomēr laikrakstu štata žurnālistu atskaišu gadījumā pastāv zināms risks, ka par nolēmumu netiks ziņots juridiski precīzi. Bez tam, žurnālista izdarītajai izvēlei nereti ir gadījuma raksturs un to lielā mērā nosaka acumirkīgās intereses, nevis tiesību sistēmas attīstības ilgtermiņa intereses, kas jānodrošina valstij un tiesību profesionāļiem.

Kā secināts augstāk, izņemot speciālus gadījumus¹⁰³, nav mērķtiecīgi tiesu prakses informatīvās sistēmas publiskajā daļā ievietot pilnīgi visus nolēmumus, ko

---

¹⁰² Šāda specializācija ir īpaši izplatīta, piemēram, Vācijā un Francijā, kur advokāti izdara piezīmes un ziņo par spriedumiem specializētajos juridiskajos žurnālos. Arī Latvijā tiesu spriedumu zinātniskas analīzes un komentāri tiek publicēti juridiskajā mēnešrakstā “Likums un Tiesības”, “Cilvēktiesību žurnālā”, “Mans Īpašums”, kā arī Latvijas Republikas oficiālajā laikrakstā “Latvijas Vēstnesis”.

¹⁰³ Gandrīz visās valstīs tiek publicēti visi konstitucionālās tiesas spriedumi, kas ir arī pamatots ar to īpašo statusu. Piemēram, Francijas Republikas Oficiālajā žurnālā (Journal Officiel) publikācija notiek nākamajā dienā pēc konstitucionālās tiesas sprieduma pasludināšanas. Tāpat Igaunijā - oficiālā izdevumā “Riigi Teataja” un citās valstīs. Igaunijā spriedumi tiek nekavējoties iztulkoti arī angļu valodā un publicēti internetā pieejamā datu bāzē The East European Case Reporter of Constitutional Review. Latvijā Satversmes tiesas spriedumi tiek publicēti oficiālajā laikrakstā “Latvijas Vēstnesis” un ir pieejami arī internetā. Tie ir sakārtoti pēc lietu izskatīšanas laika. Ņemot vērā Satversmes tiesas nolēmumu autoritāti un to salīdzinoši mazo skaitu, jāapsver

pieņēmušas konkrēta līmeņa tiesas. Līdz ar to nepieciešams veikt efektīvu atlases un sistematizācijas darbu. Kā jau minēts, izvēloties publicējamo nolēmumu atlases kritērijus, galvenā uzmanība būtu pievēršama Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācijai R(95)11.

Pamatprincipi, veicot nolēmumu atlasī, ir vispusīguma, objektivitātes un samērīguma princips, jo izvēlētajiem nolēmumiem jābūt tādiem, kas vispārīgi reprezentē attiecīgā sektora jurisprudenci. Informācijai jābūt arī viegli pieejamai un maksimāli īsā laikā. Jāievēro datu bāzes informācijas savlaicīga aktualizēšana. Pēdējos tiesu nolēmumus vajadzētu regulāri un saprātīgā termiņā ievadīt automatizētajā sistēmā. Rekomendācijā R(95)11 arī minēts, ka jaunākie augstāko tiesu instanču nolēmumi būtu jāpublicē mēneša laikā kopš pasludināšanas, bet uz pārējām tiesām attiecināms trīs mēnešu termiņš.

Tātad, ievērojot gan EP MK rekomendācijas, gan izvērtējot Latvijas pieredzi, var izdarīt secinājumu, ka minēto tiesu prakses apkopošanas un vispārināšanas darbu Latvijā visefektīvāk varētu veikt Tiesu prakses dokumentēšanas daļa. Šo daļu varētu izveidot kā Latvijas Republikas Augstākās tiesas struktūrvienību, veicot vienkāršu patreizējās Augstākajā tiesā izveidotās Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļas reformu. "Tiesu prakses dokumentēšanas daļas" nosaukums izvēlēts ņemot vērā struktūrvienību nosaukumu veidošanas principu Augstākajā tiesā. Augstākajā tiesā administratīvās struktūrvienības tiek veidotas kā "daļas". Piemēram, "Sabiedrisko attiecību daļa", "Finanšu un saimniecības daļa", u.c. Minētās reformas realizācijai nebūtu vajadzīga būtiska finansējuma piesaiste. Protams, finanšu līdzekļu papildu izlietojums tomēr plānojams Tiesu prakses dokumentēšanas daļas personālsastāva papildināšanai, kā arī struktūras ikdienas darbam nepieciešamo tehnisko risinājumu nodrošināšanai.

Savukārt līdz ar Tiesu administrācijas darba attīstību, arī tiesu prakses apkopošanas un vispārināšanas funkcijas varētu pakāpeniski pārņemt minētā tiesu sistēmas iestāde.

5.1. Tiesu prakses dokumentēšanas daļas darbības tiesiskais pamats, mērķi un pamatprincipi

Tiesu prakses dokumentēšanas daļas pamatuzdevums būtu strādāt gan ar Latvijas Vispārējā tiesu informatīvajā sistēmā (VTIS) jau pieejamajiem nolēmumiem, gan ar agrāk papīra formātā publicētās Latvijas tiesu prakses apkopošanu un ievadīšanu Tiesu prakses informatīvajā sistēmā jeb Tiesu nolēmumu datu bāzē (kas būtu jāizveido kā papildu modulis VTIS sistēmā).

---

iespēja šo publikācijas sistēmu uzlabot, katrā spriedumā atsevišķi izdalot svarīgākās tēzes un norādes uz konstitucionālajiem principiem, kā tas tiek darīts Igaunijā. Pie spriedumiem var norādīt arī atsauces uz profesionāliem komentāriem specializētajos žurnālos. Francijā elektroniskajā datu bāzē tiek atsevišķi sistematizētas arī konstitucionālās tiesas spriedumos minētās atsauces uz tiesību doktrīnas atziņām.

Ja Tiesu prakses dokumentēšanas daļa tiek izveidota kā Latvijas Republikas Augstākās tiesas struktūrvienība, tad daļas darbības nolikumu un instrukciju apstiprinātu Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

Tiesu prakses dokumentēšanas daļas nolikumā būtu jāietver vispārējie noteikumi par daļas darbības mērķiem, uzdevumiem, tiesībām, vadību un personālsastāvu. Latvijas situācijā šādā struktūrā optimālajam darbinieku skaitam nevajadzētu pārsniegt 4-5 cilvēkus. Daļas administratīvo darbu vadītu Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāja iecelts vadītājs (viņam / viņai nav obligāti jābūt tiesnesim / tiesnesei). Tiesu prakses dokumentēšanas daļas darbībā vajadzētu piedalīties arī vismaz diviem Augstākās tiesas priekšsēdētāja nozīmētiem tiesnešiem un tiesneša kandidātiem (piemēram, uz sešu mēnešu perioda rotācija principa bāzes), kuri pārraudzītu daļas veikto tiesu prakses apkopošanas un vispārināšanas darbu. Svarīgi atzīmēt, ka jau patlaban spēkā esošais likums "Par tiesu varu" pieļauj tiesnešu un tiesnešu kandidātu norīkošanu darbā citā tiesā. Likuma 86.¹ panta (Tiesneša tiesības ieņemt citus amatus) 1. daļā noteikts: "Tiesnesi ar viņa piekrišanu un tiesas priekšsēdētāja atļauju uz noteiktu laiku var norīkot darbā citā tiesā (arī augstākas instances tiesā), Tieslietu ministrijā vai starptautiskā organizācijā (turpmāk — cita institūcija)." Attiecībā uz tiesneša kandidātiem likuma 52. panta (Rajona (pilsētas) tiesas tiesneša kandidāts) 4. daļā noteikts: "Kārtību, kādā tiesneša kandidāts stažējas un kārtu kvalifikācijas eksāmenu, nosaka Tieslietu ministrija." Tātad, jau patlaban pastāv tiesisks pamats uz laiku norīkot tiesnešus / tiesneša kandidātus darbam Tiesu prakses dokumentēšanas daļā (ja tāda tiks izveidota).

Vēl Tiesu prakses dokumentēšanas daļā vajadzētu nodarbināt vismaz divus pastāvīgos referentus (juristus ar augstāko profesionālo izglītību), kas veiktu ikdienas darbu tiesu nolēmumu apkopšanā, atlasē, apstrādē, sistematizēšanā un ievadīšanā Tiesu prakses informatīvajā sistēmā jeb Tiesu nolēmumu datu bāzē. Tiesu prakses dokumentēšanas daļas nolikuma projekts pievienots Pētījuma pielikumā Nr.4.

EP MK Rekomendācijā arī noteikts, ka tiesu nolēmumu atlase informatīvajā sistēmā ir jāveic tikai saskaņā ar iepriekš noteiktām vadlīnijām. Tādēļ Tiesu prakses dokumentēšanas daļas darbības instrukcijā būtu jānosaka kārtība, kādā veidā un pēc kādiem principiem Tiesu prakses dokumentēšanas daļa veic tiesu nolēmumu apkopšanu, atlasī, apstrādi un ievadīšanu Tiesu nolēmumu datu bāzē. Ieteicamais pamatavots minētās instrukcijas saturam būtu jau Pētījumā vairākkārt minētā EP MK Rekomendācija Nr.R(95)11. Rekomendācijas tekstu skatīt Pētījuma pielikumā Nr.6.

5.2. Informācijas atlase un ievade Tiesu nolēmumu datu bāzē

Lai Tiesu prakses dokumentēšanas daļas darbs būtu efektīvs un sasniegtu vēlamos rezultātus, jāuzsver visu Latvijas tiesu instanču aktīva līdzdalība Latvijas tiesu prakses vispārināšanas darbā. Izvērtējot ārvalstu pieredzi, ieteicams ieviest informācijas atlases divu līmeņu modeli. Šāds modelis paredzētu, ka pirmajā līmenī Latvijas tiesas pašas pēc konkrēti definētiem kritērijiem atlasītu juridisku interesi

izraisošos un par tiesu prakses attīstību liecinošos nolēmumus un virzītu šo informāciju otrā līmeņa atlasei un apstrādei Tiesu prakses dokumentēšanas daļā.

5.2.1. Atlases veikšana tiesā

Sākotnējā nolēmumu atlase tiesu prakses informatīvās sistēmas vajadzībām tātad būtu veicama jau visu Latvijas tiesu līmenī. Priekšatlasē tiesas noteiktu to nolēmumu apjomu, kas būtu virzāms tālākai atlasei un apstrādei Tiesu prakses dokumentēšanas daļā. Ņemot vērā, ka tiesas Latvijā nereti saskaras ar kadru trūkuma problēmu, nolēmumu priekšatlasē procedūrai jābūt pēc iespējas vienkāršākai. Nolēmumu atlases procedūru tiesā varētu veikt attiecīgās tiesas priekšsēdētāja nozīmēts atbildīgais tiesnesis. Atkarībā no tiesnešu skaita konkrētajā tiesā, ieteicams atbildīgo personu par tiesu prakses vispārināšanas pārzināšanu nozīmēt pēc rotācijas principa. Šādā veidā tiktu nodrošināta arī visu attiecīgās tiesas tiesnešu informētība par tiesu prakses attīstību un tiktu pilnveidota katra tiesneša profesionālā pieredze. Protams, arī tiesnesis, kurš pieņem konkrēto nolēmumu, var īpaši norādīt uz tā publicēšanas nepieciešamību, izdarot attiecīgu atzīmi VTIS sistēmā vai arī uz nolēmuma papīra kopijas, kas tiek saglabāta tiesā un kuru pārskatītu par tiesu prakses vispārināšanu atbildīgais tiesnesis. Priekšatlase nozīmē, ka nolēmumi tiek virzīti tālāk uz Tiesu prakses dokumentēšanas daļu tad, ja pastāv konkrētas pazīmes, vairāk vai mazāk formāli kritēriji. Piemēram:

- nolēmuma teksts ietver tiesas sniegtu argumentētu atbildi uz tiesību jautājumu (piemēram, lietas, kurās tiesa vienkārši apstiprina mierizlīgumu nebūtu atlasāmas publicēšanai);
- tiesas nolēmums ir pieņemts lietā, kurā pastāv strīds (tātad, piemēram, nebūtu atlasāmi nolēmumi lietās, kurās atbildētājs pilnībā atzīst prasību vai arī no juridiskās argumentācijas viedokļa tādās “nekomplīcētās” lietu kategorijās kā izlikšana no dzīvojamajām telpām īres saistību neizpildes dēļ);
- tiesas nolēmuma argumentācija balstās galvenokārt uz materiālajām tiesību normām (piemēram, nebūtu atlasāmi nolēmumi, kas skar tikai procesuālus jautājumus kā procesuālo termiņu neievērošanas sekas. Protams, strīdi par sarežģītākiem procesuālajiem jautājumiem arī var radīt juridisku interesi un tādēļ būtu virzāmi atlases otrajam līmenim Tiesu prakses dokumentēšanas daļā);
- nedrīkstētu virzīt publicēšanai tādus nolēmumus, kas atklāj sensitīvus datus par personu privāto dzīvi, pat ja iesaistīto pušu vārdi tiek aizklāti (piemēram, laulības šķiršanas lietas, kas vairāk skar personu intereses nevis juridisku jautājumu izvērtēšanu).

Tiesu prakses dokumentēšanas daļai būtu jāveicina Latvijas tiesu darbinieku līdzīgu attieksmi attiecībā uz publicēšanai virzāmajiem spriedumiem, lai no vienas puses atlasei virzītās informācijas nebūtu ne pārmērīgi daudz, nedz arī pietrūktu.

Tiesu prakses dokumentēšanas daļai vajadzētu paredzēt tiesības nepieciešamības gadījumā izprasīt no tiesām tos nolēmumus, kuru teksti nav pieejami VTIS.

5.2.2. Atlases veikšana un informācijas apkopošana Tiesu prakses dokumentēšanas daļā

Tiesās veiktās priekšatlases mērķis ir norādīt uz to nolēmumu apjomu, kas var tikt uzskatīti par pietiekami piemērotiem apstrādei un ievietošanai Tiesu nolēmumu datu bāzē. Tomēr iespējams, ka arī pēc veiktās priekšatlases saglabāsies pietiekami liels skaits tādu nolēmumu, kam ir rutīnas raksturs un kas nepapildina jau pastāvošo tiesu judikatūru.

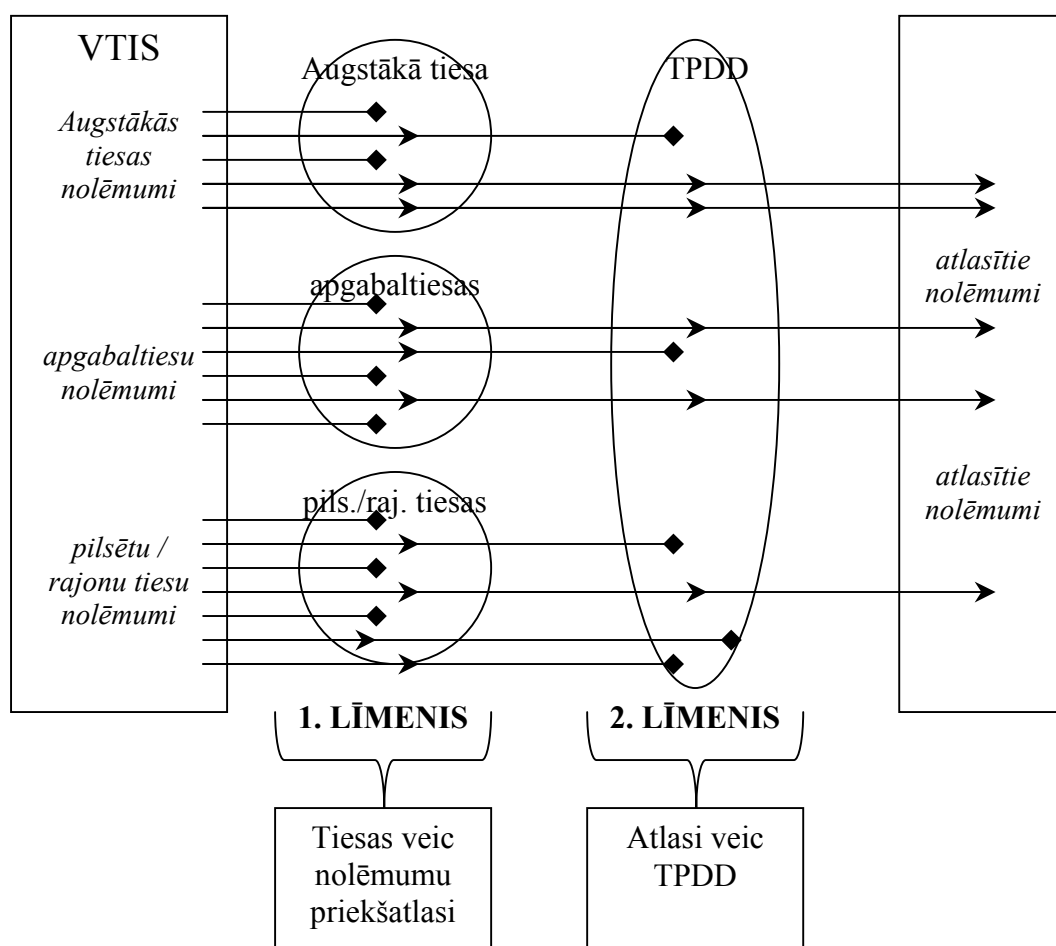
Skaidrs, ka Tiesu prakses dokumentēšanas daļā veiktajai atlasei nāksies piemērot ne tikai objektīvās, bet arī subjektīvās atlases kritērijus. Tādēļ ļoti daudz kas būs atkarīgs no atlases veicēja profesionalitātes un objektivitātes. Atlases veicējam un tiesu nolēmumu apstrādes darba pārraudzītājam ir jābūt augsti kvalificētam juristam. Pastāv divas izvēlēs iespējas: pozitīvā vai negatīvā atlase. Pozitīvā atlase nozīmē tiesas nolēmuma virzīšanu iekļaušanai publiskajā tiesu prakses informatīvajā sistēmā. Turpretim, negatīvās atlases rezultātā nolēmums netiek padarīts pieejams jebkuram lietotājam, tomēr tas var palikt pieejams tiesu prakses informatīvās sistēmas pamatlietotājiem (t.i. galvenokārt tiesnešiem). Tiesas nolēmumu divpakāpju atlases modelis attēlots Shēmās Nr.1. un Nr.2. (skat. zemāk).

Pirmajā shēmā ir attēlots process kā tiesu līmenī tiek identificēti Vispārējā tiesu informatīvajā sistēmā (VTIS) pieejamie nolēmumi, kas izraisa juridisku interesi, un tiek virzīti uz Tiesu prakses dokumentēšanas daļu tālākai apstrādei. Kā redzams, Tiesu prakses dokumentēšanas daļa īsteno otrā līmeņa izvērtēšanu un tad veic tiesas nolēmuma apstrādi un ievietošanu Tiesu nolēmumu datu bāzē (tiesu prakses informatīvajā sistēmā), kura savukārt ir VTIS sistēmas modulis.

(skat. Shēmu Nr.1. nākamajā lappusē)

Shēma Nr. 1

Tiesu prakses informatīvajā sistēmā pieejamo nolēmumu atlase

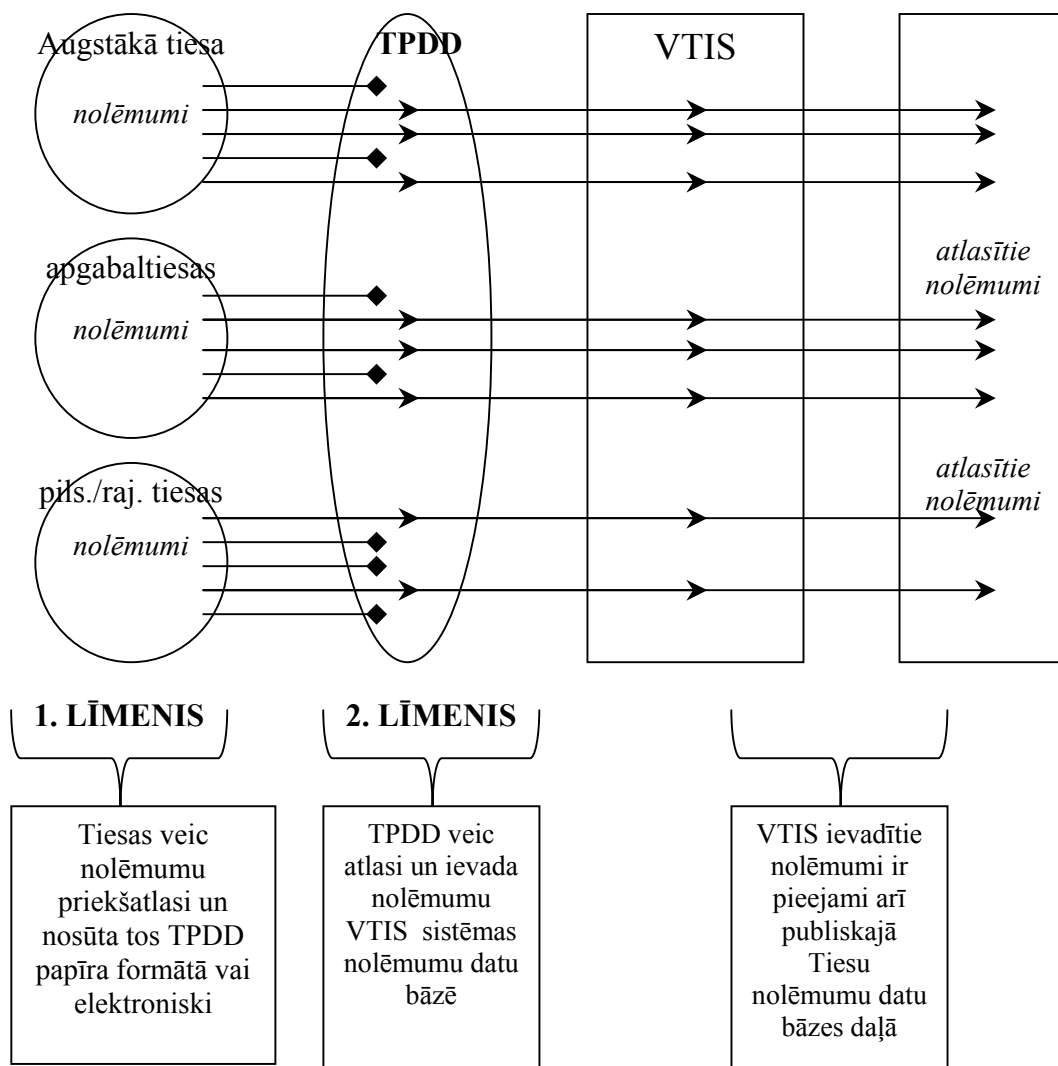

Tomēr pārejas periodā, kamēr pilnīgi visi Latvijas tiesu nolēmumi jau tiesu līmenī netiek vēl ievadīti VTIS, būtu jāpieņem kārtība, ka tiesas nosūta uz Tiesu prakses dokumentēšanas daļu (TPDD) jau pēc formāliem kritērijiem atlasītus nolēmumus “papīra formā”, kuru publicēšanas nepieciešamību izvērtē arī TPDD un, ja nepieciešams, nodrošina nolēmuma apstrādi un ievadīšanu VTIS, no kuras nolēmuma teksts savukārt ir pieejams tiesu prakses informatīvajā sistēmā kā norādīts Shēmā Nr.2 zemāk.

(skat. Shēmu Nr.2. nākamajā lappusē)

Shēma Nr. 2

Nolēmumu atlase pārejas posmā, ja tiesā pagaidām nepastāv iespēja nolēmumu ievadīt uzreiz Vispārējā Tiesu informatīvajā sistēmā (VTIS)

Šāda atlases modeļa gadījumā pieaugs laika patēriņš un, iespējams, arī izmaksas saistībā ar spriedumu tekstu pārsūtīšanu no tiesas uz Tiesu prakses dokumentēšanas daļu un atsevišķu ievadi Tiesu nolēmumu datu bāzē. Tādēļ pārejas periodam vajadzētu būt pēc iespējas īsākam.

5.3. Publicējamo nolēmumu atlasē kritēriji un vispārināšanas metodoloģija

5.3.1. Pamata kritērijs – nolēmums izraisa juridisku interesi

Juridiskā interese. Galvenais nolēmumu atlasē kritērijs ir juridiskā interese, ko izraisa nolēmums, un tā noderīgums tiesu judikatūras veidošanā. Par šo kritēriju nepastāv domstarpības ārvalstu un Latvijas praksē. Zināmā mērā juridiskās intereses konstatēšana ir augsti kvalificēta jurista profesionālās intuīcijas uzdevums. Atlasē veicējam jāspēj uztvert vai nolēmums papildina tiesu judikatūru¹⁰⁴, atspoguļo tiesību izpratnes tendenci, tiesas nostāju faktu izvērtēšanā un likumu piemērošanā tādā veidā, ka attiecīgais nolēmums varētu būt svarīgs atbilstošu un pamatotu zināšanu iegūšanai par tiesu praksi attiecīgajā tiesību nozarē vai apakšnozarē.

Principiāla rakstura nolēmumi. Neapšaubāmi, datu bāzē jāpublicē principiāla rakstura nolēmumi. Šeit runa ir par nolēmumiem, kas veltīti kādam vispārīgam tiesību principam, tiesību normas iztulkojumam, tiesību robu aizpildes metodoloģijai un tiesību tālākveidošanai. Tiesu nolēmumu datu bāzē būtu ieteicams ievadīt arī Satversmes tiesas nolēmumus, jo tie ietver daudzas autoritatīvas atbildes uz principiāliem tiesību jautājumiem.

Pastāvīgās prakses grozīšana. Bez tam ir jāpublicē nolēmumi, kas groza pastāvīgo tiesu praksi vai izlemj vispārīga rakstura strīdīgu jautājumu. Diemžēl Latvijas tiesu praksē vēl ir sastopami gadījumi, kad viena tiesu instance īsā laika periodā sniedz visai atšķirīgas atbildes uz vienu tiesību jautājumu. Tādēļ jāatzīmē, ka tomēr pastāv argumentācijas prasības nosacījums, kas visu līmeņu tiesām būtu jāievēro akceptētās tiesu prakses maiņas gadījumā¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Piemēram, Francijā, saskaņā ar statistiku par Kasācijas tiesas nolēmumiem, kā arī par Parīzes un Versaļas Apelācijas tiesas nolēmumiem, tikai 10 % no lēmumiem ir bijuši “izglītojoši un noderīgi”. Pārējos gadījumos runa bija tikai par “elementāriem procesuālajiem jautājumiem” vai arī tika atkārtoti “sen pieņemti un apstiprināti” lēmumi.

¹⁰⁵ Kā piemēru var minēt Šveices Augstākās tiesas secinājumu lietā nr.124 v 386, 1998:

Saskaņā ar Šveices Apdrošināšanas tiesas praksi, apdrošinātājs varēja iesniegt lietu izšķiršanai tādā gadījumā, ja pastāv šaubas, vai apdrošinātajam ir tiesības uz prasību. Šāda procedūra tika uzsākta tikai tad, ja vēl nebija veikti maksājumi. Dotajā gadījumā apdrošinātājs griezās tiesā jau pēc maksājumu izdarīšanas. Tātad, apdrošinātājs nerīkojās atbilstoši tiesu praksei, izmaksājot dienas naudas atlīdzību un apmaksājot kursu izdevumus, un tomēr uzsākot “šaubu gadījuma procedūru”. Apdrošināšanas tiesa atteicās pieņemt pieteikumu par procedūras ierosināšanu. Jautājums, uz ko nācās atbildēt Šveices Augstākajai tiesai bija, vai šajā gadījumā jāturas pie esošās prakses?

Šveices Augstākā tiesa atcēla Apdrošināšanas tiesas lēmumu un norādīja, ka “šaubu gadījuma procedūras” ierobežošana uz vēl neizmaksātajām dienas naudām, pamatojoties uz minēto tiesu praksi, vairs neatbilst kantonu administratīvajai praksei. Izmaksu perioda laikā var mainīties situācija, var saņemt jaunu informāciju par lietas apstākļiem, kā rezultātā kases lēmums par maksājumu veikšanu (vai neveikšanu) var izrādīties nepamatots. Tādēļ nepieciešams ik mēnesi pārbaudīt pamatu šādām izmaksām. Kantoni jau sen pārgājuši pie prakses, kad “šaubu gadījuma procedūra” tiek veikta jau uzsāktiem regulāriem maksājumiem. Tādēļ vēlams, ka Šveices apdrošināšanas tiesa pielāgotu savu praksi esošajai kantonu tiesu praksei.

Tālāk Augstākās tiesas viedoklī tika paskaidrots: “Ja par labu prakses izmaiņām neliecina izšķiroši iemesli, jāturas pie līdzšinējās prakses. Iepretim tiesiskās drošības postulātam prakses izmaiņas var pamatot tikai tad, ja jaunais risinājums atbilst labākam ratio legis, mainīto ārējo apstākļu vai grozīto juridisko uzskatu izpratnei (BGE 123 V 157 Erw. 3b, 122 V 129 Erw. 4, 121 V 85 f. Erw. 6a, 92 Erw. 5b, 119 V 260 Erw. 4a).

Jaunās likumdošanas piemērošana. Kad stājas spēkā jauni normatīvie akti, ir jāpublicē pirmie nolēmumi, kas nākotnē orientēs tiesu praksi. Savukārt, nolēmumi, kas attiecas uz detaļām, kuras cieši saistītas ar konkrētās lietas īpatnībām, tas ir, nolēmumi, kas pilnībā attiecas uz īpašiem apstākļiem, nebūtu jāvirza publicēšanai Tiesu nolēmumu datu bāzē.

5.3.2. Hierarhiskā atlase

Hierarhiskā atlase noved pie prioritātes piešķiršanas augstākas instances tiesas nolēmumiem. Ar šīs atlases paņēmieni iespējams ierobežot tiesu prakses informatīvajā sistēmā pieejamās informācijas daudzumu. Turklāt izvēle ir stingrāka, ja pastāv iespēja tiesas nolēmumiem tikt pārsūdzētiem. Šķiet dabiski, ka lielāka nozīme ir augstākās tiesu instances nolēmumiem, jo sakarā ar izslēgto pārsūdzības iespēju vairāk nepieciešams, lai tie būtu zināmi.

Svarīgi apzināties, ka kritērijs ne tik daudz ir tiesas rangs, bet atbilde uz tiesību jautājumu, ko sniedz pēdējā pārsūdzības instance. Taču uzmanība jāpievērš arī pirmās instances tiesas nolēmumiem, jo konkrētai personai nereti ir svarīgāk zināt šo praksi nevis, piemēram, konstitucionālās tiesas viedokli jautājumā, kas personu tieši neietekmē.

Pirmskara laikā Senāta spriedumu birojs sistematizēja tikai Senāta spriedumus vai lēmumus. Atlase tika ierobežota tikai ar visaugstākās tiesas instances spriedumiem. Patreizējā situācijā pirmās instances un apelācijas instances tiesu nolēmumi Latvijā noteikti nebūtu atstājami bez ievēribas. Šajā ziņā pozitīva ir patreizējā AT Plēnuma un tiesu prakses vispārināšana daļas pieredze, kas gatavo uzziņas par tiesu praksi, izprasot nolēmumus no visu līmeņu Latvijas tiesām.

Kļūdaini būtu par tiesību avotu uzskatīt tikai likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu.¹⁰⁶ Tādēļ, gadījumā, ja arī likumīgā spēkā nestājies un pārsūdzēts nolēmums atbilst juridiskās intereses kritērijam, tas būtu publicējams Tiesu nolēmumu datu bāzē.

5.3.3. Atlase pēc tiesību nozarēm

Pirmskara Spriedumu biroja instrukcija paredzēja uzdevumu sistematizēt nolēmumus “pēc divām pamata mērauklām un sakarā ar to ... ved divus sekojošus krājumus ar tēzēm vai atzīmēm: (1) pēc likumiem un citiem tiesību avotiem pantu

---

Līdzšinējā prakse maināma tad, ja tā atzīta par nepareizu vai ja tā jāpadara stingrāka apstākļu izmaiņu dēļ vai, palielinoties tās ļaunprātīgai izmantošanai (BGE 123 V 157 Erw. 3b, 121 V 86 Erw. 6a, 119 V 260 f. Erw. 4a).” Spriedums publicēts: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts, Arbeitslosenversicherung Nr.66, Lausanne 1999, 386.-387. lpp.

¹⁰⁶ Kalniņš, Erlens. Publiskas ticamības princips tiesu praksē // Likums un tiesības, “Ratio iuris”, 1999. gada novembris, 1.sēj., Nr.3, 82.-83. lpp.

kārtībā un (2) pēc tiesiskiem priekšmetiem, sakārtojot tos pēc zīmvardiem alfabētiskā kārtībā.”¹⁰⁷ Pirmā daļa tāpat attiecas uz selekciju pēc tiesību nozarēm, bet otrā – pēc satura.

Atlase pēc tiesību nozarēm nepieciešama, ja sistēma tiek radīta īpašām lietotāju grupām. Arī Latvijas apstākļos šis atlases kritērijs būtu piemērojams, jo gan tiesību piemērotāji, gan pārējie interesenti galvenokārt specializējas konkrētā nozarē. Tādēļ tiesu prakses informatīvajā datu bāzē būtu izveidojamas tiesību pamatnozarū un apakšnozarū iedaļes iespējamība.

5.3.4. Atlase pēc satura

Atlase pēc satura ir visatbildīgākā, jo šeit subjektīvais faktors ir vislielākais. Kā jau noskaidrojām, šī kritērija pamatā ir prasme atlasīt nolēmumus, kas izraisa juridisko interesi. Rekomendācija R(95)11 dod dažus norādījumus arī šajā sfērā: “Juridiskā interese nozīmē to, ka tiesas nolēmums izsaka tiesību normu; piemēram radot juridisku precedentu, izsakot jurisprudences tendenci faktu izvērtēšanā, procesuālu praksi tādā veidā, ka nolēmums ir vai varētu būt nozīmīgs, lai iegūtu adekvātas un detalizētas zināšanas par tiesu praksi attiecīgajā tiesību nozarē.”

Juridisku interesi izraisa nolēmumi, kas attiecas uz tiesību normu interpretāciju, līguma noteikumu iztulkošanu, pierādījumu novērtēšanu u.tml. Rekomendācija brīdina neizslēgt arī tos nolēmumus, kas veicina tiesu prakses evolūciju. “Ievērojot to, juridiskās informācijas sistēmām vajadzētu ar adekvātiem intervāliem noglabāt nolēmumus, kas apstiprina vai pagriež otrādi tiesu “stingro praksi”. Vajadzētu sniegt nepieciešamos norādījumus, piemēram, pievienojot anotācijas par prakses apstiprināšanu vai grozīšanu.”

Attiecībā uz selekciju pēc satura pirmskara Spriedumu biroja galvenā uzmanība tika pievērsta nolēmumā iekļauto atziņu – tēžu sistematizācijai. Jāatzīmē, ka mūsdienās publicētajos tiesu prakses apkopojumos uzmanība lietās būtībai tiek pievērsta uzmanība tikai tiktāl, lai veidotu nolēmuma “virsrakstu”. Tiek rakstīts, piemēram, spriedums lietā Nr. ___ “Par juridisko personu īpašuma tiesību atjaunošanu uz zemi”. Virsraksts norāda tikai uz lietas būtību vai, labākajā gadījumā, tiesību jautājumu. Protams, virsraksts nevar paust juridiskās problēmas aprakstu un secinājumu, jo tas arī nav virsraksta mērķis. Arī izvēloties šo virsrakstu, atlases veicējam ir jābūt uzmanīgam. Tā piemēram laikrakstā “Latvijas Vēstnesis” publicēts Augstākās tiesas Senāta spriedums “Par Valsts ieņēmumu dienesta amatpersonu lēmumiem nodokļu aprēķināšanā”. Šāds virsraksts, šķiet, nesniedz informāciju par lietas būtību, kas patiesībā bija uzņēmuma ar nodokli apliekamā ienākuma noteikšana, pamatojoties uz termina “saistītie uzņēmumi” *ratio legis* noskaidrošanas, pielietojot sistēmisko un teleoloģisko interpretācijas metodi.

---

¹⁰⁷ Skat. Instrukcijas 10. punktu.

Pirms pieņemt galīgo lēmumu par atlasītā nolēmuma publicēšanas veidu, ieteicams apsvērt arī iespēju sastādīt aprakstus, kuros īsumā norādītu nolēmumā sniegto atbildi uz konkrēto tiesību vai interpretācijas jautājumu. Var pieminēt arī, ka padomju Latvijā tiesu nolēmumi tika publicēti LPSR Augstākās tiesas biļetenā, kur viss sprieduma teksts faktiski tika pārstāstīts tēžu veidā. Ar tēžu veidošanu gan tika zaudēta precizitāte, taču nolēmumu būtība bija viegli uztverami lasītājam.

Tātad, arī mūsdienās vissvarīgākais nolēmuma saturiskās atlases un apstrādes uzdevums būtu konstatēt vai tiesas nolēmums ietver tādu tiesas secinājumu (atzinumu, tēzi, maksimu), kas ietver atbildi uz tiesību jautājumu, un šo atbildi varētu izmantot arī citas tiesas līdzīgās lietās. Tieši šo tiesas atziņu pamatots apkopojums tad arī būtu tiesu prakses informatīvās sistēmas “zelta resurss”, jeb tā sauktā tiesu judikatūra.

5.4. Atlasīto nolēmumu apstrādes verbāli tehnoloģiskais process

Pētījuma ietvaros tika izstrādāts arī elektronisks modelis (uz MS Access programmas bāzes) par to kā reāli varētu notikt tiesas nolēmuma apstrāde Tiesu prakses dokumentēšanas centrā. Tiesas nolēmuma apstrādes mērķis ir to aprakstīt pēc iespējas detalizēti, sagatavot atslēgas vārdus un izdalīt tiesas sniegto atziņu uz tiesību jautājumu. Jo precīzāk nolēmums tiks aprakstīts, jo vieglāk to būs atrast Tiesu nolēmumu datu bāzē.

Ieteicams par katru juridiski interesanto tiesas nolēmumu aizpildīt informatīvu matricu, kuras pamata sastāvdaļas norādītas tabulā zemāk.

MATRICAS (A) DAĻA Vispārīga nolēmuma identifikācijas informācija	
Lietas veids :	(civillietā ; administratīvā lieta ; krimināllietā)
Tiesa :	(pilsētas, rajona tiesa ; apgabaltiesa ; Augstākās tiesas palāta ; Augstākās tiesas Senāts)
Tiesu instance (pēc hierarhijas) :	(pirmā instance ; apelācija ; kasācija)
Lietas numurs :	
Kumulatīvais indekss:	
Lietas būtība :	(piemēram, prasība par zaudējumu atlīdzību ; prasība par atjaunošanu darbā ; prasība par preču zīmes nelikumīgas izmantošanas pārtraukšanu ; prasība par īpašuma tiesību atzīšanu ; prasība par saistību dokumenta atzīšanu par spēkā neesošu ; sūdzība par ... ;)
Puses un trešās personas :	
Tiesas sastāvs :	
Prokurori :	

Pārstāvji :	
Lietas izskatīšanas laiks :	
Nolēmuma pasludināšanas laiks :	
Tiesas lēmums :	(piemēram, apmierināt ; apmierināt daļēji ; noraidīt)
Atzīme par nolēmuma stāšanos likumīgā spēkā :	(ir stājies likumīgā spēkā ; nav stājies likumīgā spēkā)
Nolēmuma pilns teksts :	

MATRICAS (B) DAĻA	
Identifikācijas informācija pēc nolēmuma satura	
Tiesību nozare (viena vai vairākas):	(piemēram, Civiltiesības ; Krimināltiesības ; Valsts tiesības ; Cilvēktiesības ; Procesuālās tiesības ; Administratīvās tiesības ; Komerctiesības ; Darba tiesības ; Nodokļu tiesības ; Bankrota tiesības ; Jūras tiesības ; Ekoloģiskās (vides) tiesības ; Finanšu tiesības ; Autortiesības ; Starptautiskās tiesības ; Eiropas Savienības tiesības ; Konstitucionālās tiesības ; Dabas resursu tiesības ; Konkurences tiesības ; Patērētāju tiesības ; ....)
Tiesību apakšnozare (viena vai vairākas) :	(piemēram, Ģimenes tiesības ; Mantojuma tiesības ; Lietu tiesības ; Saistību tiesības ; Patentu tiesības ; Dzīvokļu tiesības ; Apdrošināšanas tiesības ; Spriedumu izpildes tiesības ; Pašvaldību tiesības ; Īpašuma tiesības ; Vekseļu tiesības ; Personas datu aizsardzības tiesības ; Būvniecības tiesības ; Ķīlas tiesības ; Imigrācijas tiesības ;)
Tiesību jautājums :	piemēram, zaudējumu atlīdzība sakarā ar dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu
Nolēmumā ietvertās tiesas atziņas:	(tiesas sniegtās atziņas / atziņu teksts)

Nolēmumā izmantotie tiesību avoti:	(Satversme, starptautiskie līgumi, starpvalstu līgumi, likumi, citi normatīvie akti, norādot konkrētas tiesību normas) (vispārīgie tiesību principi)
Nolēmumā izmantotie tiesību palīgavoti :	(tiesu nolēmumi līdzīgās lietās) (tiesību publikācijas)
Ziņas par pārsūdzību un pārsūdzības rezultātiem :	(piemēram, nolēmums atstāts negrozīts, nolēmums atcelts daļā, nolēmums atcelts)
Pārsūdzības instances atziņas :	(Pārsūdzības instances atziņu teksts)
Ziņas par atkāpi no tiesu prakses, kā arī par augstāko pārsūdzības instanču konstatētajām atkāpēm no tiesību normām :	
Atslēgvārdi :	
Piezīmes:	
Saites :	

Protams, izstrādātās matricas sadaļas ir tikai pirmais projekts un pirms tās iespējamās ieviešanas praksē, noteikti nepieciešama apspriešana praktiķu vidū.

5.5. Pieejas līmeņi Tiesu nolēmumu datu bāzei

Kā jau konstatēts Pētījumā iepriekš, viens no galvenajiem Tiesu nolēmumu datu bāzes jeb tiesu prakses informatīvās sistēmas darbības mērķiem ir nodrošināt sabiedrībai brīvu pieeju korekti apkopotai atlasītai un sistematizētai tiesu praksei. Vienlaikus ir skaidrs, ka ne visa informācija ir padarāma publiska. Tādēļ šajā apakšnodaļā īsumā apskatīts jautājums par pieejas tiesībām Tiesu nolēmumu datu bāzē ievietotajai informācijai.

5.5.1. Neierobežota pieeja Tiesu nolēmumu datu bāzei

Ārvalstu prakse liecina, ka attiecībā uz tiesu prakses informatīvajām sistēmām tiek precīzi definētas pieejamības tiesības informācijai. Arī Latvijā neierobežota pieeja Tiesu nolēmumu datu bāzei būtu piešķirama konkrētam personu lokam. Līdzīgi kā ārvalstīs, šim personu lokam būtu jāietver tiesneši un tiesu darbinieki. Ar

salīdzinoši vienkāršu atļauju procedūru, informācijai dodama pieeja arī citu tiesību aizsardzības iestāžu darbiniekiem, advokātiem un zinātnieku pētījumu mērķiem.

5.5.2. Tiesu nolēmumu datu bāzes publiskā daļa

Savukārt internetā publiski pieejamās informācijas kategoriju definēšanai jāpievērš būtiska uzmanība, jo fizisko personu datu jautājums, privātuma aizsardzības jautājums, meklēšanas kritēriji un pati publikācijas forma kopumā ir nozīmīgi jautājumi. Ja kādam no minētajiem apstākļiem netiek pievērsta uzmanība un tādēļ rodas bieži strīdi, jeb publicēto nolēmumu teksti iegūst neuzticamības reputāciju, tad cietīs visa tiesu prakses publicēšanas ideja¹⁰⁸.

Vēlreiz jāuzsver, ka tiesu prakses vērtība ir agrāku tiesas nolēmumu motīvu daļā ietvertā atbilde uz to tiesību jautājumu, uz kuru tiesai izspriežamajā gadījumā ir jāatbild no jauna. Tādējādi var secināt, ka tas, kas spriedumā var likumīgi interesēt trešās personas, kuras nav puses šajā procesā, ir norāde par tiesu, kas lēmusi, sprieduma pasludināšanas datums, faktu rezumējums, motivācija jeb nolēmumā ietvertās tiesas atziņas, rezolutīvās daļas būtība un pārsūdzības instances atziņas. Savukārt interese, piemēram, par fizisko personu vārdiem, viņu adresēm, mantisko stāvokli, veselības stāvokli, ģimeni, uzliktajiem sodiem un citu informāciju nav savietojama ar vispārējo privātuma aizsardzības principu. Lai gan arī Tiesu nolēmumu datu bāzes publiskajā daļā nodrošināma pieeja tiesu nolēmumu tekstiem (t.i. ne tikai galvenajām atziņām un tēzēm, bet arī pārējām nolēmuma daļām), tad fizisko personu dati noteikti aizklājami ar tehniskiem paņēmieniem, vienlaikus tomēr nezaudējot nolēmuma saturisko būtību.

Svarīgi atzīmēt, ka arī Tiesu nolēmumu datu bāzes publiskajā daļā iespējamajiem informācijas meklēšanas kritērijiem ir jāatbilst augstāk minētajiem apsvērumiem. Tādēļ ierosināms tiesu prakses informatīvās sistēmas publiskajā daļā nodrošināt informācijas meklēšanas iespējas pēc šādiem parametriem: lietas veids ; tiesa ; tiesu instance (pēc hierarhijas) ; kumulatīvais indekss ; lietas būtība ; nolēmuma pasludināšanas datums ; atzīme par nolēmuma stāšanos likumīgā spēkā ; tiesību nozare ; tiesību apakšnozare ; nolēmumā izmantotie tiesību avoti ; nolēmumā izmantotie tiesību palīgavoti ; ziņas par nolēmuma pārsūdzību un pārsūdzības rezultātiem.

5.6. Tiesu nolēmumu datu bāzē publicētās informācijas statuss

Attiecībā uz tiesu prakses publicēšanas nepieciešamību jautājumiem nevajadzētu rasties, tomēr neskaidrības sabiedrībā var izraisīt publiskajā Tiesu nolēmumu datu bāzē pieejamo nolēmumu statuss. Protams, tiesas nolēmuma rezolutīvā daļa attiecas uz lietā iesaistītajām pusēm: visbiežāk tiesa izsakās par prasību, kura satur kādas personas vienpusēji izdarītus slēdzienus, lai panāktu to, ko viņa uzskata par savām tiesībām konkrētajā gadījumā. Attiecīgi, tiesnesis lemj, vai

¹⁰⁸ Sal. Kavass I.Igor Law Reporting: Comparisons between Western Europe and Common Law Countries München: International Journal of Law Libraries” Vol.5(1977) Verlag Dokumentation, p 105.

tiesības, tā kā viņš tās interpretē vai ir interpretējis, piemērojot faktiskajiem apstākļiem, kas viņam tiek uzrādīti, apstiprina vai nē iesniegtos secinājumus. Ir acīmredzams, ka šādā ziņā tiesnesis risina uz konkrētām personām attiecināmu tiesisku attiecību (atsevišķa kategorija ir Satversmes tiesas nolēmumi, kas attiecas uz prasībām, kas vērstas tieši pret vispārīgām normām, proti, nolēmumi, kas attiecas uz normatīvo aktu atbilstību Satversmei, kur vispārīga akta spēkā neesamības konstatācijai var būt sekas tikai attiecībā uz visiem pilsoņiem¹⁰⁹).

Tad kādas ir tiesas nolēmuma publikācijas sekas informatīvā sistēmā, kā arī papīra formātā? Romāņu - ģermāņu tiesību saimes valstīs tiesu prakse tiek atzīta par tiesību palīgavotu, kam nav normatīva spēka. Tas atbilst Justiniāna kodeksā ietvertajam principam: “Non exemplis sed legibus judicandum est.”¹¹⁰. Sekojoši kodificēto tiesību valstīs vispārīgā gadījumā pastāv princips, ka tiesas nolēmums attiecas tikai uz lietā iesaistītajām pusēm un tā motivācijai nav normatīvi saistoša rakstura. Kā augstāk norādīts, tiesu prakses kā tiesību palīgavota vērtība ir agrāku tiesas nolēmumu motīvu daļā ietvertā atbilde uz to tiesību jautājumu, uz kuru tiesa izspriežamajā gadījumā atbild no jauna.

Attiecībā uz tiesību piemērotājiem, tiesu prakses sistematizācijas mērķis ir panākt iespējami pilnīgākas un vienveidīgākas izpratnes veidošanos par konkrētu tiesību normu interpretāciju un iztulkošanu. Praktiski vēlamais rezultāts izpaudīsies lielākā tiesas prognozējamībā, taisot profesionālus spriedumus. Mazāk būs pārsūdzēto un atcelto spriedumu, kas Latvijas situācijā ir īpaši vēlams. Tiesību piemērotājiem nevajadzētu attiekties pret tiesu prakses sistematizācijas praktisko vērtību noraidoši, par iemeslu minot savu pakļautību tikai un vienīgi likumam. Šāds arguments ir šķietami pamatots tikai virspusēji. Konkrētai tiesiskai attiecībai piemērojamās tiesību normas teksts ir viens un tas pats analogiskās lietās (protams, izņemot normas grozīšanu likumdošanas ceļā). Tātad, arī likuma piemērošanas sekām būtu jābūt līdzīgām līdzīgās lietās. Tiesību normas piemērošana nereti balstās uz interpretāciju jeb iztulkošanu. Savukārt interpretācijas tehnika un rezultāts ir rakstiski nostiprināti tiesu nolēmumu motīvu daļā. Nolēmumā ietvertā atziņa tad arī ir pamatots tiesību palīgavots analogiskās lietās, kas tiesnešiem būtu jāņem vērā. To ievērojot, paaugstināsies arī tiesneša darba rezultāti (samazināsies lietu izskatīšanas ilgums, atmetot diskusijas par jau taisnīgi atrisinātu tiesību jautājumu, kā arī strauji mazināsies atcelto nolēmumu skaits). Līdz ar to tiesību piemērotāja pastāvīgās profesionālās izglītošanās rezultāts būs gan taisnīguma principa nodrošināšana tiesas spriešanā, gan straujas karjeras attīstības iespējas.

---

¹⁰⁹ Satversmes tiesas kompetenci nosaka Latvijas Republikas Satversme // Latvijas Vēstnesis 1993. gada 1. septembris, Nr. 43 un Satversmes tiesas likums // Latvijas Vēstnesis, 1996.gada 14. jūnijs, Nr. 103.

¹¹⁰ No latīņu valodas: “Nevis piemēram, bet likumam ir spēks”.

6. Pētījuma galvenie kopsavilkuma secinājumi

Par Tiesu prakses sistematizēšanas un vispārināšanas mērķi un aktualitāti

- Tiesu prakses pamatota sistematizēšana un vispārināšana ir būtisks uzdevums demokrātiskas valsts attīstībā. Pirmkārt, tiesu prakses sistematizēšana un vispārināšana notiek tiesību adresātu informēšanai un šādi palīdz realizēt tiesiskās paļāvības principu. Otrkārt, tiesību piemērotājiem tiek nodrošināta viegla iespēja sekot tiesu prakses attīstībai. Treškārt, sistematizētas tiesu prakses pieejamība iegūst nozīmīgo funkciju nodrošināt tiesību piemērotāju uzticamību un prestižu “no ārpuses”. Proti, nolēmumu satura analīzi un efektīvu pētniecību iespējams veikt tikai padarot nolēmumus publiskus (kas pats par sevi ir demokrātijas princips). Visbeidzot, tiesu nolēmumu pieejamība palīdz tiesību praktiķiem juridiskās argumentācijas gatavošanā, kā arī tiesību zinātnes studijās.
- Tiesu prakses sistematizēšanas un vispārināšanas jautājuma aktualitāte Latvijā, cita starpā, saistīta arī ar likumprojekta “Tiesu iekārtas likums” 4.panta 2.daļu, kas paredz “*Ja, izskatot citu lietu, nepieciešams atkāpties no pieņemtās tiesu prakses, tad tiesnesis ir tiesīgs to darīt, pienācīgi argumentējot savu viedokli.*” No minētā secināms, ka tiesnešiem būtu jānodrošina pieeja modernam informatīvam resursam, ar kura palīdzību iespējams operatīvi iepazīties ar pamatoti apkopotu, atlasītu un sistematizētu informāciju par Latvijas tiesu judikatūru un tās attīstību.

Par tiesu prakses apkopšanas vēsturiskajām tradīcijām ārvalstīs un tiesu prakses informatīvo sistēmu darbību mūsdienās

- Darba izstrādes ietvaros veiktā aptauja un ārvalstīs veikto pētījumu analīze liecina, ka tiesību palīgavotu apkopšanai ir nozīmīgas tradīcijas Rietumeiropas demokrātiskajās valstīs ar Latvijai radniecīgu tiesību sistēmu. Tiesību attīstības gaitā ir nostiprināts secinājums par agrākās tiesu nolēmumu prakses jeb tiesu judikatūras kā tiesību palīgavota vērtību. Par minēto liecina aktīva tiesu nolēmumu apkopšana tiesu kartotēkās, dokumentācijas centros, spriedumu birojos, kas savukārt nodrošina augsti profesionālu tiesību piemērošanas kultūru. Savukārt mūsdienu modernās tehnoloģijas un operatīvās datu atjaunošanas iespējas pieļauj ideālu augstāk minēto principu un tradīciju turpināšanu un pilnveidošanu.
- Mūsdienās ārvalstīs joprojām nepastāv vienota pieeja tiesu prakses informatīvo sistēmu veidošanā, lai gan galvenie mērķi un sistēmu principi ir ļoti līdzīgi. Tādēļ arī Latvijai būtu jāveido tiesu prakses informatīvā sistēma, kas atbilstu vietējām prasībām, bet vienlaikus arī nodrošinot attīstības iespējas, piemērotību un noteiktu savietojamību ar Eiropas tiesu prakses informatīvajām sistēmām.

- Vienota pazīme ārvalstu tiesu nolēmumu informatīvo sistēmu darbībā ir plaša tiesību avotu pieejamība. Sistēmas lietotājam ir nodrošinātas iespējas tiešsaistē piekļūt tiesību avotiem, uz kuriem pamatots attiecīgais tiesas nolēmums. Tā, piemēram, tiek nodrošināta saistība ar vietējo un starptautisko normatīvo aktu datu bāzēm, citu tiesu nolēmumu tekstiem, kā arī tiesību zinātnes publikāciju sistematizētiem resursiem.
- Konkrēti secinājumi par Vācijas, Austrijas, Beļģijas, Luksemburgas, Dānijas, Somijas, Norvēģijas, Grieķijas, Čehijas, Igaunijas un Lietuvas attiecīgo labāko pieredzi tiesu prakses informatīvo sistēmu veidošanā, informācijas apkopošanā un atlasē, normatīvā regulējuma nodrošināšanā, un minētās pieredzes sakaru ar Latvijas situāciju iekļauti Pētījuma 3.2. nodaļas attiecīgajās apakšnodaļās par katru minēto ārvalsti.
- Ievērojot Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā, veidojot Latvijas tiesu prakses informatīvo sistēmu, nepieciešams nodrošināt pieeju arī pamatoti atlasītiem ES tiesu prakses resursiem latviešu valodā. Lai arī lielā prakses materiālu apjoma dēļ latviešu valodā sākotnēji būs iespējams ievietot tikai ilustratīvus piemērus, šīs informācijas pieejamība pamudinātu tiesību piemērotāju un citu sistēmas lietotāju vēlmi tālākizglītoties ES tiesību jautājumos.
- Pilnveidojot tiesu prakses sistematizēšanu un vispārināšanu Latvijā, nepieciešams pievērst uzmanību starptautiskajiem tiesību aktiem šajā jomā. Nedrīkst atstāt bez ievēribas Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijas, jo tās skar tieši tos jautājumus, kuru risināšana patlaban Latvijā ir aktuāla. Jo īpaši jāievēro Latvijas un mūsu valstij saistošo starptautisko normatīvo dokumentu prasības saistībā ar fizisko personu datu aizsardzību, jo to pārkāpšanas gadījumā pastāv ievērojams materiālās atbildības risks.

Par tiesu prakses sistematizēšanas un vispārināšanas darba pilnveidošanu Latvijā

- Latvijai ir nozīmīgas tradīcijas tiesu nolēmumu apkopošanā, kas veidojušās 1920-1930 gadu laikā. Šīm tradīcijām būtu jāveido zināma bāze tiesu palīgavotu apkopošanas tradīcijās arī mūsdienās, kad informācijas tehnoloģiju progress piedāvā plašas iespējas tiesu prakses informatīvo projektu jomā.
- Latvijā jau ir realizēti vairāki projekti ar mērķi izveidot vienotu tiesu informatīvo sistēmu, radīt priekšnoteikumus tiesas procesu caurskatāmībai un tādējādi veicināt korupcijas iespēju izslēgšanu. Tomēr Latvijas situācijā joprojām nepieciešams būtisks ieguldījums tieši tiesu prakses sistematizēšanas un vispārināšanas darba pilnveidošanā un modernizēšanā.
- Ievērojot gan EP MK rekomendācijas, gan izvērtējot Latvijas pieredzi, var izdarīt secinājumu, ka tiesu prakses apkopošanas un vispārināšanas darbu

Latvijā visefektīvāk varētu veikt Tiesu prakses dokumentēšanas daļu. Šo daļu varētu izveidot kā Latvijas Republikas Augstākās tiesas struktūrvienību, veicot vienkāršu patreizējās Augstākajā tiesā izveidotās Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļas reformu. Reformas realizācijai nebūtu vajadzīga būtiska finansējuma piesaiste. Protams, finansu līdzekļu papildu izlietojums tomēr plānojams Tiesu prakses dokumentēšanas daļas personālsastāva papildināšanai, kā arī struktūras ikdienas darbam nepieciešamo tehnisko risinājumu nodrošināšanai.

- Tiesu prakses dokumentēšanas daļas pamatuzdevums būtu strādāt gan ar Latvijas Vispārējā tiesu informatīvajā sistēmā (VTIS) jau pieejamajiem nolēmumiem, gan ar agrāk papīra formātā publicētās Latvijas tiesu prakses apkopošanu un ievadīšanu Tiesu prakses informatīvajā sistēmā jeb Tiesu nolēmumu datu bāzē (kas būtu tehniski jāizstrādā kā papildu modulis VTIS sistēmā). Lai novērstu funkciju dublēšanu, Tiesu nolēmumu datu bāzes tehniskās izstrādes gaitā vēlams ievērot līdz šim Latvijā realizēto projektu rezultātus (piemēram, nodrošināt, ka Tiesu nolēmumu datu bāzes publiskajā daļā meklēšana iespējama arī pēc tiesu nolēmumu kumulatīvajiem indeksiem).
- Ja Tiesu prakses dokumentēšanas daļa tiek izveidota kā Latvijas Republikas Augstākās tiesas struktūrvienība, tad daļas darbības nolikumu un instrukciju apstiprinātu Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājs.
- Lai Tiesu prakses dokumentēšanas daļas darbs būtu efektīvs un sasniegtu vēlamos rezultātus, jāuzsver visu Latvijas tiesu instanču aktīva līdzdalība Latvijas tiesu prakses vispārināšanas darbā. Izvērtējot ārvalstu pieredzi, ieteicams ieviest informācijas atlasē divu līmeņu modeli. Šāds modelis paredzētu, ka pirmajā līmenī Latvijas tiesas pašas pēc konkrēti definētiem kritērijiem atlasītu juridisku interesi izraisošos un par tiesu prakses attīstību liecinošos nolēmumus (veiktu priekšatlasi) un virzītu šo informāciju otrā līmeņa atlasē un apstrādei Tiesu prakses dokumentēšanas daļā.
- Veicot informācijas priekšatlasi tiesas noteiktu to nolēmumu apjomu, kas būtu virzāms tālākai atlasē un apstrādei Augstākās tiesas Tiesu prakses dokumentēšanas daļā. Ņemot vērā, ka tiesas Latvijā nereti saskaras ar kadru trūkuma problēmu, nolēmumu priekšatlases procedūrai jābūt pēc iespējas vienkāršākai. Nolēmumu atlasē procedūru tiesā varētu veikt attiecīgās tiesas priekšsēdētāja nozīmēts atbildīgais tiesnesis. Atkarībā no tiesnešu skaita konkrētajā tiesā, ieteicams atbildīgo personu par tiesu prakses vispārināšanas pārzināšanu nozīmēt pēc rotācijas principa. Šādā veidā tiktu nodrošināta arī visu attiecīgās tiesas tiesnešu informētība par tiesu prakses attīstību un tiktu pilnveidota katra tiesneša profesionālā pieredze.
- Izvērtējot Latvijas normatīvo regulējumu par tiesu iekārtu un padotības attiecībām, secināms, ka rīkojumus par tiesu prakses apkopošanu, atlasē un virzīšanu centralizētai apstrādei Tiesu prakses dokumentēšanas daļā būtu tiesīgi

pēc vienotas formas izdot Latvijas tiesu priekšsēdētāji attiecībā uz katru konkrēto tiesu.

- Lai gan Latvijā patreiz spēkā esoši normatīvie akti reglamentē informācijas (t.sk. tiesu informācijas) pieejamību, nepieciešams noteikt speciālu normatīvu pamatu Tiesu nolēmumu datu bāzes darbībai un minētās datu bāzes publiskās informācijas daļas publiskošanai. Bez attiecīgas normatīvās bāzes šādas sistēmas darbībai var rasties arī juridiski šķēršļi, piemēram, ievietojamās informācijas fizisko personu datu aizsardzības sakarā.

Par Tiesu prakses vispārīgās metodoloģiskā darba veikšanu Tiesu prakses dokumentēšanas daļā

- Būtiska uzmanība pievēršama tiesu nolēmumu atlasei pirms to ievades un apstrādes Tiesu nolēmumu datu bāzē. Par pamata kritēriju pie nolēmumu atlases būtu jāizvērtē publicējamā nolēmuma juridiskā interese. Tomēr pastāv arī vairāki formāli kritēriji, pēc kuriem tiesu nolēmumu priekšatlase galvenokārt veicama jau tiesu līmenī.
- Zināmā mērā juridiskās intereses konstatēšana ir augsti kvalificēta jurista profesionālās intuīcijas uzdevums. Atlases veicējam jāspēj uztvert vai nolēmums papildina tiesu judikatūru, atspoguļo tiesību izpratnes tendenci, tiesas nostāju faktu izvērtēšanā un likumu piemērošanā tādā veidā, ka attiecīgais nolēmums varētu būt svarīgs atbilstošu un pamatotu zināšanu iegūšanai par tiesu praksi attiecīgajā tiesību nozarē vai apakšnozarē. Vienlaikus, Tiesu prakses dokumentēšanas daļas instrukcijā nosakāmi konkrēti kritēriji un pazīmes pēc kurām atlases veicējam vadīties pieņemot lēmumu par tiesas nolēmuma apstrādi datu bāzē. Ieteicamais pamatavots šādas instrukcijas saturam ir EP MK Rekomendācija Nr.R(95)11.
- Pētījuma ietvaros tika izstrādāts arī elektronisks modelis (uz MS Access programmas bāzes) par to kā reāli varētu notikt tiesas nolēmuma apstrāde Tiesu prakses dokumentēšanas centrā. Tiesas nolēmuma apstrādes mērķis ir to aprakstīt pēc iespējas detalizēti, sagatavot atslēgas vārdus un izdalīt tiesas sniegto atziņu uz tiesību jautājumu. Jo precīzāk nolēmums tiks aprakstīts, jo vieglāk to būs atrast Tiesu nolēmumu datu bāzē. Tiesas nolēmumā ietvertās informācijas ievades matricas projekts aprakstīts Pētījuma 5.4. apakšnodaļā.

Par Tiesu nolēmumu datu bāzes publisko pieejamību

- Ārvalstu pieredze liecina, ka attiecībā uz tiesu prakses informatīvajām sistēmām tiek precīzi definētas pieejamības tiesības informācijai. Arī Latvijā neierobežota pieeja Tiesu nolēmumu datu bāzei būtu piešķirama konkrētam personu lokam. Līdzīgi kā ārvalstīs, šim personu lokam būtu jāietver tiesneši un tiesu darbinieki. Ar salīdzinoši vienkāršu atļauju procedūru, informācijai

būtu dodama pieeja arī citu tiesību aizsardzības iestāžu darbiniekiem, advokātiem un zinātnieku pētījumu mērķiem.

- Publicējot tiesu nolēmumus Tiesu nolēmumu datu bāzes publiskajā daļā, informatīvajās sistēmās stingri jāievēro fizisko personu datu aizsardzības prasības. Latvijā gan vienotas pieejas šajā jautājumā joprojām nepastāv un pat krimināllietās iesaistīto liecinieku un cietušo personu pilni dati tiek dažkārt publicēti.
- Attiecībā uz Tiesu nolēmumu datu bāzes publisko daļu var secināt, ka tas, kas spriedumā var likumīgi interesēt trešās personas, ir norāde par tiesu, kas lēmusi, sprieduma pasludināšanas datums, faktu rezumējums, motivācija jeb nolēmumā ietvertās tiesas atziņas, rezolutīvās daļas būtība un pārsūdzības instances atziņas. Savukārt interese, piemēram, par fizisko personu vārdiem, viņu adresēm, mantisko stāvokli, veselības stāvokli, ģimeni, uzliktajiem sodiem un citu informāciju nav savietojama ar vispārējo privātuma aizsardzības principu.
- Lai gan arī Tiesu nolēmumu datu bāzes publiskajā daļā nodrošināma pieeja tiesu nolēmumu tekstiem (t.i. ne tikai galvenajām atziņām un tēzēm, bet arī pārējām nolēmuma daļām), tad fizisko personu dati noteikti aizklājami ar tehniskiem paņēmieniem, vienlaikus tomēr nezaudējot nolēmuma saturisko būtību. Izvērtējot starptautisko tiesību aktu un Latvijas likumu regulējumu, var secināt, ka aizsargājamā fizisko personu informācija tiesas nolēmumos ir: pušu, liecinieku un cietušo vārdi, personas kodi, dzīvesvietas adreses. Lai arī tiesājamo personu vārdu publicēšana formāli ir pieļaujama, būtu jānorobežojas no uzskata, ka tiesājamā vārda publicēšana ir vēl viens papildsods, lai publiski apkaunotu likuma pārkāpēju. Šāds uzskats nonāktu pretrunā ar cilvēka tiesību vispārīgajiem principiem.
- Latvijā ieteicams tiesu prakses vispārināšanu Tiesu nolēmumu datu bāzē skaidri definēt kā valsts funkciju, kas tomēr neizslēdz privātā sektora iesaistīšanas iespēju datu bāzes labāko publiskošanas risinājumu meklējumos (t.i. Tiesu nolēmumu datu bāzes publiski pieejamās daļas darbības nodrošināšanai). Vienlaikus likumā būtu precīzi jānosaka, ka Tiesu nolēmumu datu bāze un tās dati ir valsts īpašums.

Pielikumi

Pielikums Nr.1. Pētījumam "Par tiesu prakses vispārinājumu veikšanas metodoloģiju"

Informācijas pieprasījuma paraugvēstule nosūtīšanai Pētījuma "PAR TIESU PRAKSES VISPĀRINĀJUMU VEIKŠANAS METODOLOĢIJU" mērķiem

<Adresāta Vārds_Uzvārds>

<Amats>

<Iestāde>

<Iela>

<Pilsēta> <Pasta kods>

<Valsts>

Mr. Maris Vainovskis, LL.M

<adrese>

Telephone: <numurs>

Fax: <numurs>

E-mail: <e-pasta adrese>

Riga (Latvia), 29 December 2003

**Re: Enquiry concerning court practice publication and unification experience in
<Valsts>**

Dear <Uzruna>,

I hereby write to you in my capacity as researcher conducting a study according to assignment by the Republic of Latvia Ministry of Justice. The subject of the study is "*Development of methodology for systematisation and generalisation of court practice in Latvia*".

Although in Latvian legal system (which belongs to Roman-German legal circle) court decisions are not treated as primary legal source, the court practice or judicature is very important secondary legal source. Unjustified inconsistencies and controversies in court practice have strong potential to diminish society's trust in a country's judicial system as such. Therefore, knowledge of the court judicature is an essential prerequisite for equitable application of the law.

Latvia currently undergoes certain reforms in its judiciary sector. For instance, a new Court Administration is established to deal with, *inter alia*, the development of Latvian courts information system. In this context the main task of the present research is to propose a sound model and methodology for systematically collecting, processing, analysing, generalising and publishing court decisions in Latvia.

It is impossible to conduct a comprehensive study on the above subject without paying consideration to the court practice systematisation and generalisation experience in other countries. Of course, each country has its own specifics, but the general trends are common across all the democratic countries. Thus, with admiration to your very high professionalism in legal matters, I would like to apply for your cooperation concerning the information sharing on your country's experience in the relevant field. To familiarise you with the topics of the research I have identified some of the most important matters hereunder.

1) Court decisions publication and systematisation experience in your country

For the purposes of this study it would be exceptionally interesting to learn about such practices in your country that relate to selection, systematisation, processing, archiving and presentation of court decisions either in paper-based or electronically automated legal information systems. What are the main operational purposes and user categories of such systems? Which institution(s) is responsible for selection, processing and publication of court decisions? Does this institution(s) deal also with preparation of court practice generalisation reports (e.g. analytical reports on controversies and common trends in court decisions in certain field of law or legal subject over a certain time period) on the basis of the information available in the legal information system?

2) Legal regulation or applied customs

Given that Latvia is currently in the process of revising its legislation concerning the court system and administration of courts, it would be very useful to clarify how the subject under review is regulated in your country. Is the publication, systematisation or unification of court decisions regulated by law, other statutory instruments, approved guidelines, or internal rules of courts / court administration / a specific department or office of the Ministry of Justice? If possible, please could you also send us the texts of the relevant legal provisions. If there is no statutory set basis for publication and systematisation of court practice, what is the development background and established customs of court decisions publication and systematisation practice in your country?

3) Methodology and tools applied, criteria for the selection of information

Assuming that systematisation and unification of court practice is carried out in some form, it would be very valuable to learn whether all the court decisions are published

or selection is being made? If the selection is made, then what conditions and criteria are applied (e.g. hierarchical selection, which leads to giving priority to decisions of the highest courts, selection by fields of law, etc.)? What selection is made by considering the contents of the court decision to the effect that only decisions evidencing “legal interest” are selected for publication and procession (e.g. decision explains a rule of law, sets a general precedent, expresses a tendency in jurisprudence in evaluation of facts, explains concept of a legal term, presents methods of legal interpretation, uses argumentation that departs from previous application of the legal norm, etc.)? Maybe there have been developed also “negative selection criteria” by applying which the court decisions are excluded from consideration for publication? What is the approximate percentage of the court decisions that qualify to be published, processed, unified, generalised, summarised or otherwise processed in a computer based or paper based system?

4) Information presentation and delivery forms

Is some kind of revision made before the court decisions are made accessible in the information system (e.g. preparation of a headline or title, systematisation of general conclusion (or maxim) included in the court decision, identification of keywords, preparation of abstracts, development of summaries or commentaries, inclusion of reference notes to statutes, other court decisions or legal doctrine, indication whether the court decision has been appealed and the results of the appeal, etc.)?

5) Organisation of the information verification, selection and processing process

Is the selection analysis of court decisions and the management of whole information system performed by the Ministry of Justice, courts administration body, courts individually, or by some other entities / persons? Who accepts the final decision whether to publish or process a court decision for court practice systematisation and unification purposes? What happens to those decisions that have not been selected for inclusion in the legal information system? Can judges still easily access the unpublished decisions? Are there any other institutions / persons involved in the court practice publication efforts? If so, what are the inter-institutional co-ordination mechanisms?

6) Security features and information access levels

Are personal data removed from court decisions during the processing? Is access to court practice information system anyhow restricted? Assuming that judges have access to all the information, what other categories of users enjoy full or limited access to the court practice information system (e.g. public prosecutors, attorneys, notaries, court bailiffs, etc.)? Is the information assessable for legal science and research purposes? Or is the court practice information system completely or partly available to any interested person?

7) Financing mechanisms

Is the court practice information system financed by the state, subsidised by the state or maybe state procures this service from entities operating in the private sector?

Please be assured that I am certainly not seeking your response to all of the above questions. The above matters are presented just to convey to you impression on the objects of the research and to help in identifying the areas where you possibly could help us with information. I would be grateful for every input that you might render for the purposes of the present study.

If you do not have direct information on the above matters, maybe you could refer me to some publications / articles / conference materials / other sources (preferably in English, German or French languages) on the said subjects? Equally, if you are aware of a colleague who would have first hand experience in the matters raised above, please would you kindly forward to the colleague this letter and/or send me the contact details of the relevant person.

We would be proud to mention your name, institution and the input provided in results of the study that will be presented to the Ministry of Justice and the Supreme Court of the Republic of Latvia. I will also send you summary results of the present research in English language.

I very much look forward to your response. I trust that with your help the present research could really contribute to development of modern and successful approach to systematisation and unification of court practice in Latvia.

Please do not hesitate contacting me should you require any clarifications or other additional information.

May I take this opportunity to wish you happiness and every success in the New 2004!

Kind regards,

Maris Vainovskis

Pielikums Nr.2. Pētījumam "Par tiesu prakses vispārinājumu veikšanas metodoloģiju"

Pētījuma aptaujas respondenti no ārvalstīm

Austrija	Reinhild Huppmann; Austrian Constitutional Court (Austrijas Konsitucionālā tiesa)
Austrija	Johann Rzeszut; Präsident des Obersten Gerichtshofes (Augstākās tiesas prezidents); Obersten Gerichtshofes (Austrijas Augstākā tiesa)
Austrija	Gerald Quirchmayr; University of Vienna (Vīnes Universitāte)
Beļģija	Florence Piret; Département de droit public (Publisko tiesību departaments); Université catholique de Louvain, Faculté de droit (Université catholique de Louvain Juridiskā fakultāte)
Beļģija	Stefan Smis; Professor (Profesors); Vrije Universiteit Brussel
Bulgārija	Slavka Dimitrova-Simeonova; Mila Ivanova; Borgas Free University, Faculty of Law (Borgas Free University Juridiskā fakultāte)
Bulgārija	Anelia Kotzeva; Chief Expert at European Legal Integration & International Programmes Directorate (Galvenā eksperte, Eiropas tiesību integrācijas un Starptautisko programmu Direktorātā); Republic of Bulgaria Ministry of Justice (Bulgārijas Republikas Tieslietu ministrija)
Čehija	Eliška Wagnerovi; Vice - Chairwoman of the Constitutional Court (Konstitucionālās tiesas priekšsēdētāja vietniece); Constitutional Court of Czech Republic (Čehijas Republikas Konstitucionālā tiesa)
Čehija	Iva Brožová; Chief Justice of the Supreme Court of the Czech Republic (Čehijas Republikas Augstākās tiesas Galvenā tiesnese) Supreme Court of the Czech Republic (Čehijas Republikas Augstākā tiesa)
Čehija	Zdenek Kuhn; Assoc. Professor (Asociētais profesors) Charles University Law School (Charles University Juridiskā koledža)
Dānija	Ziegler; Prædidenten (Prezidents); Danmarks Domstole Ostre Landsret
Dānija	Christina Ringvard; Danish Court Administration (Dānijas Tiesu administrācija)

Eiropas Padome	Mārtiņš Priedītis; Projektu vadītājs
Grieķija	George Deliyannis; Legal Researcher (tiesību pētnieks)
Igaunija	Ene Andersen; Assistant to the Chief Justice (Tiesas priekšsēdētāja palīgs); Supreme Court of Estonia (Igaunijas Augstākā tiesa)
Igaunija	Age Värvi; Adviser (Padomnieks); Court Administration Division, Department of Courts (Tiesu departamenta Tiesu administrācijas nodaļa)
Īrija	Nuala McLoughlin; Chief Registrar and Director Supreme & High Court Operations (Kancelejas vadītāja un Augstākās tiesas dokumentu aprites Direktore); Irish Courts Service (Īrijas Tiesu administrācija)
Īrija	John Rogers; Courts Policy Division (Tiesu politikas nodaļa); Department of Justice, Equality and Law Reform (Īrijas Tieslietu, Vienlīdzības un Tiesību reformu departaments)
Islande	Elkþn Sigrún Jónsdóttir; Director (Direktors); The Administrative Council of District Courts (Islandes Apgabaltiesu administratīvā padome)
Kipra	Coula Antoniadou; Chief Registrar (Kancelejas vadītājs); Republic of Cyprus Supreme Court (Kipras Republikas Augstākā tiesa)
Kipra	Toula Polychronidou; Attorney of the Republic (Republikas pārstāvis); The Law Office of the Republic of Cyprus (Kipras Republikas Advokātu birojs)
Krievija	Vladimir Kariuk; Supreme Court of the Russian Federation (Krievijas Federācijas Augstākā tiesa)
Lielbritānija	Greg Lawler; Project Manager (Projektu vadītājs); Department for Constitutional Affairs (Lielbritānijas Konstitucionālo lietu departaments)
Lielbritānija	Ian Warr; Librarian (Bibliotekārs); Institute of Advances Legal Studies
Lielbritānija	The Law Society
Lietuva	R. Ruškytė; Director of the Law Department (Tiesību departamenta direktore); Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (Lietuvos Republikas Konstitucionālā tiesa)
Lietuva	Jonas Kryževičius; Chancellor; Supreme Court of Lithuania (Lietuvos Augstākā tiesa)

- Luksemburga Marc Thill; President (Prezidents); Cour Superieure de Justice du Grand-Duche de Luxembourg (Luksemburgas Augstākā tiesa)
- Nīderlande Rik Remeijn; Advisor for the Baltic States and the Russian Federation, Directorate-General for International Affairs & Immigration (Padomnieks Baltijas valstu un Krievijas Federācijas lietās, Starptautisko lietu un Imigrācijas Ģenerāldirektorāts); Ministry of Justice of The Netherlands (Nīderlandes Tieslietu ministrija)
- Nīderlande Eveline Hartogs; Registrar; Supreme Court of The Netherlands (Nīderlandes Augstākā tiesa)
- Nīderlande Cora van Doom; Notariēle Stichting (Nīderlandes Notāru kolēģija)
- Nīderlande J.J.H. Suyver; Nederlandse Orde van Advocaten (Nīderlandes Advokātu kolēģija)
- Norvēģija Jon Bing; Professor at Norwegian Research Center for Computers and Law (Profesors Norvēģijas Juridiskās informātikas pētnieciskajā centrā); Norwegian Research Center for Computers and Law (Norvēģijas Juridiskās informātikas pētnieciskais centrs)
- Norvēģija Norunn Løkken Sundet; Law clerk (Juridiskais referents); Supreme Court of Norway (Norvēģijas Augstākā tiesa)
- Norvēģija Elisabeth Wittemann; Legal Adviser (Juridiskā padomniece); The Royal Ministry of Justice and Police (Norvēģijas Karaliskā Tieslietu un Policijas ministrija)
- Norvēģija Tore Henriksen; Assoc. Professor (Asociētais profesors); University of Tromsø Faculty of Law (University of Tromsø Juridiskā Fakultāte)
- Somija Sami Sarvilinna; Senior Officer for Legal Affairs (Tiesību jautājumu vecākais speciālists); Department of Judicial Administration, Bureau of Court Administration (Somijas Tiesu administrācija)
- Somija Olli Tarkka; Of Counsel; Finnish Bar Association (Somijas Advokātu kolēģija)
- Somija Pia Sive; Information Officer (Informācijas nodaļas speciāliste); Ministry of Justice of Finland (Somijas Tieslietu ministrija)
- Spānija Fernando Galindo; Professor at Universidad Zaragoza, Facultad de Derecho (Profesors Zaragozas Universitātes Juridiskajā fakultātē); Universidad Zaragoza, Facultad de Derecho (Zaragozas Universitātes Juridiskā fakultāte)

- Spānija Dolores Fernández Fustes; Raquel López Jiménez; Researchers in Law (Tiesību pētnieki)
- Šveice Rosmarie Locher; Institute of Public Law (Publisko tiesību institūts); University of Bern (Bernes Universitāte)
- Šveice Christoph Auer; Bundesamt für Justiz
- Vācija Rinolg Kortge; On behalf of Präsident des Bundesgerichtshofs (Augstākās tiesas Prezidenta vārdā); Bundesgerichtshofs (Vācijas Augstākā tiesa)
- Vācija Schoen; Bundesministerium der Justiz (Vācijas Tieslietu ministrija)
- Vācija Reinhard Mussnug; Professor (Profesors); Heidelbergas Universitāte, Juridiskā fakultāte
- Vācija Ulrich Foerste; Professor (Profesors); Osnabrukas Universitāte
- Zviedrija Martin Andersson; Domstolsverket
- Zviedrija Peter Seipel; Professor (Profesors); Stockholm University Faculty of Law (Stokholmas Universitātes Juridiskā fakultāte)
- Zviedrija Helena Josefsson; University of Lund Faculty of Law (University of Lund Juridiskā Falultāte)
- Zviedrija Iain Cameron; Juridiska institutionen (Tiesību institūts); University of Uppsala (Upsalas Universitāte)

Pielikums Nr.3. Pētījumam "Par tiesu prakses vispārinājumu veikšanas metodoloģiju"

Ieteicamo papildinājumu projekts likumam "Par tiesu varu" jeb likumprojektam "Tiesu iekārtas likums" saistībā ar tiesu prakses vispārināšanas jautājumiem

Likumprojekts

Grozījumi likumā „Par tiesu varu”

Izdarīt likumā "Par tiesu varu" (Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1993, 1./2.nr.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1994, 1., 13.nr.; 1995, 10., 22.nr.; 1996, 3., 13.nr.; 1997, 5., 21.nr.; 1998, 22., 23.nr.; 1999, 23.nr.; 2001, 24.nr.; 2002, 23.nr.; 2003, 14.nr.; Latvijas Vēstnesis, 2003, Nr.178) šādus grozījumus:

1. Papildināt likumu ar ..... pantu šādā redakcijā:

..... pants. Tiesu nolēmumu apkopošana, atlase un publiskošana

(1) Tiesu nolēmumu, kuriem ir nozīme tiesu judikatūras veidošanā, apkopošanu, vispārināšanu, apstrādāšanu un glabāšanu Tiesu nolēmumu datu bāzē veic Latvijas Republikas Augstākā tiesa.

(2) Tiesu nolēmumu datu bāzē ieraksta ziņas par tiesas spriedumu vai lēmumu, kurš ir tiesiski pamatots un rada juridisku interesi. Tiesu nolēmumu atlases kritērijus un apstrādes kārtību Tiesu nolēmumu datu bāzē nosaka Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

(3) Tiesu nolēmumu datu bāze un tās dati ir valsts īpašums. Publiski pieejamos Tiesu nolēmumu datu bāzes ierakstus Augstākā tiesa bez maksas publicē elektroniski internetā.

Tiesu prakses dokumentēšanas daļas nolikuma projekts

Projekts

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

Tiesu prakses dokumentēšanas daļas nolikums

Izdots pamatojoties uz likuma "Par tiesu varu"
50.panta pirmo daļu,
ievērojot Eiropas Padomes Ministru
komitejas Rekomendāciju R(95)11

I. Vispārīgie noteikumi

1. Tiesu prakses dokumentēšanas daļa (turpmāk tekstā – "Daļa") ir Latvijas Republikas Augstākās tiesas institucionāla struktūrvienība, kura veic tiesu nolēmumu atlasīšanu, apstrādi, arhivēšanu Tiesu nolēmumu datu bāzē un publiskošanu.
2. Daļa ir tieši pakļauta Augstākās tiesas priekšsēdētājam.

II. Daļas mērķis un uzdevumi

3. Daļas mērķis ir apkopot, atlasīt, apstrādāt, arhivēt un publicēt elektroniskajā sistēmā tiesu nolēmumus, kuriem ir nozīme tiesu judikatūras saskaņotības un attīstības veicināšanā.
4. Daļas uzdevumi ir:
  - 4.1. apkopot Latvijas tiesu nolēmumus, kuri rada juridisku interesi;
  - 4.2. veikt tiesu nolēmumu atlasīšanu, vadoties pēc noteiktiem kritērijiem;
  - 4.3. metodoloģiski apstrādāt tiesu nolēmumus, ievadot tos Tiesu nolēmumu datu bāzē kā noteikts Augstākās tiesas priekšsēdētāja apstiprinātajā Daļas darba instrukcijā;
  - 4.4. publicēt publiski pieejamos datu bāzes ierakstus elektroniski internetā;
  - 4.5. sagatavot tiesu judikatūrā ietvertu atziņu vispārinājumus;
  - 4.6. gadījumos, kad no tiesu nolēmumu vispārinājumiem izriet atziņa par nepieciešamiem grozījumiem likumos, Daļa izstrādā attiecīgus priekšlikumus un iesniedz tos Augstākās tiesas priekšsēdētājam;
  - 4.7. gadījumos, kad tiesu nolēmumi pēc sava juridiskā satura nozīmīguma var radīt plašu interesi, Daļa nodot tos publicēšanai juridiskajos mēnešrakstos;
  - 4.8. sagatavo priekšlikumus Tiesu nolēmumu datu bāzes funkcionēšanas attīstībai, t.sk. par saikņu veidošanu ar citām informatīvajām sistēmām.

5. Daļas tiesības ir:

5.1. lietot Tiesu informatīvo sistēmu;

5.2. izdarīt ierakstus Tiesu informatīvās sistēmas Tiesu nolēmumu datu bāzē;

5.3. pieprasīt un saņemt no tiesām to nolēmumus, kuri nav iekļauti Tiesu informatīvajā sistēmā.

III. Daļas struktūra

6. Daļas darbu vada vadītājs, kuru ieceļ amatā Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Daļas vadītāju var atcelt no amata Augstākās tiesas priekšsēdētājs jebkurā laikā.

7. Daļas vadītājs:

7.1. vada Daļas ikdienas darbu;

7.2. sastāda Daļas darbinieku amata aprakstus;

7.3. pārrauga tiesu nolēmumu atlasī, apstrādi, glabāšanu un publicēšanu;

7.4. sagatavo Daļas darbības pārskatu un citas nepieciešamās atskaites;

7.5. dod uzdevumus Daļas darbiniekiem;

7.6. izlemj citus ar Daļas darbību saistītus jautājumus.

8. Daļas vadītājam var būt vietnieks, kuru ieceļ amatā un kompetenci nosaka Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Daļas vadītāja vietnieku var atcelt no amata Augstākās tiesas priekšsēdētājs jebkurā laikā.

9. Daļā strādā tiesu nolēmumu apstrādes nolūkam nozīmēti tiesneši un tiesnešu kandidāti.

10. Daļas darbā ar attiecīgo personu piekrišanu var tikt iesaistīti arī Tieslietu ministrijas ierēdņi, kuriem ir augstākā juridiskā izglītība, kā arī zvērināti advokāti, kurus darbam Daļā ir deleģējusi Latvijas Zvērinātu advokātu padome.

11. Uz līguma pamata Daļas darbā var tikt iesaistīti arī zinātniskie konsultanti.

IV. Daļas darbības tiesiskuma nodrošināšanas mehānisms un Daļas darbības pārskati

12. Daļas darbības tiesiskumu nodrošina Daļas vadītājs.

13. Daļas vadītājs katru gadu līdz 31.martam sniedz Augstākās tiesas priekšsēdētājam pārskatu par Daļas un savu darbību, funkciju izpildi un budžeta līdzekļu izlietojumu.

14. Augstākās tiesas priekšsēdētājam ir tiesības jebkurā laikā pieprasīt pārskatu par Daļas uzdevumu izpildi un darbības jautājumiem.

15. Daļas ikgadējais darbības pārskats un tiesu judikatūrā ietvertu atziņu vispārinājumi tiek nodoti publicēšanai oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs

A.Guļāns

Pētījumā izmantotās literatūras, tiesību aktu un tiesu prakses materiālu saraksts

Literatūra

1. Alehno Ivo, Buka Arnis, Jarinovska Kristīne, Škoba Laine. Ievads Eiropas Kopienas tiesībās (Tiesu prakse un komentāri). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001.
2. Augstākā tiesa - par tagadni un nākotni domājot (Ritas Belousovas sagatavots materiāls par Andris Guļāna sniegto informāciju pēc tiesnešu plēnuma) // Latvijas Vēstnesis, 2004. gada 20. februāris, Nr.28(2976).
3. Gaidele Inese. Nolēmumu argumentācija (I). // Likums un Tiesības, 2002, 4.sēj. Nr.8.
4. Guļāns A. Tiesu sistēmā ledus ir sakustējies // Latvijas Vēstnesis, 2003. gada 23. decembris, Nr.46(304).
5. Guļāns A. Mūsu tiesu vara pārdomu un cerību ceļā // Latvijas Vēstnesis, 2003. gada 15. aprīlis, Nr.58(2823).
6. Guļāns A. Mums vajadzīga juridiskās domas apmaiņa un virzība // Latvijas Vēstnesis, 1999. gada 6. oktobris, Nr.328/329.
7. Guļāns A. Ziņojums Latvijas tiesnešu konferencei 1998. gadā. // Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 1.novembris.
8. Kalniņš E. Publiskas ticamības princips tiesu praksē // Likums un Tiesības, 1999, Nr.3.
9. Kalniņš E. Tiesību tākālveidošana // Likums un Tiesības, 2001, Nr.24.
10. Kollatz Udo, Priednieks Kristaps. Eiropas tiesības: lietu un materiālu izlase. Rīga: Latvijas Universitāte, 2000.
11. Latvijas Senāta senators Augusts Lēbers (1855-1948) Latvijas tiesībnieku saimē. Rīga: 1997., 64.-65 lpp.
12. Levits E. Par tiesiskās vienlīdzības principu // Latvijas Vēstnesis 2003. gada 8.maijs, Nr. 68 (2833) rubrika: Latvija un ES
13. Levits E. Pārdomas par Latvijas tiesību sistēmas transformācijas problēmām. Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999.
14. Levits E. Latvijas tiesiskā iekārta transformācijas procesā // Likums un Tiesības, 1999, Nr.1.
15. Lēbers D.A. Latvijas Senāts viņdienās un mūsdienās // Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 29. decembris, Nr.387.
16. Lēbers D.A. Latvijas Senāts 1918-1940. Rādītāji Latvijas Senāta spriedumu krājumiem, 1. sējums. Rīga: LR Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997.
17. Meļķis E. Par tiesu prakses apzinātu veidošanu. LU zinātniskie raksti. Rīga, Latvijas Universitāte, 2001.
18. Meļķis E. Juridisko jēdzienu un normu abstraktums kā tiesību sistēmu vienojošs elements. Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999.
19. Meļķis E. Par precedentu un tiesu prakses veidošanu. // Latvijas Vēstnesis 1998. g. 29.oktobris, Nr. 321.

20. Mits M. Vai visi tiesu spriedumi ir publiskojami? // Likums un Tiesības, 2000, Nr.11.
21. Neimanis J. Lietas faktisko apstākļu apzināšana un juridiska noteikšana. // Likums un Tiesības, 2000. gada jūnijs, Nr.6.
22. Neimanis J. Interneta avotu izmantošana juridiskiem pētījumiem // Likums un Tiesības, 2002. gada aprīlis, Nr.4.
23. Ripke A. Kasācijas tiesu spriedumu saskaņošana ārzemēs. Rīga, Tieslietu ministrijas Vēstnesis, 1937, 882.-892. lpp.
24. Rumpēters A. Atskats uz Senātu Latvijas tiesu sistēmā. Latviešu juristu raksti. Kalamazoo/Michigan, 1973, Nr. 12.
25. Skujeniece V. Latvijas tiesu spriedumu kvalitātes problēmas // Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS (teksts), Rīga, 2003; izdevniecība Nordik (mākslinieciskais iekārtojums), Rīga, 2003.
26. Vainovskis M. Nodokļu krimināllietu aktuālā problemātika un atšķirības tiesu praksē // Likums un Tiesības, 2002, Nr.30.
27. Vainovskis M. Tiesu prakse lietās par nodokļu likumdošanas piemērošanu. LU zinātniskie raksti. Tiesu prakses veidošana. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001.
28. Vainovskis M. Tiesu prakses publicēšana un sistematizācija Rietumeiropas valstīs mūsdienās // Latvijas Vēstnesis, 2000. gada 20. aprīlis. Nr. 142/144
29. Vainovskis M. Tiesu prakses atšķirības lietās par vardarbību pret bērniem // Likums un Tiesības, 2000, Nr.4.
30. Alexy Robert. A Theory of Legal Argumentation: The theory of rational discourse as theory of legal justification. Oxford: Clarendon Press, 1989.
31. Brugger Winfried. Legal Interpretation, Schools of Jurisprudence, and Anthropology: From a German Point of View // The American Journal of Comparative Law, Spring 1994, Vol. XLII, Nr. 2.
32. Brugger Winfried. Concretization of Law and Statutory Interpretation. Tulene: Tulane Law School, 1996, Volume 11.
33. Don MacLeod. *The Internet Guide for the Legal Researcher, Second Edition*. New York: Infosources Publishing, 1997.
34. Christina L. Kunz, Deborah A. Schmedemann, Matthew Ps. Downs, Ann L. Bateson. *The Process of Legal Research, Fourth Edition*. New York: Aspen Law & Business Publishers, Inc., 1996.
35. Harnack A and Kleppinger G. Beyond the MLA Handbook: Documenting Electronic Sources on the Internet <<http://falcon.eku.edu/honors/beyond-mla>> (2001. gada 3. februārī) minētā informācija atrodama pie virsraksta "Four ambiguities to be clarified".
36. Hietanan Aki. Computerised Legal Information Systems - Making the Law Speedily Available to the Professional Lawyer and Citizen, 13th Colloquy on Legal Data Processing in Europe, Design of Court Systems and Legal Information Systems. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2000.
37. Jules Winterton, Elizabeth M. Moys. *Information Sources in Law*. United Kingdom: Bowker Saur, 1997.
38. J. Myron Jacobstein, Roy M. Mersky, Donald J. Dunn. *Legal Research Illustrated Seventh Edition*. New York: Foundation Press, 1998.

39. Kramer E.A. Juristische Methodenlehre. Bern: Stämpfli Verlag AG, 1998.
40. Korkunov, N.M. Law from the Objective and the Subjective Points of View and Positive Law in General Theory of Law, New York: Macmillan.
41. L. Juillot de la Morandière. La Revision du Code Civile Français (Francijas Civilt kodeksa pārskatīšana), Paris: 1950.
42. Larenz Karl. Canaris Claus – Wilhelm. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. Dritte, neu bearbeitete Auflage. Berlin, Heidelberg, Springer-Verlag, 1995.
43. Max Reinshteim. Wer wacht über die Wächter. JuS, 1974.
44. Richard A. Danner, Marie-Louise H.Bernal. *Introduction to Foreign Legal Systems*. New York: Oceana Publications Inc., 1994
45. Ruth Ann McKinney. *Legal Research a Practical Guide and Self-instructional Workbook*. USA: West Publishing Co., St.Paul Minn, 1996.
46. Timothy Kearley, Wolfram Ficher. *Charles Szladits' Guide to Foreign Legal Materials: German. Second Revised Edition*. New York: Oceana Publications Inc., 1990.
47. Kavass I.Igor Law Reporting: Comparisons between Western Europe and Common Law Countries München: International Journal of Law Libraries" Vol.5(1977) Verlag Dokumentation.
48. Kristofer Kuner. *Internet für Juristen*. München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1996.
49. Leistner Georg. Über die Veröffentlichungspraxis oberster und höherer Gerichte in Westeuropa (Par augstāko tiesu spriedumu publikāciju praksi Rietumeiropā), Tübingen: Arbeitshefte der Arbeitsgemeinschaft für juristisches bibliotheks und dokumentationswesen, 1975.
50. Welter / Hauser Kommentierung zu §675, Teil Rechtsanwalt, Steuerberater und Wirtschaftsprüfer, ZfA, 1998.
51. Zdravkova D. *Specific needs and problems of the Central and Eastern European States in setting up and redesigning IT systems // Conference materials. Design of Court Systems and Legal Information Systems. 13th Colloquy on Legal Data Processing in Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2000

Tiesību akti, likumprojekti

1. Latvijas Republikas Satversme. // LR Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1994, Nr.6.
2. Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
3. Civilprocesa likums. LR likums. // Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 3. novembris, Nr.326.
4. Satversmes tiesas likums. LR likums. // Latvijas Vēstnesis 1996.gada 14.jūnijs, Nr.103.
5. Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību. LR likums. // Latvijas Vēstnesis, 1994. gada 18. jūnijs, Nr. 72
6. Par tiesu varu. LR likums. // LR Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1993. gada 14. janvāris, Nr.1.

7. Administratīvā procesa likums. // Latvijas Vēstnesis, 2001. gada 14. novembris, Nr.164
8. Likumprojekts "Tiesu iekārtas likums", publicēts Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas interneta mājas lapā <www.tm.gov.lv>.
9. Latvijas Kriminālprocesa kodekss. LR likums. // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1991. g., 33./34. nr.
10. Civillikums. LR likums. Pieņemts 1937. g.
11. Pārgrozījumi un papildinājumi Tiesu iekārtā. // Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums, Tieslietu ministrijas Kodifikācijas departamenta izdevums, Rīga 1938. gads, 215. lpp.
12. Instrukcija Senāta spriedumu birojam. Tiesu prakses veidošana. LU zinātniskie raksti. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001.
13. Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R (95) 11 *Par tiesas nolēmumu selekcijas apstrādi, prezentēšanu un arhivēšanu juridiskās informācijas sistēmās* (About the selection, processing, presentation and recording in legal information systems of the decisions of court), pieņemta 1995. gada 11. septembrī. Latviskais tulkojums "Juristu žurnāla" Nr. 8. 111.-117. lpp.
14. Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R(2001)2 *Par tiesu sistēmu un juridiskās informācijas sistēmu izveidi un pārveidi, ievērojot līdzekļu efektīvas izmantošanas principu* (The design and re-design of court systems and legal information systems in a cost – effective manner) , pieņemta 2001. gada 28. februārī.
15. Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R(2001)3 *Par tiesu un juridisko pakalpojumu pieejamību pilsoņiem, izmantojot jaunās tehnoloģijas* (On the delivery of court and other legal services to the citizen through the use of new technologies), pieņemta 2001. gada 28. februārī.
16. Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R(95)13 *Par problēmām saistībā ar informācijas tehnoloģijām un kriminālprocesuālo likumdošanu* (Problems of criminal procedural law connected with information technology), pieņemta 1995. gada 11. septembrī.
17. Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija *Par tiesnešu neatkarību un efektīvu darbību* (On the independence, efficiency and role of judges), pieņemta 1994. gada 13. oktobrī.
18. Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R (83)10 *Par zinātniskiem pētījumiem un statistikas mērķiem izmantojamo personas datu aizsardzību* (On the protection of personal data used for scientific research and statistics) , pieņemta 1983. gada 23. septembrī.
19. Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R (91)10 *Par publisko institūciju rīcībā esošo personas datu pieejamību trešajām personām* (On the communication to third parties of personal data held by public bodies), pieņemta 1991. gada 9. septembrī.
20. Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācija R (95)5 *Par privātās dzīves aizsardzību internetā* (For the protection of privacy on the Internet), pieņemta 1999. gada 23. februārī.
21. Pētījuma aptaujas ārvalstu ekspertu atsūtītie izvilcumi no ārvalstu tiesību aktiem.

Juridiskās prakses materiāli

1. Latvijas Republikas Satversmes tiesas nolēmumi (1999.-2004. gads)
2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas tiesu palātu un Senāta departamentu nolēmumi (1998.-2004. gads)
3. Latvijas Senāta spriedumi (1918-1940). Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997-1998.
4. Case Law Key Extracts - European Court of Human Rights. Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2004.
5. Human Rights Information Bulletin. Directorate General of Human Rights. January 2000, Nr. 4.
6. Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts. 100 Band, Berlin, Mohr Siebeck, 1999.
7. Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts, Arbeitslosenversicherung Nr.66, Lausanne 1999.
8. Entscheidungen des Bundesverwaltungsgerichts. Band 107, Köln-Berlin, Carl Heymanns Verlag KG, 1999.
9. Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen, 135 Band, Köln-Berlin, Carl Heymanns Verlag KG, 1998.

Pielikums Nr.6. Pētījumam "Par tiesu prakses vispārinājumu veikšanas metodoloģiju"

Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācija "Par tiesas nolēmumu atlasī, apstrādi, prezentēšanu un arhivēšanu juridiskās informācijas sistēmās" (Rekomendācija R(95)11, pieņemta 1995. gada 11. septembrī)

Neoficiāls tulkojums,
Publicēts: LU zinātniskie raksti 632.
Tiesu prakses veidošana.
Rīga, Latvijas Universitāte, 2001

EIROPAS PADOME
MINISTRU KOMITEJA
REKOMENDĀCIJA Nr. R (95) 11

Par tiesas nolēmumu atlasī, apstrādi, reprezentēšanu un arhivēšanu juridiskās informācijas meklēšanas sistēmās

*(pieņemta Ministru komitejā 1993. gada 11. septembrī
ministru vietnieku 543. sanāksmē)*

Ministru komiteja, saskaņā ar Eiropas Padomes statūtu 15.b panta noteikumiem,

ņemot vērā, ka Eiropas Padomes mērķis ir lielākas vienotības sasniegšana starp dalībvalstīm;

ievērojot rekomendāciju Nr. R (83) 3 par datorizētās juridiskās informācijas pakalpojumu lietotāju aizsardzību;

ņemot vērā, ka pilnīgas zināšanas par visu tiesu praksi ir nepieciešams priekšnoteikums likumu taisnīgai piemērošanai;

ņemot vērā, ka ir svarīgi, lai juridiskās informācijas meklēšanas sistēmas būtu objektīvas un ilustratīvas, jo ir jāpanāk taisnīgums;

ņemot vērā, ka datorizētās sistēmas arvien vairāk un biežāk tiek lietotas juridiskās izpētes nolūkos, un ka tiesas nolēmumu pieaugošā daudzuma un sarežģītības rezultātā šīs jaunās metodes tiek lietotas arvien plašāk;

ņemot vērā, ka sabiedrībai un juridiskās profesijas pārstāvjiem ir jābūt pieejai šiem jauniem informācijas līdzekļiem;

rekomendē dalībvalstu valdībām:

- a) pievērst tālāk izklāstītajiem vispārējiem principiem un vadlīnijām to personu uzmanību, kas ir atbildīgas par juridiskās informācijas meklēšanas sistēmu izveidošanu, vadīšanu un aktualizēšanu;
- b) veikt nepieciešamos pasākumus, lai garantētu šo principu un vadlīniju piemērošanu attiecībā uz automatiskajām juridiskās informācijas meklēšanas sistēmām sabiedriskajā sektorā, veicinātu to piemērošanu, un raudzīties, lai juridiskās informācijas meklēšanas sistēmas būtu objektīvas un ilustratīvas;
- c) veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu visiem lietotājiem vieglu pieeju pie sabiedriskajām juridiskās informācijas meklēšanas sistēmām.

PIELIKUMS I REKOMENDĀCIJAI Nr. R (95) 11

Vispārīgie principi, kas piemērojami juridiskās informācijas meklēšanas sistēmām attiecībā uz tiesu nolēmumu atlasīšanu, apstrādi, reprezentēšanu un arhivēšanu

I Piemērošanas sfēra

Šīs rekomendācijas izpratnē, automatiskās juridiskās informācijas meklēšanas sistēmas aptver:

- datu bāzes, neatkarīgi no to satura struktūras vai izplatīšanas veida;
- jaunas magnētiskās un optiskās meklēšanas vides (mediji) (inter alia, CD-ROMus, kas satur juridisku informāciju).

II Automatizēto juridiskās informācijas meklēšanas sistēmu mērķi

Automātisko juridiskās informācijas meklēšanas sistēmu mērķi ir, inter alia:

- veicināt juridiskās profesijas pārstāvju darbu, piedāvājot ātru, pilnīgu un aktuālu informāciju;
- nodrošināt informāciju visām personām, kas tieši vai netieši ir ieinteresētas jurisprudencē;
- padarīt ātrāk pieejamus jaunus tiesu nolēmumus, it īpaši attīstības stadijā esošo tiesību nozaru jomā;
- padarīt pieejamus lielāku skaitu tiesu nolēmumu, kas attiecas vienādi gan uz tiesību jautājumiem, gan uz faktu jautājumiem (piemēram, kompensācijas apmērs, uzturlīdzekļu apmērs, piespriedē soda termiņš u. c.);
- sekmēt jurisprudences saskaņotību (tiesiska paļāvība - *Rechtssicherheit*), neveicinot stagnāciju;
- sekmēt to, lai tiesību veidošanā iesaistītas personas varētu veikt tiesību piemērošanas analīzi;
- sekmēt tiesību pētīšanu;
- noteiktos gadījumos sniegt informāciju statistikai.

III Vispārīgie principi

1. Drošības sfēra

Juridiskā informācija, kas attiecas uz visām tiesību nozarēm un aptver visus ģeogrāfiskos reģionus, ir jāizplata ar vienu vai vairākām automatiskajām sistēmām. Valstīm ir jāizveido vai arī ir jāsekmē tādu sistēmu izveidošanu, kas aptver vēl neaptvertos sektorus (sk. rekomendāciju Nr. R (83) 3, pielikums I, I daļa Nr. 5 otrais apakšpunkts un tālāk, pielikums II, II.3).

2. *Atlases vispusīgums*

- 2.1. Saskaņā ar tiesību sistēmas noteikumiem vai automatisko sistēmu prasībām, ja ir nepieciešams, var tikt veikta nolēmumu atlase.
- 2.2. Tajos sektoros, kuros atlase tiek veikta, tai ir jābūt objektīvai, saskaņā ar II pielikumā noteiktajiem kritērijiem, un atlasītajiem nolēmumiem ir jābūt reprezentatīviem attiecībā uz attiecīgā sektora tiesisko informāciju.

Tas ietver arī to nolēmumu atlasī, kas neatbilst dominējošai tendencei tiesībās.

3. *Aktualizēšana*

Pēdējie tiesu nolēmumi ir jāievada automatiskajā sistēmā regulāri un saprātīgā laika periodā.

Ir vēlams, lai automatiskās sistēmas dotu iespēju lietotājiem būt informētiem par pēdējiem sistēmā ievadītiem tiesu nolēmumiem. Sistēmas, cik vien iespējams, ir jāaktualizē viena mēneša laikā attiecībā uz augstākās tiesas nolēmumiem, un triju mēnešu laikā attiecībā uz citu tiesu nolēmumiem, skaitot minētos termiņus no nolēmuma publikācijas brīža vai no tā brīža, kad puses ir saņēmušas nolēmuma tekstu.

Aktualizēšanas darbā ir jāizmanto pēc iespējas visefektīvākās metodes, jo īpaši elektroniskā formā pieejamu tekstu atkārtotu izmantošanu. Turklāt tiem dienestiem, kas apkalpo datorizētās juridiskās informācijas sistēmas, ir jācenšas nodrošināt, lai rediģēšanas stadija būtu pēc iespējas īsāka.

1. *Informācija attiecībā uz pārsūdzētiem tiesas nolēmumiem*

Lietotājiem katrreiz ir jābūt informētiem par to, ka par atlasīto nolēmumu ir iesniegta apelācija augstākā instances tiesā.

Šajos gadījumos pēc iespējas ir jānorāda augstākās instances tiesas nolēmums (vai pārsūdzētais nolēmums ir bijis atcelts vai atstāts negrozīts).

5. *Nolēmumu arhivēšana*

Arhivēšanas kritērijiem tiesiskās informācijas meklēšanas sistēmās ir jābūt tik skaidriem un vienkāršiem, cik tas ir iespējams, un arhivētie nolēmumi ir jā saglabā vienā vai vairākās vidēs (medijos), kas paliek pieejami tiem lietotājiem, kas īpaši vēlas iepazīties ar tiem.

Uzmanība ir jāpievērš sistēmas lietošanas sarežģītības novēršanai, ko varētu izraisīt pieaugoša daudzuma novecojušas informācijas uzkrāšanās.

Datorizētās tiesiskās informācijas pakalpojumu sniedzējiem ir jāsekmē tāda meklēšana, kas var būt ierobežota ar tiesas nolēmumu meklēšanu, sākot no noteikta datuma.

PIELIKUMS II REKOMENDĀCIJAI Nr. R (95) 11

Vadlīnijas tiesas nolēmumu atlasīšanai, apstrādei, reprezentēšanai un arhivēšanai juridiskās informācijas meklēšanas sistēmās

I Atlase

1. Definīcija

Tālāk izklāstīto vadlīniju izpratnē "atlase" nozīmē datu bāzē ievadāmo pieņemto tiesas nolēmumu atlases modeli.

2. Atlases kritēriji

Tiesas nolēmumu atlase ir jāveic, vadoties pēc šādiem kritērijiem:

- atlase pēc hierarhijas: vienas vai vairāku instanču tiesas nolēmumu atlase saskaņā ar to hierarhisko statusu attiecīgās dalībvalsts tiesību sistēmā;
- atlase pēc ģeogrāfiskajiem kritērijiem: vienas vai vairāku tiesu nolēmumu atlase, vadoties no nolēmumu pieņemšanas vietas;
- atlase pēc tiesību nozarēm: to tiesas nolēmumu atlase, kas skar vienu vai vairākas tiesību nozares, piemēram; krimināltiesības, ekoloģiskajās tiesības, procesuālās tiesības, laulību tiesības, finanšu tiesības u.c.;
- atlase pēc būtības: tiesas nolēmumu atlase atkarībā no tā, vai tie ir uzskatāmi par pietiekami interesantiem no juridiskā viedokļa.

Sekojošās vadlīnijas attiecas gan uz nolēmumiem par lietas būtību (materiālajām tiesībām), gan uz procesuālā rakstura nolēmumiem.

II Vadlīnijas

Ja notiek atlase, tad tai ir jānodrošina, lai datu bāzes informācija būtu objektīva un ilustratīva.

No vienas puses, atlasei ir jānodrošina plaša un vispusīga pieeja pie informācijas par tiesu nolēmumiem, un, no otras puses, jānovērš nelietderīgas informācijas uzkrāšanās.

Izmantojamie atlases kritēriji ir jāizmanto šādā veidā:

1. Atlase pēc hierarhijas, kas piešķir prioritāti augstāko līmeņu tiesu nolēmumiem, ir noderīgs paņēmieni atlasīšanai pieejamās informācijas daudzuma ierobežošanai. Kaut gan šeit ir jāņem vērā, ka pārsūdzēšanas gadījumu skaits ir atšķirīgs atkarībā no tiesību nozares un ka nolēmumi noteiktās lietu kategorijās nav pārsūdzami. Tādējādi zemākās instances tiesu nolēmumus nevajadzētu atstāt bez uzmanības.
2. Būtu jāizvairās no atlases pēc ģeogrāfiskā kritērija, ja vien to neprasa īpaši apstākļi, piemēram, reģionālajai jurisdikcijai pakļauto reģionālo tiesību pastāvēšana, ja tas ir nepieciešams noteiktas zinātniskās izpētes vajadzībām.
3. Atlase pēc tiesību nozarēm ir noderīgs paņēmieni atlasīšanai pieejamās informācijas daudzuma ierobežošanai, ja tiek radītas sistēmas īpašām lietotāju grupām. Atlase pēc tiesību nozares kritērija parasti tiek veikta, atlasot tiesas nolēmumus vienā vai vairākās tiesību nozarēs. To var veikt, saglabājot visus nolēmumus, ko ir pieņēmušas viena vai vairāku veidu specializētās tiesas, piemēram, finanšu lietu tiesas, krimināllietu tiesas u.c. Valstīm vajadzētu censties nodrošināt datu bāžu radīšanu, kas iekļautu tos informācijas veidus, tiesību nozares un jurisdikcijas, kas nav iekļauti kaut kur citur.
4. Atlase pēc būtības ir jālieto ar lielu piesardzību, lai tiktu atlasīta un nodrošināta objektīva un ilustratīva informācija.

"Interesants no juridiskā viedokļa" nozīmē to, ka tiesas nolēmums satur tiesību normu, piemēram, rada precedentu, atspoguļo tiesisko tendenci faktu izvērtēšanā vai procesuālo praksi tādā veidā, ka tas nolēmums varētu būt svarīgs atbilstošu un pamatīgu zināšanu iegūšanai par tiesu praksi attiecīgajā tiesību nozarē.

Atlases veikšanā ir jāņem vērā šādas īpatnības:

Nolēmumus par izvērtēšanu (piemēram, soda uzlikšana, zaudējumu noteikšana), kā arī nolēmumus, kas saistīti galvenokārt ar jautājumiem par pierādījumiem un līgumiem, nedrīkst izlaist, jo šie nolēmumu veidi atspoguļo dažus svarīgus tiesību sistēmas elementus.

Nolēmumiem, kas atspoguļo tiesu "pastāvīgu praksi", jābūt uzrādāmiem tādā veidā, lai atspoguļotu galvenos attiecīgās tiesību jomas principus. No otras puses, tas nedrīkst kavēt tiesu prakses iespējamo evolūciju. Līdz ar to juridiskās informācijas sistēmām pietiekamos intervālos ir jāuzglabā nolēmumus, kas

apstiprina vai maina tiesu "iegājušos praksi". Vajadzētu sniegt atbilstoši norādījumus, piemēram, pievienojot anotācijas par to, vai nolēmums apstiprina vai maina praksi.

5. *Turpmākie atlases kritēriji:*

Atlases kritēriji var būt pozitīvi un negatīvi.

Kas attiecas uz negatīviem atlases kritērijiem, tad ir iespēja izslēgt nolēmumus:

- a) Ja tie pamati, uz kuriem balstās nolēmums, ir izklāstīti saskaņā ar standarta formulu vai citu standarta formu. Šī standarta izteikšanās var tikt atpazīta ar moduļiem, piemēram, vārdu apstrādes moduļiem.
- b) Ja tie attiecas uz jautājumiem par pierādīšanu, un kas pie tam ir saskaņā ar pastāvošo tiesu praksi.

Ja atlase ir nepieciešama attiecībā uz augstāko tiesu nolēmumiem, ir vēlams, ka negatīvas atlases metode būtu izmantojama visās tiesību jomās.

Sekojošie pozitīvie atlases kritēriji ir jāizmanto, lai izvēlētos nolēmumu:

- a) Nolēmumi, kuros tiek dota juridiskā termina vai koncepcijas izskaidrošana, proti, tiek formulēta vai grozīta tiesību norma;
- b) Nolēmumi, kuros izmantotās interpretācijas metodes rezultātā pastāvošās tiesību normas tiek piemērotas faktiskajam sastāvam citādi, nekā tas ir bijis iepriekš;
- c) Nolēmumi, kuros ir ievērojamas tādas juridiskās argumentācijas metodes, kas atšķiras no agrākās prakses;
- d) nolēmumi, kuros tiek izlemti jautājumi par tiesas kompetenci;
- e) nolēmumi, kas iekļauj sevī arī atsevišķu tiesnešu viedokļus, ar ko ir izteikta piekrišana vai atšķirīgs viedoklis par nolēmumu;
- f) nolēmumus, kuros parādās likuma norma vai/un faktu kopums, kam ir vispārējā nozīme.

III Atlases veikšana

Atlase ir jāveic tikai saskaņā ar iepriekš noteiktām vadlīnijām, kam jābūt skaidri noteiktām un viegli pieejamiem lietotājiem. Vadlīnijām ir jāatbilst tiem principiem, kas iepriekš norādīti II nodaļā.

Atlase ir jāveic vienai vai vairākām personām, kam ir nepieciešamas juridiskās zināšanas. Atlasi var veikt pakāpeniski pa posmiem, piemēram, izmantojot iepriekšējās atlases metodi. Atlase pēc būtības ir jāveic tādā veidā, lai atlases gaitā tiktu pielietotas plašas un vispusīgas zināšanas, un tiktu pārstāvēti dažādi viedokļi un uzskati.

Personas, kas veic atlasī, var būt tiesneši, juridisko zinātņu pasniedzēji no universitātēm, advokāti, prokurori vai citas valsts dienestā esošas personas.

Asociāciju, juridisko izdevumu un citu juridiskās informācijas pakalpojumu sniedzēju pārstāvji var arī tikt iekļauti šo personu grupā.

Gadījumā, ja pēdējās instances tiesa pieprasa kāda sava nolēmuma ievadīšanu datu bāzē, nolēmums principā ir jāievada.

Ir ļoti vēlams, lai lietotāji varētu piedalīties atlasē un atlasēs kritēriju izvēlē.

IV Rerezentēšana (noteikumi attiecībā uz veidu un formu, kādā nolēmumi ir pieejami datu bāzē).

1. Nolēmumu reprezentācija

Dokumenti ir jābūt pieejamiem tādā veidā, lai tiktu nodrošināta to uzticama un viegla sameklēšana.

Ja ir iespēja, tiesu nolēmumiem ir jābūt saglabātiem tā, lai būtu pieejams to pilnais un oriģinālais teksts. Turklāt ir jāievēro šādas datu bāzes funkcionalitātes paaugstināšanas iespējas:

- virsraksti (*titrages*);
- atslēgvārdi (*mots-cles*);
- noteikto vārdu saraksts (*vocabulaire ferme*);
- kopsavilkumi (*abstracts/sommaires*);
- komentāri: pārskati/analīze (*resume/analyse*);
- piezīmes, piemēram, atsauces uz likumu, tiesu praksi, doktrīnu; - informācija par pārsūdzēšanas gadījumiem un pārsūdzēšanas rezultāti.

2. Konfidencialitātes jautājumi

Ja rodas konfidencialitātes un personu datu aizsardzības jautājumi, tad tiem jābūt noregulētiem ar nacionālo likumdošanu saskaņā ar principiem, kas noteikti Konvencijā par indivīdu aizsardzību attiecībā uz personas datu automatizēto apstrādi (Konvencija Nr.108, Eiropas Līgumu sērijas) un to papildinošajos dokumentos.

3. Pieeja

Attiecībā uz datorizēto juridiskās informācijas sistēmu pieeju pie tiesu nolēmumu tekstu avotiem, ieskaitot arī tekstus elektroniskā formā un lietotāju pieeju datorizētajām juridiskās informācijas sistēmām, ir jāpiemēro Rekomendācijas Nr. R (83) 3, pielikuma I daļas 2.un 3.punkta noteikumi.

Pielikums Nr.7. Pētījumam "Par tiesu prakses vispārinājumu veikšanas metodoloģiju"

1939. gada instrukcija Augstākās tiesas Senāta Spriedumu birojam

Instrukcija pieņemta ar
Senāta apvienotās sapulces
1939. gada 13. jūnija rīcības
sēdes lēmumu.

(J. Klucis)
Senāta apvienotās sapulces
virssekretāra v.i.

INSTRUKCIJA SENĀTA SPRIEDUMU BIROJAM (Izdota uz Tiesu iek. likuma 61.¹¹ .p. pamata.)

I.

Spriedumu biroja darbvedība.

1. No katra Senāta sprieduma vai lēmuma, nedēļas laikā no rīkojuma nosūtīšanas, spriedumu birojam piesūtāmi divi attiecīgā kārtībā apliecināti noraksti skaidri salasāmā rakstā.

Ik sprieduma vai lēmuma norakstā jābūt konstatētam Senāta departamenta tiesas sēdes sastāvam un departamentu un apvienotās sapulces referentam, atzīmējot sēdes datumu un akts numuru.

2. No saņemtiem norakstiem vienu eksemplāru izlieto tekošam birojam darbam, bet otru sakārto 4 krājumos hronoloģiskā kārtībā. Krājumi iedalāmi pa gadiem, bet līdz gada noslēgšanai norakstus pagaidām sakopo par katru Senāta departamentu un apvienotās sapulces sēdi atsevišķi.

Šie krājumi ir: 1) administratīvā departamenta, 2) civilā kasācijas departamenta, 3) kriminālā kasācijas departamenta un 4) Senāta apvienotās sapulces spriedumu un lēmumu norakstu krājumi.

3. Vajadzības gadījumā birojs var prasīt nodot uz laiku viņa rīcībā attiecīgo Senāta akti, kura, vajadzībai izbeidzoties, nosūtāma atpakaļ pēc piederības.

Tāpat birojs var pieprasīt tieši iepriekšējās instances uz laiku atsūtīt biroja rīcībā savas aktis.

4. Spriedumu birojā sevišķā sarakstā reģistrējami saņemtie spriedumu un lēmumu noraksti un aktis. Reģistrācijas saraksts iekārtojams pēc ailēm saskaņā ar 2.p. 2.d. noteikumiem.
5. Spriedumu birojs ved inventūras sarakstu par viņa rīcībā nodotām vai saņemtām grāmatām un citiem iespiedu darbiem.
6. Senāta departamenti un apvienotā sapulce ne vēlāk kā katra mēneša 5. dienā paziņo spriedumu birojā tiesas un rīcības sēdēs iepriekšējā mēnesī izspriesto lietu numurus.

II.

Spriedumu biroja funkcijas.

7. Lai sagādātu iespēju saskaņot un pārredzēt Senāta praksi (Tiesu iek. 61.2. p.) spriedumu birojs ierīko un ved sistematizētus krājumus šai praksē izpaustām tiesiskām atziņām vai tēzēm, kam principiāla nozīme un juridisks svars vai interese.

Šādus sistematizētus krājumus iekārto tā, lai būtu ik pēc vajadzības uzejams tiesisko atziņu un tēžu sakars ar likumiem un citiem tiesību avotiem. Tāpat šai sistēmā gādājams, lai ik pēc vajadzības varētu konstatēt, kad un kādos Senāta spriedumos un lēmumos šīs tiesiskās atziņas vai tēzes izsacītas un likumi un citi tiesību avoti pielietoti.

Šinī pašā sistēmā novietojami arī 10. p. pazīmes III. daļā minētie īsie apzīmējumi tiesiskai vielai.

8. Spriedumu birojs iekārto 7. p. minētos krājumus tā, lai gadījumos, kad Senāta praksē būtu nesaskaņas vai tiešas pretrunas, tās varētu pamanīt, konstatēt un pēc iespējas novērst. Kad Senāts grozījis savu praksi atsevišķos tiesiskos jautājumos, tādiem gadījumiem spriedumu biroja sistēmā ierādāma viegli uzejama vieta atzīmēm par šādiem grozījumiem, līdz ar norādēm uz agrāko praksi.
9. Šiem 7. un 8. pantā minētiem uzdevumiem Senāta spriedumu birojs ierīko un ved pēc iespējas mobilus liela formāta krājumus - pagaidām aktu vākos - ar tajos novietojamām baltām lapām, uz kurām uzlipināms zināmā kārtībā viss, kas šos uzdevumus pildot uz atsevišķām zīmītēm konstatējams, sistēmā savedams un še tālāk precizēts.

Augšminētie krājumi aktu vākos ierīkojami tā, lai nākamībā attiecīgai iespējai rodoties, viņus varētu pārveidot par stabilām grāmatām, no kurām atsevišķas lapas papildinājumiem un citiem nolūkiem viegli būtu izņemamas, kā arī tajos no jauna ieliekamas vai pārstatāmas.

10. Šajos krājumos novietojamo judikatūras vielu spriedumu birojs sistematizē pēc divām pamata mērauklām un sakarā ar to ierīko un ved katram Senāta departamentam un apvienotai sapulcei atsevišķi divus sekojošus krājumus ar tēzēm vai atzīmēm:

- 1) pēc likumiem un citiem tiesību avotiem pantu kārtībā un
- 2) pēc tiesiskiem priekšmetiem, sakārtojot tos pēc zīmvardiem alfabētiskā kārtībā.

Piezīme: Atslēgvārds ir viss, kas pietiekoši un pie tam īsi raksturo zināmu juridisku priekšmetu vai ideju un gramatiski var izpausties arī vairākos vārdos.

Ja atslēgvārds nedod pilnu drošību par domātā juridiskā priekšmeta vai idejas saturu, tad zem tā novietojams īss teikums, kas to paskaidro.

Īsi apzīmējumi spriedumā vai lēmumā attīstītai tiesiskai vielai, kuri nav atslēgvārdi, ne tēzes šīs instrukcijas nozīmē, var sevišķos gadījumos atvietot 7.p. minētās tiesiskās atziņas vai tēzes.

11. Krājumus pēc tiesiskiem priekšmetiem to alfabētiskā kārtībā var papildināt ar speciālām priekšmetu kopām attiecībā uz kādu atsevišķu likuma pantu, vai veselu pantu grupu vienā likumā, vai uz kādu likumu visumā, vai arī uz kādu speciālu, jautājumu, ja ap šādām normām būtu izveidojusies sevišķi plaša un grūti pārredzama Senāta prakse.

Šādas speciālas kopas ievietojamas atsevišķos aktu vākos, kuru ārpusē atzīmējami likuma panti vai pantu grupu un vesela likuma nosaukumi, vai arī norādāms uz speciālu tiesisku jautājumu.

Speciālām kopām vedami atsevišķi alfabētiski priekšmetu rādītāji.

12. 10. p. minētiem krājumiem ierīkojami un vedami 4 satura rādītāji:

- 1) alfabētiskais tiesisko priekšmetu rādītājs,
- 2) alfabētisks likumu un pantu rādītājs,
- 3) spriedumu un lēmumu rādītājs pēc lietu nosaukumiem un
- 4) spriedumu un lēmumu rādītājs lietu numerācijas kārtībā.

13. Tēzes vai atzīmes izvelkamas, respektīvi, sastādāmas tikai no tādiem Senāta spriedumiem un lēmumiem, kuros izteiktām atziņām ir principiāla nozīme un juridisks svars vai interese.

14. Tēzes sastādāmas vai nu kā vārdiski citāti no attiecīgiem Senāta spriedumiem vai lēmumiem, vai arī kā pēdējos izteikto tiesisko atziņu īss atstāstījums. Tēzēm vai atzīmēm jābūt pēc iespējas īsām un koncentrētām.

Sastādītās tēzes vai atzīmes izgatavojamas 3 eksemplāros, no kuriem divus izlieto 10.p. minētiem krājumiem, bet trešo uzglabā, vai arī izlieto 11.p. minēto speciālo kopu sastādīšanai.

15. Tēze vai atzīme 14. p. nozīmē var sastāvēt arī no vairākām apakštēzēm, vai sīkākām atzīmēm, no kurām katra ieņem savu rindkopu. Numurējot tēzes 21. p. noteiktā kārtībā, šīm rindkopām piešķirami burtu apzīmējumi.
16. Tēžu vai atzīmējumu izvēli un sastādīšanu veic Senāta spriedumu birojs, ievērojot šās instrukcijas 17. p. noteikumu, kā arī Tiesu iek. 61.⁶⁻⁸ p.
17. Tēzes, kas sastādītas kā Senāta spriedumos un lēmumos izteikto atziņu atstāstījumi, kā arī īsus apzīmējumus, spriedumu birojs ievieto 10. p. minētos krājumos saziņā ar referentu. Šaubu gadījumus izšķir departamenta priekšsēdētājs.
18. Ievietojot sastādīto tēzi vai atzīmi 10.p. minētos krājumus, spriedumu birojs pārbauda, vai tā krājumos jau nebūtu agrāk uzņemta. Ja izrādās, ka līdzīga tēze vai atzīme jau ievietota, tad pie tās norāda uz līdzīgo vēlāko Senāta spriedumu vai lēmumu, ja šādam norādījumam būtu pietiekošs svars un pamats.

Sevišķi svarīgos gadījumos šāda norādījuma vietā, krājumā attiecībā uz hronoloģiski pēdējo Senāta spriedumu vai lēmumu ievietojama sevišķa (jauns) norādes lapiņa ar visām 19. p. minētām atzīmēm, neatkārtojot pašas tēzes vai atzīmes.

Tādas norādes lapiņas vajadzības gadījumā var lietot arī norādot no vienas vai abām sistēmām (10. p.) pie otras.

19. Tēze vai atzīme attiecīgā krājumā ievietojama tā, lai paliktu brīva aile 1/3 lapas apmērā, kurā atzīmējami visi nepieciešamie norādījumi, ciktāl tie nebūtu novietoti tieši zem tēzes vai atzīmes, kā sprieduma datums, referenta uzvārds, likuma panti un visas citas atzīmes, kas praksē izrādītos derīgas.

Vajadzības gadījumā šajā ailē norādāms arī uz agrāko vai vēlāko Senāta praksi un sevišķi uz tās grozījumiem.

Tāpat norādāms arī uz attiecīgo literatūru, kad tam ir iemesls un iespēja.

20. Tēze vai atzīmes, kas attiecas uz vairāku Senāta departamentu piekritību, uzņemamas visos attiecīgos krājumos, vedot viņām īpašu alfabētisku rādītāju.

21. Ja krājumos zem kāda likuma panta vai apzīmējuma pēc tiesiskiem priekšmetiem sakopojamas vairākas tēzes vai atzīmes, tad tās novietojamas hronoloģiskā kārtībā un numurējamas.

(O.Ozoliņš) Senāta apvienotās sapulces priekšsēdētāja vietnieks – senators

(J.Klucis) Virssekretāra v.i.